

**Kulturmiljöbilaga till miljökonsekvensbeskrivning för
detaljplaner för Västlänken;
Station Centralen och Station Haga**

2014-07-03

Göteborg, 2014-07-03

Beställare: Göteborgs stadsbyggnadskontor

Projektledare: Victoria Ask, Antiquum AB

Projektgrupp: Johanna Roos, Antiquum AB
Kolbjörn Wærn, Wærn Landskap AB
Magnus Englund, Gajd Arkitekter AB

Foto: Antiquum AB

Layout: Antiquum AB

Antiquum AB
Drottninggatan 25
411 14 GÖTEBORG
031-133820
www.antiquum.se

Innehållsförteckning

Bakgrund och inledning	4	Station Haga	37
Samlad konsekvensbedömning	6	Sammanfattande historik	38
Sammanfattning	8	Befintligt skydd	41
Planförslagets syfte och innehåll	12	Beskrivning av kulturmiljövärden	44
Aktuell kunskap	13	Planförslaget	51
Bedömningsmetoder	14	Sammanfattning	53
Val av alternativ	16	Detaljplanens konsekvenser på Haga kyrkoplan med omgivning	55
Konsekvenser av studerade alternativ för kulturmiljön	17	Kumulativa effekter	73
Station Centralen	18	Förslag till åtgärder för minimering av miljöpåverkan	76
Sammanfattande historik	19	Käll- och litteraturförteckning	79
Befintligt skydd	21		
Beskrivning av kulturmiljövärden	22		
Planförslaget	24		
Sammanfattning	26		
Detaljplanens konsekvenser på Centralen med hamnstråket	27		
Kumulativa effekter	34		
Förslag till åtgärder för minimering av miljöpåverkan	36		

Bakgrund och inledning

Arbetet är huvudsakligen utarbetat under maj/juni 2014 och det skall understrykas att det är *koncept till detaljplaner* daterade maj 2014 som har bedömts. Detaljplanekartor och tillhörande planhandlingar har vid denna tidpunkt inte varit fullständiga. Observera också att detaljplanerna kan komma att justeras fram till samrådsutskicket, vilket kan innebära förändrade förutsättningar. Vidare bör det understrykas att konsekvensbedömningarna på vissa punkter har en inbyggd osäkerhet, läs mer om detta på sidan 14.

Västlänken

Västlänken är en del av de satsningar som görs inom Västsvenska paketet. Satsningarna omfattar vägar och järnvägar för tåg, bussar, spårvagnar, cyklar och bilar och ska bidra till att Västsverige utvecklas på ett bra och hållbart sätt. Västlänken är en järnvägstunnel under Göteborg som möjliggör genomgående tågtrafik mellan Olskroken och Almedal. Tunneln ska ha stationer vid Göteborgs Central, Haga och Korsvägen. Syftet med Västlänken är att öka järnvägens kapacitet så att resandet i Göteborg och Västsverige underlättas.

Detaljplanering

Stadsbyggnadskontoret har i uppdrag att ge planmässiga förutsättningar för genomförandet av Västlänkenprojektet. Detta sker dels genom ändringar av gällande berörda detaljplaner, dels genom upprättandet av nya. Planprojekten separeras enligt följande;

- Järnvägstunneln/Linjen (behandlas i annan rapport)
- Station Centralen (behandlas i denna rapport)
- Station Haga (behandlas i denna rapport)
- Station Korsvägen (behandlas i annan rapport)

Stationsplanerna, som upprättats separat för varje stationsområde, beskriver hur stationerna fungerar i staden och hur stadsutvecklingen i stationernas närhet ska se ut. De behandlar bland annat uppgångar, stationsbyggnader, parkytor anläggandet av gator, angöringsytor, cykelparkering samt buss- och spårvagnshållplatser.

Behovsbedömning

Genomförandet av detaljplanerna har av kommunen bedömts kunna medföra betydande miljöpåverkan varför en miljöbedömning ska göras. Likaså är merparten av föreslagna, fysiska åtgärder av sådan art att de är tillståndspliktiga och därmed ska miljöbedömas. I miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) behandlas samtliga i projektet ingående delar.

Syftet med miljökonsekvensbeskrivningen är bl a att möjliggöra en samlad bedömning av den inverkan de olika alternativen till markanvändning får på miljön, människors hälsa och hushållning med mark, vatten och andra resurser. Dokumentet ska belysa direkta och indirekta effekter som planens genomförande medför på människor, djur, växter, mark, vatten, luft, klimat, landskap och kulturmiljö, samt på hushållningen med mark, vatten och andra resurser och på den fysiska miljön i övrigt. MKB:n ska också föreslå åtgärder, exempelvis skademinskande eller miljöförbättrande. MKB:n utgör ett beslutsunderlag för kommunens politiker inför antagande av detaljplanerna, men syftar också till att ge alla berörda en samlad bild av planens miljökonsekvenser. Denna bilaga till MKB:n belyser kulturmiljöerna i anslutning till respektive stationsplaner.

Uppdraget

Korridoren som Västlänken rymmer inom berör ett flertal kulturhistoriska värden. Bland dessa finns riksintresse för kulturmiljövård, ett flertal forn lämningar, byggnadsminnen och områden utpekade som kulturhistoriskt värdefulla i kommunens bevarandeprogram. Antiquum AB har därför, i

samarbete med WÆRN Landskap AB och Gajd arkitekter AB, fått i uppdrag av Göteborgs Stadsbyggnadskontor att utforma Kulturmiljöunderlag för detaljplaner för Västlänken, tågtunnel under Göteborg. Dessa fördjupade underlag har legat till grund för föreliggande rapport som utgör en *“Kulturmiljöbilaga till miljökonsekvensbeskrivning för Västlänken”*. Miljökonsekvensbeskrivningen för hela Västlänken utarbetas av Ramböll. Antiquums uppdrag avgränsas till följande områden; Centralen med omgivning och Haga Kyrkoplan med omgivning i denna rapport samt Korsvägen med omgivning i annan rapport.

Victoria Ask, bebyggelseantikvarie och VD Antiquum AB, har fungerat som huvudansvarig och uppdragsledare för uppdraget. Bebyggelseantikvarie Johanna Roos, anställd på Antiquum, har fungerat som handläggande konsult. Landskapsarkitekt Kolbjörn Wærn, WÆRN Landskap AB, har i första hand ansvarat för parker och grönområden samt Skansen Lejonet. Magnus Englund på GAJD arkitekter har bidragit med arkitektonisk sakkunskap. I arbetet har även Sören Holmström, bebyggelseantikvarie på Stadsbyggnadskontoret, och Tom Wennberg, arkeolog på Göteborgs stadsmuseum/Kulturförvaltningen, medverkat. Sören Holmström och Joanna Hagstedt har samordnat projektet internt på Stadsbyggnadskontoret och inom projekt Västlänken.

Upplägg och innehåll

Föreliggande bilaga, som är utformad för att arbetas in i miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) tillhörande detaljplanerna för stationerna, använder sig av samma bedömningsmodell som används i den samlade MKB:n (se vidare under bedömningsmetoder).

Det inledande kapitlet innehåller bakgrund, syfte och metod. Därefter följer samlad konsekvensbedömning för respektive stationsplan. Vidare behandlas sammanfattning av konsekvenser som detaljplanernas genomförande får för kulturmiljön, de kumulativa effekter som bedöms

uppstå samt de åtgärder som föreslås för att mildra miljöpåverkan. I nästa del beskrivs utgångspunkter för bedömningar av kumulativa effekter, föreliggande nollalternativ samt valda alternativ.

Rapporten är därefter uppdelad i två delområden som separata delar; Centralen med omgivning samt Haga Kyrkoplan med omgivning. Varje delområde inleds med en översiktlig beskrivning och historik över området samt en sammanfattning av områdets främsta kulturmiljövärden och skydd.

Konsekvensbedömningen beskriver planförslagets innebörd samt den effekt och konsekvens detta innebär för kulturmiljöerna. I avsnittet ingår även en sammanställning av kumulativa lokala effekter, förslag till undvikande/minimering av miljöpåverkan samt rekommendationer inför fortsatt planarbetet.

Samlad konsekvensbedömning

Observera att bedömningarna i denna MKB-bilaga utgår från arbetsmaterial från Stadsbyggnadskontoret daterat 2014-05-23. Detta innebär att detaljplanerna kan komma att justeras fram till samrådsutskicket, vilket kan komma att innebära förändrade förutsättningar.

Påverkan på kulturmiljön bedöms vara en kritisk fråga i detaljplanearbetena. Nya uppgångar och stationsbyggnader samt tekniska anläggningar, nya angorings- och kommunikationsytor samt torg innebär ingrepp i och reducering av kulturhistoriskt värdefull parkmark samt stor visuell påverkan på stadsbilden. Stadsbyggnadskontoret har inte presenterat någon sammanställning av inarbetade miljöåtgärder i enlighet med förslag till åtgärder i detaljplanen för järnvägstunnelns kulturmiljöbilaga till MKB:n. I nuläget bedöms det kvarstå stora negativa konsekvenser för flera kulturmiljöer. Följande berörs:

Station Centralen

- Sammantaget innebär planerade markförändringar i området en risk för stor negativ påverkan på Bergslagsbananas stationspark och därmed det historiska gröna resenärstråket. Parken är sedan tidigare starkt reducerad och därför känslig för ytterligare förändringar.

Station Haga

- Sammantaget innebär de planerade huvuduppgångarna, med tillhörande byggrätter och markförändringar, i området en stor till mycket stor negativ konsekvens för kulturmiljön. Detta gäller såväl miljön som helhet som påverkan på enskilda kulturhistoriskt värdefulla byggnader så som Hagakyrkan och Handelshögskolan.
- Ny hållplats och uppgång på Haga Kyrkoplan bedöms innebära en stor negativ konsekvens för kyrkoplanens karaktär, parkhistoriska värde och det historiska rummet präglad av 1800-tal. I detaljplanearbetet har man inte inarbetat de miljöåtgärder som förslogs i detaljplanen för järnvägstunneln kulturmiljöbilaga till MKB:n där det framhölls att

det var av största vikt att inga tekniska anläggningar eller uppgångar ska placeras på Haga Kyrkoplan. Någon motivering varför så gjorts finns inte i planhandlingen.

- Den mindre uppgången vid Södra Allégatan innebär en mycket stor konsekvens för den parkhistoriskt värdefulla miljön samt på den intakta stadsplanen.
- Demontering och återmontering av Rosenlundsbron riskerar att leda till förvanskning och därmed en stor negativ konsekvens för kulturmiljön.

Kumulativa effekter

Detaljplan för järnvägstunneln

Till de direkta konsekvenserna av stationsplanerna kommer även kumulativa effekter att påverka kulturmiljöerna. Enligt direktiv från Stadsbyggnadskontoret har tunneldragning och öppna schakt för järnvägstunneln bedömts som en kumulativ effekt. Tunneldragningen och de öppna schakten bedöms vara en kritisk fråga och påverkan på kulturmiljö och fornlämningar främst att ske genom bortschaktning av fornlämningar, parkanläggningar, äldre träd och eventuellt kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Schaktning för västlänken, tågtunnel som byggs i öppet schakt, kommer i alla avseende att innebära en betydande miljöpåverkan på kulturmiljön.

- Inom planområdet vid Station Centralen finns inga registrerade fornlämningar, men området ligger i direkt närhet till det f d befästningsstråket och den mycket värdefulla fornlämningen Göteborg 216:1. Det kan inte uteslutas att denna kommer att påverkas indirekt av t.ex. schaktningsarbeten eller arbetsområden.
- Schaktning för järnvägstunneln vid Haga kommer att innebära omfattande ingrepp i parkmiljö, inklusive ett stort antal stora och gamla träd, och fornlämningsmiljö vilket innebär en mycket stor negativ konsekvens för kulturmiljön i området.

Övriga planer

Även övriga pågående detaljplanearbeten i anslutning till de aktuella kulturmiljöerna kommer att innebära kumulativa effekter. Det är dock inte möjligt att göra en samlad bedömning av deras påverkan på de olika kulturmiljöerna.

Miljöpåverkan

Den sammanlagda negativa miljöpåverkan på kulturmiljön vid ett genomförande av planförslagen bedöms därmed bli betydande. Därför är det av vikt att alla de åtgärder som rimligen kan vidtas för en minimering av skadan integreras i det fortsatta planarbetet.

Områden som är av riksintresse för kulturmiljövården skall skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada kulturmiljön (MB 3 kap 1,6 §§). Flera av ovan nämnda kulturmiljöer utgör riksintressen för kulturmiljövården (Göteborgs innerstad O 2:1-5). I de fall detaljplanens genomförande innebär betydande miljöpåverkan på kulturmiljön kan det också innebära påtaglig skada på riksintresset. Det är länsstyrelsen som gör bedömningen av graden av skada på riksintresset.

Utförda åtgärder enligt förslag i kulturmiljöbilagan till MKB:n för Linjen

Då kulturmiljöbilagan till miljökonsekvensbeskrivningen relaterar till koncept till detaljplaner från maj 2014, var beskrivning över hur planerna förhållit sig till förslag på åtgärder inte inarbetade i respektive planbeskrivning. Detta förutsätts ske i det fortsatta planarbetet.

Sammanfattning

Observera att bedömningarna i denna MKB-bilaga utgår från arbetsmaterial från Stadsbyggnadskontoret daterat maj 2014. Detta innebär att detaljplanen kan komma att justeras fram till samrådsutskicket, vilket kan komma att innebära förändrade förutsättningar.

Detaljplaneförslagen för Västlänkens stationsområden medför allvarliga ingrepp i flera kulturmiljöer av riksintresse för kulturmiljövården. Irreversibla ingrepp över och under mark samt lokaliseringen av en del av de tekniska anläggningarna och stationsuppgångarna medför betydande miljöpåverkan på kulturmiljön. Haga Kyrkoplan inklusive Kungsparken utgör särskilt värdefulla och känsliga stadsrum där detaljplaneförslagen får stor kulturmiljöpåverkan. *Bedömningen nedan görs, på direktiv av Stadsbyggnadskontoret, undantaget de ingrepp som schaktningen för Västlänken innebär. Konsekvenserna av schaktningen för järnvägstunneln redovisas under "Kumulativa effekter" samt i separat MKB för detaljplanen för järnvägstunneln.*

Påverkan på stadsrum och bebyggelsemiljö

Detaljplanen för **Station Centralen** medför följande ingrepp i värdefulla stadsrum och bebyggelsemiljöer:

- Tillkommande byggrätter vid Stations Centralen innebär att den visuella kopplingen mellan de två äldre stationsbyggnaderna (Centralstationen och Bergslagsbanans station) bryts. Konsekvensen bedöms dock som måttlig. I övrigt bedöms det finnas goda förutsättningar för att de tillkommande inslagen kommer att utgöra positiva inslag i den idag trafikintensiva miljön.

Detaljplanen för **Station Haga** medför följande ingrepp i värdefulla stadsrum och bebyggelsemiljöer:

- Demontering och återmontering av Rosenlundsbron riskerar att leda till förvanskning vid återuppförandet.

- En uppgång, inklusive stationsbyggnad, hårdgjorda torg- och angoringsytor och breddad gata som växer in i Kungsparken/Nya Allén, en av de mest karakteristiska inslagen i Göteborgs stadsmiljö, får en mycket stor negativ påverkan på Kungsparkens karaktär. Möjligheten att avläsa Göteborgs historia skulle försämrats eftersom parkens roll som gräns mellan stadens olika utbyggnadsskeden skulle försvagas. Stationsbyggnaden kommer även få stor påverkan på det historiska rummet, präglad av omsorgsfullt utformad bebyggelse enligt 1800-talets ideal.
- En uppgång, inklusive stationsbyggnad, tekniska anläggningar och markförändringar på Pusterviksplatsen riskerar att medföra en stor konsekvens för det historiska rummet präglad av bebyggelse från 1800-talet samt även påverka områdets karaktär av en grön kil genom utglesning av allén och ytterligare hårdgjorda ytor. Områdets karaktär av kajkant riskerar dessutom att förskjutas till hållplats.
- Den mindre uppgången i Haga Kyrkoplans nordvästra hörn, samt ny hållplats och utökad återvinningsstation, får mycket stora konsekvenser och kommer att väsentligt påverka Haga Kyrkoplans karaktär och riskerar att minska upplevelsen av platsen som en grön kil mellan olika stadsrum. Det innebär att stadsplaneidealen blir svårare att läsa av i den fysiska miljön. Åtgärderna riskerar att få stor påverkan på det historiska rummet, präglad av omsorgsfullt utformad bebyggelse enligt 1800-talets ideal.
- Den mindre uppgången vid Södra Allégatan riskerar att få stora konsekvenser för kulturmiljön. Detta då det innebär ingrepp i forn-lämningen samt då ingrepp i allén innebär att stadsplaneidealen blir svårare att läsa av i den fysiska miljön genom utglesning av allén samt då ny uppgång riskerar få stor påverkan på det historiska rummet, präglad av omsorgsfullt utformad bebyggelse enligt 1800-talets ideal.
- De tekniska anläggningarna vid "Smyrnatorget" riskerar att få en stor konsekvens för kulturmiljön då de planeras i anslutning till Haga Kyrkoplan, Hagakyrkan och Vasastadens stenhus.

- En uppgång i del av Handelshögskolans kvarter skulle innebära en stor konsekvens för kvarterets kulturhistoriska värden genom rivning av den välbevarande och mycket tidstypiska tegellängan som även utgör ett gott exempel på den kände arkitekten Carl Nyréns arkitektur.

Åtgärderna innebär sammantaget en betydande miljöpåverkan. Men inom vissa delar, så som t ex Station Centralen, får åtgärderna mindre allvarliga konsekvenser för kulturmiljön.

Reducering av fornlämningsmiljön

Detaljplanen för **Station Haga** möjliggör ett oåterkalleligt borttagande av lämningar från 1600-talets befästa stad, vilket innebär en urlakning av det kulturhistoriska berättarinnehållet. I Kungsparken och Södra Allégatan innebär byggrätter för stationsbyggnader, inklusive markarbeten, irreversibla ingrepp i följande fornlämningsmiljö (Göteborg 216:1):

- Rester av de yttre befästningarna, fältvallen/glacisen samt banketten, som är av stor betydelse för förståelsen av den befästa staden Göteborg. Uppförandet av en stationsbyggnad på den obebyggda fältvallen får en mycket stor konsekvens för fornlämningsmiljön och platsens kulturhistoriska berättarinnehåll. Det blir svårare att förstå dess funktion som en lågt sluttande jordvall framför vallgraven.

Åtgärderna innebär en betydande miljöpåverkan.

Borttagande av äldre träd och ingrepp i parkmiljöer

Detaljplanerna för stationerna medför risk för ett oåterkalleligt borttagande av flera äldre och värdefulla träd samt ingrepp i och reduktion av värdefulla parkmiljöer.

Detaljplanen för **Station Haga** medför följande ingrepp i värdefulla parkmiljöer:

- Uppgång samt byggrätt för ny byggnad inklusive hårdgjorda torg- och angöringsytor och breddad gata medför ett stort ingrepp i Kungsparken/Nya Allén, en planerad och välbevarad parkmiljö från 1800-talets början, genom att gränsen mellan parken och stadsbebyggelsen inte blir lika skarp. Även flera äldre och stora träd samt befintliga gångvägar, med anor från 1800-talets mitt, berörs.
- Den mindre uppgången i Haga Kyrkoplans nordvästra hörn, samt ny hållplats, nya tekniska anläggningar och utökad återvinningsstation, får mycket stora konsekvenser för kyrkoplanens trädgårdshistoriska värde genom att parkytan minskas. Haga Kyrkoplan ingick i det rutnät av gröna stråk som utgjorde en fundamental del i 1800-talets stadsplaneideal och detaljplanen medger ingrepp i en välbevarad parkmiljö genom att gränsen mellan parken och stadsbebyggelsen inte blir lika skarp. Det kan inte heller uteslutas att åtgärderna innebär nedtagning av äldre och stora träd.

Samttaget innebär ingreppen betydande negativ miljöpåverkan på kulturmiljön.

Sammanfattning kumulativa effekter

Till tidigare redovisade konsekvenser kan följande effekter sannolikt påverka kulturmiljön. De kumulativa effekterna handlar om hur en åtgärd tillsammans med andra pågående, tidigare och framtida verksamheter/åtgärder påverkar miljön i ett område samt andra pågående detaljplaner som verkar inom det aktuella området. Enligt direktiv från Stadsbyggnadskontoret har tunneldragning och öppna schakt (järnvägstunneln) bedömts som en kumulativ effekt.

Detaljplan för järnvägstunneln

Reducering av fornlämningsmiljön

Detaljplanen för järnvägstunneln medger i området kring Haga Kyrkoplan med omgivning ett oåterkalleligt borttagande av lämningar från 1600-talets befästa stad, vilket innebär en urlakning av det kulturhistoriska berättarinnehållet. Här innebär schaktning för tunneln irreversibla ingrepp i följande fornlämningsmiljö (Göteborg 216:1):

- Rester av de tidigare försvarsanläggningarna Christina Regina samt vallgraven och fältvallen (glacisen) som är av stor betydelse för förståelsen av den befästa staden Göteborg. Borttagande av dessa får en mycket stor och irreversibel konsekvens för fornlämningsmiljön och platsens kulturhistoriska berättarinnehåll. Även välbevarade lämningar efter Rosenlundsbrons föregångare, Husarbron, avlägsnas.

Påverkan på stadsrum och bebyggelsemiljö

Detaljplanen för järnvägstunneln medför följande ingrepp i värdefulla stadsrum och bebyggelsemiljöer:

- Demontering av Rosenlundsbron, samt Rosenlundskanalen med kajer och äldre belysningsstolar, riskerar att leda till förvanskning vid återuppförandet. Detta då det inte regleras att demontering och återmontering ska utföras med traditionell hantverksskicklighet och kvalitet samt med material och metoder anpassade till deras kulturhistoriska värden.

Påverkan på kulturhistoriskt betydelsefulla byggnadsverk

- Det går inte att utesluta att byggnader i anslutning till schaktområdet och järnvägstunneln, i samband med såväl byggskedet som driften av Västlänken, kan komma att beröras av vibrationer. Det förutsätts att dessa risker utreds separat av Trafikverket.

Påverkan på träd och parkmiljö

Detaljplanen för järnvägstunneln medför följande ingrepp i värdefulla parkmiljöer.

- Vid f d Bergslagsbanans stationsbyggnad (Station Centralen) berörs den f d stationsparken med äldre träd av schaktning för järnvägstunneln. Dessa har historiskt ingått i ett grönt "resenärsstråk" och återplanteras inte dessa ytor och träd minskar möjligheterna att utläsa områdets historia.
- Vid Kungsparken/Nya Allén/Haga Kyrkoplan berörs en mycket värdefull parkmiljö och ett mycket stort antal stora och gamla träd med avgörande betydelse för platsens karaktär och kopplingen mellan Kungsparken och Haga Kyrkoplan av schaktning. Dessa representerar ett stort historiskt värde och bidrar till platsens ålderdomlighet och unika karaktär. Grönområdets som gräns mellan stadens olika utbyggnadsskeden riskerar att suddas ut och kulturmiljöns karaktär att förvanskas om dessa träd inte bevaras.

Schakten

Schaktbredd och även angränsande arbetsområden för tillgänglighet till schakten kan komma att innebära ytterligare nedtagning av träd samt ingrepp i parkmiljöerna. Schaktningen kan också medföra kumulativa effekter på:

- Träkonstruktioner tillhörande fornlämningar och grundläggningar som inte berörs direkt, men som riskerar att torka ut på grund av förändrade vattennivåer under byggskedet.
- Träd som inte berörs direkt riskerar uttorkning till följd av förändrade vattennivåer under byggskedet.

Sammanfattning av åtgärder

Sammantaget innebär ingreppen i stadsrum och bebyggelsemiljön en mycket stor påverkan på det kulturhistoriska berättarinnehållet och stadsrummens karaktär. Följande åtgärder kan bidra till att minska den negativa miljöpåverkan:

- Påverkan på fornlämningsmiljön vid Station Haga ska minimeras och öppna schakt justeras så att största möjliga hänsyn tas till lämningarna. Det förutsätts att nödvändiga åtgärder genomförs med metoder anpassade till kulturmiljön. Resultat från arkeologisk förundersökning av den yttre fältvallen ska beaktas i fortsatt planarbete.
- En varsam demontering och återställandet av Rosenlundsbron ska säkras genom genomförandeavtal som reglerar att arbetet sker med traditionell hantverksskicklighet och kvalitet samt med material och metoder anpassade till de kulturhistoriska värdena. Rosenlundskanalen (inklusive trappor, belysningsstolpar, pollare, kättingar osv.) påverkas av schaktningsarbeten för Västlänken och det ska i detaljplan och i genomförandeavtal säkras att återställande sker likt befintligt utseende med originalmaterial.

- Alternativa placeringar av de föreslagna stationsuppgångarna/stationsbyggnaderna vid Kungsparken/Nya Allén, Haga Kyrkoplan och vid Handelshögskolan. Placeringar utanför Västlänkens korridor bör prövas.
- Busshållplatser och förstörade återvinningsstationer på Haga Kyrkoplan bör slopas.
- Bevarande i möjligaste mån av stora och gamla träd. Vid exempelvis Kungsparken/Nya Allén/Haga Kyrkoplan förutsätts att alla åtgärder prövas för att bevara de mest värdefulla träden. Äldre träd som ändå måste tas bort ersätts med nya, stora träd.

Konsekvenser för kulturmiljön vid förverkligande av nollalternativet

Trots att utveckling enligt nollalternativet kan förväntas innebäras påverkan på fornlämningsmiljön och värdefull parkmiljö har dessa konsekvenser bedömts som mer ringa än utvecklingen enligt detaljplaneförslaget. Att schaktning för Västlänken uteblir innebär att stora och irreversibla ingrepp i fornlämningen Göteborg 216:1 undviks samtidigt som stora negativa konsekvenser för värdefulla parkmiljöer och äldre träd mildras avsevärt. Dessutom innebär nollalternativet att flera byggnader som direkt hotas av rivning i och med byggandet av Västlänken kommer att kunna bevaras.

Detaljplanernas alternativ

Detaljplanernas alternativ kommer att hanteras i det fortsatta planarbetet och dess påverkan på kulturmiljön, bland annat, beskrivas i miljökonsekvensbeskrivningen.

Planförslagets syfte och innehåll

Haga Kyrkoplan förutsätts att alla åtgärder provas för att bevara de

Detaljplanernas syfte är att möjliggöra byggandet av en järnvägstunnel under Göteborg. Planområdet är sammanlagt drygt 7 km långt mellan Gullbersvass och Almedal. Den största delen är järnvägstunnel under mark.

Detaljplan för järnvägstunneln

Detaljplanen för järnvägstunneln är en ändring av detaljplan. Syftet med denna detaljplan är att ändra gällande detaljplaner så att det blir möjligt att bygga den del av Västlänken som går i tunnel under marken. I denna detaljplan finns även byggrätter för flera ventilationsanläggningar och serviceschakt. Ändringen innebär att tilläggsbestämmelser upprättas. Gällande detaljplaner gäller jämsides med denna ändring.

Stationsplanerna

För de tre stationslägena *pågår* arbete med att ta fram nya detaljplaner som beskriver hur stationerna kommer att fungera i staden. De behandlar uppgångar, stationsbyggnader, parkytor, gator, angöringsytor, cykel-parkering samt buss- och spårvagnshållplatser. Syftet med detaljplanerna är att:

- möjliggöra en utbyggnad av Västlänken med tillhörande byggrätter
- möjliggöra utveckling av stationsläget
- möjliggöra underjordiska anläggningar för parkering för cykel
- säkerställa stadsbyggnadskvaliteter, kulturhistoriska och arkitektoniska värden

Detaljplanerna innebär att uppgångar och tekniska anläggningar

Aktuell kunskap

tillhörande Västlänkens stationer samt offentliga rum i anslutning till dessa får anläggas.

Underlaget för denna miljöbedömning avseende kulturhistoriska värden utgörs av detaljplaner för de tre olika stationslägena. För planernas huvudsakliga innehåll redogörs nedan under respektive delområde under rubriken "planförslaget".

Osäkerheter och antaganden

Beftintligt bedömningsunderlag innehåller ett flertal osäkerheter vilka gör kulturmiljöbedömningen osäker i motsvarande grad. Denna får ej ses som slutgiltig utan kräver uppdatering parallellt med att planförslagen successivt färdigställs.

De osäkerheter och antaganden som gjorts redovisas i anslutning till respektive detaljplan.

För att göra en samlad konsekvensbedömning har följande kunskapsunderlag saknats:

- Konsekvenser av schaktning och sprängningsarbeten för kulturhistorisk bebyggelse under byggtiden. Denna typ av konsekvenser hanteras av Trafikverket inom ramen för järnvägsplanens MKB och i de efterföljande prövningarna enligt miljöbalken och har inte kunnat beaktas då detaljplanens tidplan ligger före Trafikverkets.
- Konsekvenser och omfattning av tillkommande arbetsområde samt bortförsel av schaktmassor.
- Buller och vibrationer och dess konsekvenser för kulturhistorisk bebyggelse under drift av Västlänken.
- Sammanställning av hur man förhållit sig till de förslag till åtgärder för att minimera miljöpåverkan som redovisades i miljökonsekvensbeskrivningen för detaljplanen för järnvägstunneln.

Tidshorisont och pågående planering

Utbyggnaden av det totala Västlänksprojektet bedöms pågå under en lång period med beräknad start 2018. Det kan ej uteslutas att vissa förändringar vad gäller fysiska åtgärder kan komma att aktualiseras under utbyggnadstiden. Det går inte heller att i dagsläget förutspå vilka andra detaljplaner eller bygglov som beviljas och hur dessa påverkar kulturmiljön. Det är därför av största vikt att påverkan på vitala kulturhistoriska värden följs upp under genomförandetiden så att åtgärder kan vidtas i syfte att värna dessa värden.

Kumulativa effekter

Till de direkta konsekvenserna av detaljplanen kan även kumulativa effekter påverka kulturmiljön. De kumulativa effekterna handlar om hur en åtgärd tillsammans med andra pågående, tidigare och framtida verksamheter/åtgärder påverkar miljön i ett område. Det handlar också t ex om pågående detaljplaner som verkar in mot det aktuella området.

Enligt direktiv från Stadsbyggnadkontoret har tunneldragning och öppna schakt bedömts som en kumulativ effekt av detaljplanen för järnvägstunneln. De öppna schakt som tunnelbygget kräver räknas därför inte som en direkt effekt av stationsplanerna.

Då osäkerheter i detta läge råder vad gäller styrning i detaljplanen är beskrivningarna av kumulativa effekter belastad med motsvarande osäkerhet. Här redovisad bedömning av konsekvenser för kulturmiljön

Bedömningsmetoder

har skett utifrån nuvarande kunskap om projektets olika delar. Här redovisad bedömning av konsekvenser för kulturmiljön har skett utifrån nuvarande kunskap om projektets olika delar. Då fortfarande väsentliga fysiska delar av det fullständiga projektet kvarstår att redovisas kan bedömningen komma att revideras.

Kulturhistorisk värdering

Den i föreliggande rapport sammanfattande kulturmiljöbeskrivningen baseras på tidigare utarbetade och mer omfattande utredningar framtagna av Antiquum våren 2013. Dessa utredningar utgör en fördjupning av de kulturhistoriska värdena som finns för varje delområde, dvs Skansen Lejonet, Centralen med hamnstråket, Haga med omgivning och Korsvägen med omgivning. Kulturmiljöbeskrivningen har för varje delområde beskrivits utifrån olika, för området adekvata, teman och för varje tema har en värdering gjorts.

Den kulturhistoriska värderingen/bedömningen utgår från de värden som finns inom och i anslutning till respektive planområde och ställs inte i relation till andra kulturhistoriska platser i staden. Värderingen utgår från platsspecifika miljöaspekter av strategisk betydelse för respektive områdes kulturhistoriska och upplevelsemässiga kvaliteter, strukturerade i ett antal utvärderingskategorier. Värdena är konkretiserade utifrån aspekter så som historiskt berättarinnehåll, karaktärsdrag, upplevelsevärden och rumsliga samband samt arkitektur och materialsammansättning.

Bedömningsmodell

Bedömningen är upplagd med utgångspunkt från de bedömningsgrunder och metoder som används i den övergripande miljökonsekvensbeskrivningen.

Graden av effekt bedöms i skalan:

- Ingen
- Liten
- Måttlig
- Stor

Graden av påverkan är beroende av vilket värde som det berörda objektet har. En miljöaspekts värde bedöms i skalan:

- Litet
- Måttligt
- Stort

Konsekvenser bedöms i skalan:

- Ingen
- Marginell
- Måttlig
- Stor
- Mycket stor

Bedömning av konsekvenser för kulturmiljön

Detaljplanernas konsekvenser

I rapporten beskrivs och miljöbedöms detaljplaneförslagen med dess konsekvenser separat för de olika delområdena Station Centralen och Station Haga.

I tabellerna för respektive stationsplan sammanfattas miljökonsekvenserna av detaljplanens olika åtgärder. Denna bedömning avser endast respektive stationplans konsekvenser på kulturmiljön och inbegriper således inte kumulativa effekter, varken i relation till sådant som har skett eller kommer att ske i framtiden. Däremot sammanfattas de kumulativa effekter som detaljplanen för järnvägstunneln medför i en egen tabell.

Enligt direktiv från Stadsbyggnadskontoret behandlas detaljplanernas åtgärder integrerat i konsekvensbeskrivningen. Därför har Stadsbyggnadskontoret delat in detaljplanerna i utvärderingsytor. Hur denna indelning ser ut redovisas för till respektive stationsplan.

Kumulativa effekter

Härutöver görs en sammanvägd bedömning av påverkan på kulturmiljöerna. Till planförslagets konsekvenser vägs tidigare skador på värdena in liksom förväntade effekter av tillkommande åtgärder. Då samtliga detaljplaner för stationsområdena förutsätts bli genomförda för att Västlänksprojektet ska kunna realiseras, blir de kumulativa effekterna i huvudsak desamma vid bedömning av kumulativa effekter knutna till respektive delområde. Utifrån nuvarande kunskap kan följande antaganden göras rörande stationsplanernas genomförande och deras konsekvenser med tillkommande nybyggnader, hållplatslägen etc.

- Schaktning och sprängningsarbeten kan komma att orsaka skador och sättningar på befintlig bebyggelse samt fornlämningar. Förändrade grundvattennivåer i samband med schaktning kan även komma att få konsekvenser för byggnaders rustbäddar och fornlämningar. Det kan också leda till att vissa byggnader behöver grundförstärkas. Denna typ av konsekvenser behandlas av Trafikverket i en rapport som behandlar byggskedet och tas inte upp i denna MKB-bilaga. Det bedöms dock vara en kumulativ effekt som inte kan bedömas utifrån dagens kunskapsläge.
- Konsekvenser och omfattning av tillkommande arbetsområde samt bortförsel av schaktmassor.
- Driften av Västlänken kan även innebära konsekvenser för kulturhistorisk bebyggelse.

Samlad konsekvensbedömning

För de miljöaspekter där det, trots inarbetade miljöåtgärder, bedöms kvarstå negativa konsekvenser som är stora eller mycket stora bedöms det föreligga en risk att ett fullständigt genomförande av planen kan medföra betydande miljöpåverkan.

Vid utvärderingen av konsekvenserna för kulturmiljön har också bedömts huruvida miljöpåverkan är att ses som betydande eller ej. Betydande miljöpåverkan anses uppnås då konsekvenserna är stora eller mycket stora. Dock kan flera måttliga konsekvenser sammantaget och/eller tillsammans med redan skedd skada också medföra en betydande

Val av alternativ

miljöpåverkan. *Läs mer om bedömningsmodellen ovan.*

Nollalternativ

Nollalternativet är ett referensalternativ för att bedöma detaljplanernas föreslagna markanvändning med avseende på miljöeffekter och konsekvenser.

Nollalternativet beskriver miljöns sannolika utveckling i området om inte planförslagen genomförs. Nollalternativet är inte en beskrivning av aktuella förhållanden eller ett antagande om oförändrat tillstånd, utan inkluderar de åtgärder och de förändringar som kan förväntas även utan att planerna genomförs.

Syftet med nollalternativet är att skapa en referensram som gör det lättare att särskilja konsekvenser som uppstår vid genomförandet av planerna, anläggandet av Västlänken, från konsekvenser som beror på regionens och stadens utveckling för övrigt.

Göteborgs Stad och Trafikverket driver ett pågående arbete för att definiera vad som kännetecknar nollalternativet. I detta läge har nollalternativet för de aktuella detaljplanerna bedömts utgöras av en situation som i stor utsträckning liknar utbyggnadsalternativet men med den skillnaden att Västlänken och dess följdinvesteringar inte ingår. För infrastruktur har det således förutsatts att de investeringar som inte är direkt kopplade till Västlänken kommer att genomföras. Det inbegriper bland annat flera åtgärder inom det Västsvenska paketet.

Översiktsplanen och andra strategiska dokument kommer att vara styrande för utvecklingen av bland annat Göteborgs innerstad. Det kommer dock inte vara möjligt att nå de målsättningar som finns om en tät och tillgänglig stadskärna eftersom större markytor kommer att krävas för trafikändamål om inte Västlänken anläggs.

Göteborgs central har under 2013 nått kapacitetstaket och klarar inte fler tåg i rusningstid. Detta medför att kapaciteten i tågtrafiken blir lägre och färre tåg kommer att trafikera det regionala järnvägsnätet jämfört med ett utbyggnadsalternativ. Större andel av resandet förväntas också ske med bil och buss, vilket innebär att mer utrymme krävs i staden för dessa transportslag. Göteborgs central kommer fortsättningsvis att vara en flaskhals för tågtrafiken och de andra investeringarna i regionens järnvägsnät kan inte bidra till ökad tågtrafik.

Alternativen som innebär utbyggnad enligt planförslagen och nollalternativet ska jämföras med samma tidshorisont. Horisontåret eller jämförelseåret har i miljöbedömningen av de aktuella planerna satts till 2030. Då kan Västlänken vara i drift och flera andra infrastrukturåtgärder och utbyggnadsplaner som samspelar också ha genomförts.

Konsekvenser av studerade alternativ för kulturmiljön

Nollalternativet

Utifrån tillgängligt kunskapsunderlag har följande noterats:

Då nollalternativet inte innehåller några konkreta angivelser eller åtgärder har endast en översiktlig bedömning kunnat göras. Konsekvensbedömningen måste kompletteras i takt med att nollalternativet utvecklas. Utveckling enligt nollalternativet innebär såväl positiv som negativ påverkan på kulturmiljöerna längs linjens dragning.

Positiva aspekter

Att schaktning för Västlänken uteblir innebär att stora och irreversibla ingrepp i fornlämningen Göteborg 216:1 undviks och därmed är alternativet mer skonsamt mot berättelsen om den befästa 1600-talsstaden Göteborg.

De mycket stora och omfattande ingreppen och konsekvenserna för Haga Kyrkoplan och Kungsparken/Nya Allén undviks.

De mycket stora ingreppen och konsekvenserna för värdefulla parkmiljöer och äldre träd mildras avsevärt.

Flera av de byggnader och byggnadsverk som direkt hotas av demontering/rivning i och med byggandet av Västlänken, bland annat Rosenlundsbron och Handelshögskolans tegelbyggnad, kommer i och med nollalternativet att kunna bevaras.

Negativa aspekter

I nollalternativet har det förutsatts att flera infrastrukturåtgärder inom det Västsvenska paketet kommer att genomföras. Här ingår bland annat en utbyggd kollektivtrafik, nya busskörfält, fler gång- och cykelbanor, en ny Göta Älvbro och Marieholmstunneln. Utan Västlänken förväntas

också en större andel av resandet ske med bil, vilket kan antas innebära ytterligare utbyggnad av vägar. Dessa åtgärder kan antas innebära viss negativ påverkan i form av ingrepp i värdefulla parkmiljöer som delvis kan komma att behöva tas i anspråk för körfält, bussfält osv vilket skulle kunna få konsekvenser för bland annat fd Bergslagsbanans stationspark, Kungsparken och Haga Kyrkoplan. Detta kan eventuellt även innebära borttagande av vissa äldre och värdefulla träd. Sammantaget kan sådana ingrepp innebära en negativ kulturmiljöpåverkan då kulturhistoriska samband fragmenteras.

Även fornlämningsmiljön kan påverkas av schaktning i samband med uppförandet av den nya Göta Älvbron samt utbyggnad av kollektivtrafiken - bland annat kan byggnationen av spårvägen längs hamnstråket innebära ingrepp i det fd befästningsstråket. Påverkan skulle dock bli mer ringa än vid genomförandet av Västlänken.

Station Centralen

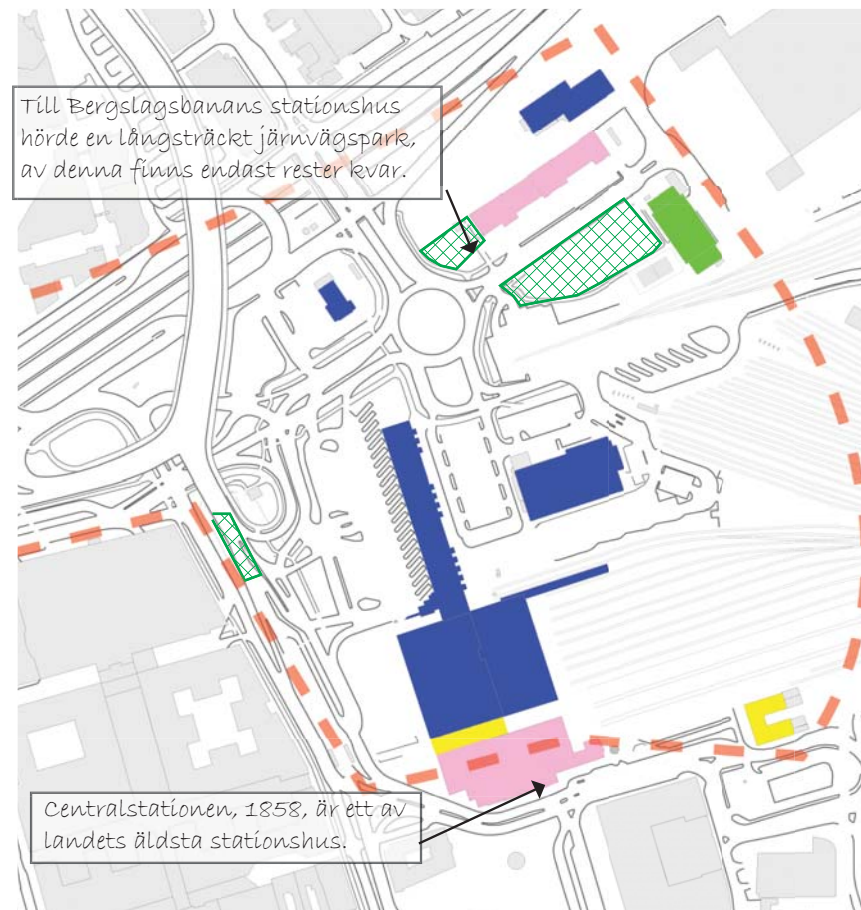
Sammanfattande historik

Större delen av utredningsområdet mellan Stora Hamnkanalen och Bergslagens stationsbyggnad ingår i riksintresset *”Staden inom vallgraven med parkbältet”* och ligger inom fd befästningsstråket. Förutom de värdefulla miljöerna ovan mark finns sannolikt även rester av äldre befästningsanläggningar kvar under mark. Aktuellt planområde för Station Centralen ligger dock utanför riksintresset inom fd befästningsstråket.

Centralstationen

Göteborgs starka utveckling som utskleppningshamn och industriort under 1800-talets andra hälft har ett nära samband med järnvägen och dess utveckling. År 1853 utfylldes delar av vallgraven och ny mark skapades för järnvägen och Drottningtorget. Västra stambanan var Göteborgs första järnväg och den första av de statliga banorna som byggdes. Järnvägen öppnades 1856 och Västra stambanans stationshus (nuvarande centralstationen) stod klart 1858 efter ritningar av AW Edelsvärd. På 1870-talet drogs järnvägsspår fram utmed kajerna ända fram till Järnvågspiren vid Järntorget som ett resultat av de ökade varuströmmarna i handels- och sjöfartsstaden Göteborg.

Kring sekelskiftet 1900 upplevde Göteborg en ”järnvägsboom” då fem nya järnvägslinjer tillkom – Bergslagsbanan, som blev Sveriges största privata järnväg, 1877, Västkustbanan 1888, Boråsbanan 1894, Bohusbanan 1909 och Västgötabanan 1900. Omkring 1930 sammanfördes all persontrafik till en centralstation, Göteborgs Centralstation. Området kring Göteborgs centralstation är kommunikationshistoriskt intressant med en lång tradition som berättar om järnvägens och kommunikationsmiljöns tillkomst och utveckling under mer än 150 år.

Illustrationen ger en översikt över bl a ålder på byggnader och miljöer.

1600-tal	1930-1969
1800-1850-tal	1970-idag
1900-1929	Rester av stationsparker och alléer

Foton

Trafikintensivt område kring fd Bergslagsbanans station och stationspark.

Göteborgs Centralstation och Drottningtorget.

Befintligt skydd

Riksintresset

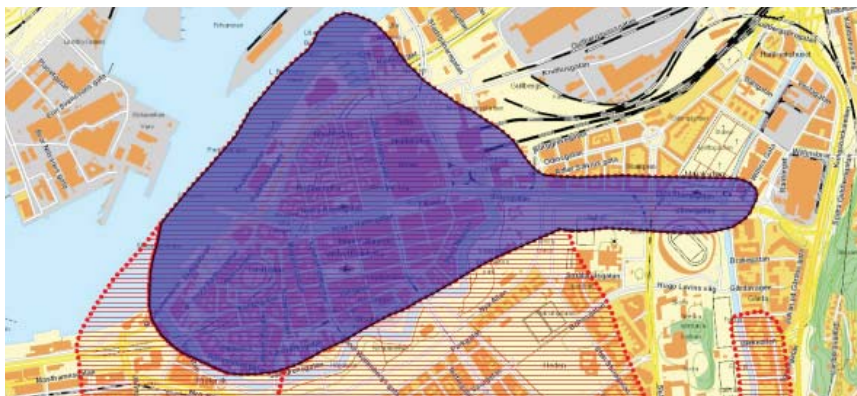
Utredningsområdet Centralen med omgivning utgör sammantaget en mycket värdefull kulturmiljö. Större delen utredningsområdet ligger inom riksintresse för kulturmiljövården (Miljöbalken 3 kap.) Göteborgs innerstad O 2:1-5, Staden inom vallgraven med parkbältet. Dock ligger större delen av detaljplaneområdet för Station Centralen utanför riksintresseområdet.

Skyddad bebyggelse

Två byggnader inom centralenområdet har höga kulturhistoriska värden och är försedda med skydd. Centralstationen och Bergslagsbanans station (inkl del av park) är byggnadsminnen och skyddas enligt Kulturminneslagen (KML) kap. 3.

Fornlämningar

Inom planområdet finns inga registrerade fornlämningar, men området ligger i direkt närhet till det f d befästningsstråket och den mycket värdefulla fornlämningen Göteborg 216:1. Det kan inte uteslutas att denna kommer att påverkas indirekt av t.ex. schaktningsarbeten.

Riksintresset Staden inom vallgraven med parkbältet. Notera att Bergslagsbanans stationshus ligger utanför området. (Länsstyrelsens informationskarta)

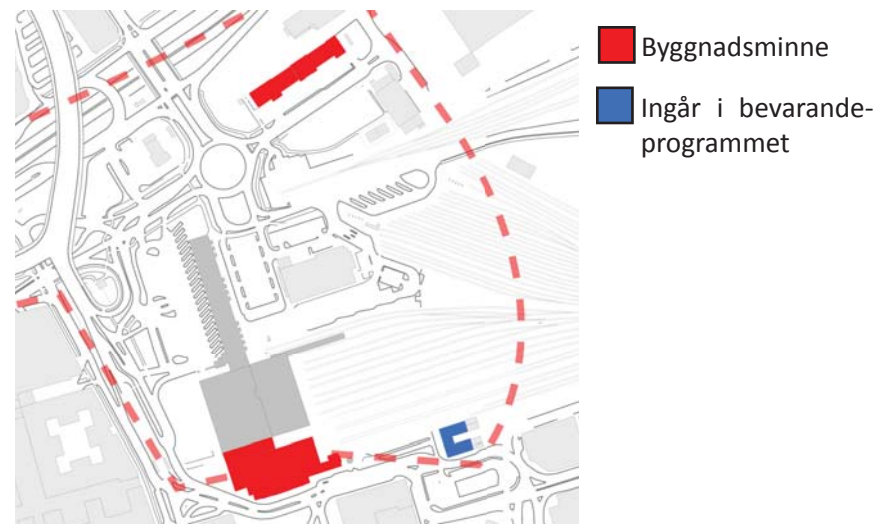
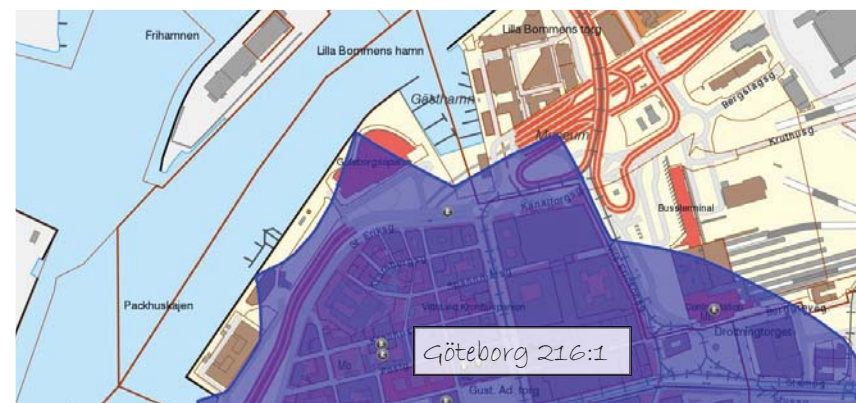

Illustration över skyddad bebyggelse i området.

Fornlämningen Göteborg 216:1, f d befästningsstråket.

Beskrivning av kulturmiljövärden

Föreliggande kulturmiljöbeskrivning utgör en sammanfattning av de kulturhistoriska värden som identifierats inom detaljplanegränsen för stationsplanen Centralen, uppgifter hämtade ur "Kulturmiljöunderlag för detaljplaner inför Västlänken, Fördjupad kulturmiljöbeskrivning för Centralen med hamnstråket, Antiquum 2013".

Området kring centralstationen är en kommunikationshistoriskt mycket intressant miljö. På följande sida redogörs för stationsområdets centrala kulturhistoriska värden. Värdena har delats in i två teman:

- A) Sammanhållen stationsmiljö med lång tradition
- B) Det gröna resenårsstråket

- *Kommunikationshistoriskt viktig miljö präglad av påkostade byggnader och gedigna material.*
- *Viktiga rester av stationspark som positivt avbrott.*
- *Särskilt viktiga fondmotiv/blickfång.*

Illustration över områdets mest centrala värden utöver enskilda byggnader.

Beskrivning av kulturmiljövärden

A) Sammanhållen stationsmiljö med lång tradition

Området kring Göteborgs Centralstation har som helhet ett högt kommunikationshistoriskt värde och berättar om järnvägens och kommunikationsmiljöns tillkomst och utveckling under mer än 150 år.

- Förståelsen för kommunikationsmiljöns tidiga historia är starkt beroende på bevarandet av de äldre stationsbyggnaderna - Centralstationen, ett av landets äldsta stationshus (1), Bergslagsbanans stationsbyggnad (2) och Fd Västgötabanans stationshus. Befintliga byggnaders gestaltning, volym och detaljsorg bör uppmärksammas vid gestaltning av nybyggnationer inom eller i närheten av planområdet.
- Bergslagsbanans stationshus berättar om Sveriges största privata järnväg och skyddas som byggnadsminne enligt KML kap. 3. Förståelsen av såväl stationsmiljön som stationsbyggnadens arkitektoniska betydelse är intimt förknippad med resterna av stationsparken.

B) Det gröna resenärsstråket

Rester av det fd resenärsstråket med stationspark och trädader har ett högt kommunikations- och parkhistoriskt värde.

- Bergslagsbanans fd stationshus representativitet förstärks av resterna efter en tidigare järnvägsarkad framför västra gaveln och mittför byggnadens framsida mot söder på andra sidan Bergslagsgatan. Förståelsen av såväl stationsmiljön som stationsbyggnadens arkitektoniska betydelse är intimt förknippad med resterna av stationsparken. Stationsparken har redan förminskats avsevärt och är därmed ytterst känslig för ytterligare förminskning. Kvarstående delar av den ursprungliga järnvägsarkaden har en strategisk berättarfunktion.
- Längs Nils Ericsonsgatan finns rester av en trädad som tidigare sträckte sig ut mot Gullbergskajen och kopplades samman med en allé längs Bergslagsgatan. Resterna av trädraden längs Nils Ericsonsgatan är viktiga för den historiska förståelsen för hur området en gång såg ut.

Planförslaget

Syftet med detaljplanen är att möjliggöra byggnationen av en av stationerna, Station Centralen, i den nya tågförbindelsen Västlänken i Göteborg. Planhandlingarna behandlar Västlänkens Station Centralen under mark samt markanvändning ovan mark i stationens direkta närhet.

Detaljplanen medger byggnation av en ny tunneldel samt uppförande av nya byggnader för centrumändamål med huvudsyfte att inrymma två uppgångar för Västlänkens Station Centralen. Inom planen ryms även allmän platsmark i form av huvudgata, lokalgator och ytor för torg.

Station Centralen blir en fyrsparstation med fyra plattformar som är cirka 250 meter långa med uppgångar i väster, i mitten och i öster. Denna detaljplan innehåller uppgångarna i öster och i mitten; de västra uppgångslägena möjliggörs genom detaljplanen för järnvägstunneln.

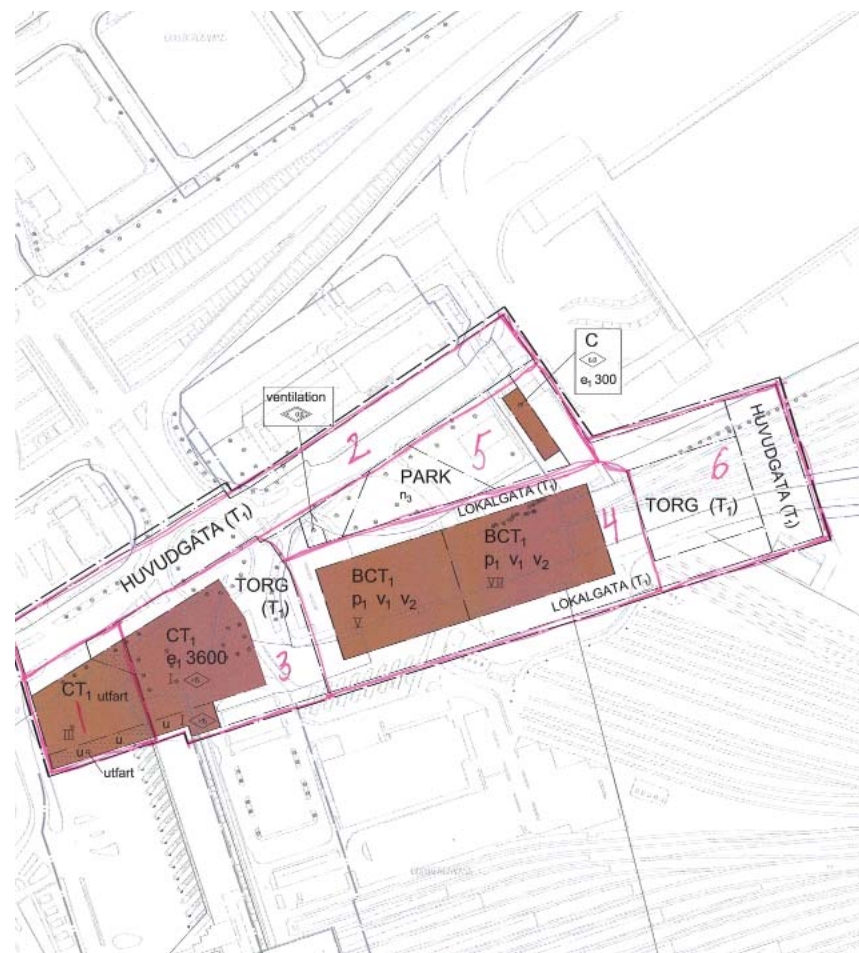
Planhandlingarna redogör för utformningen av stationsområdet, vad gäller uppgångarnas exakta placering, stationsbyggnader, allmänna ytor, angöring och trafik.

Observera att detaljplanen kan komma att justeras fram till samrådsutskicket, vilket kan komma att innebära förändrade förutsättningar.

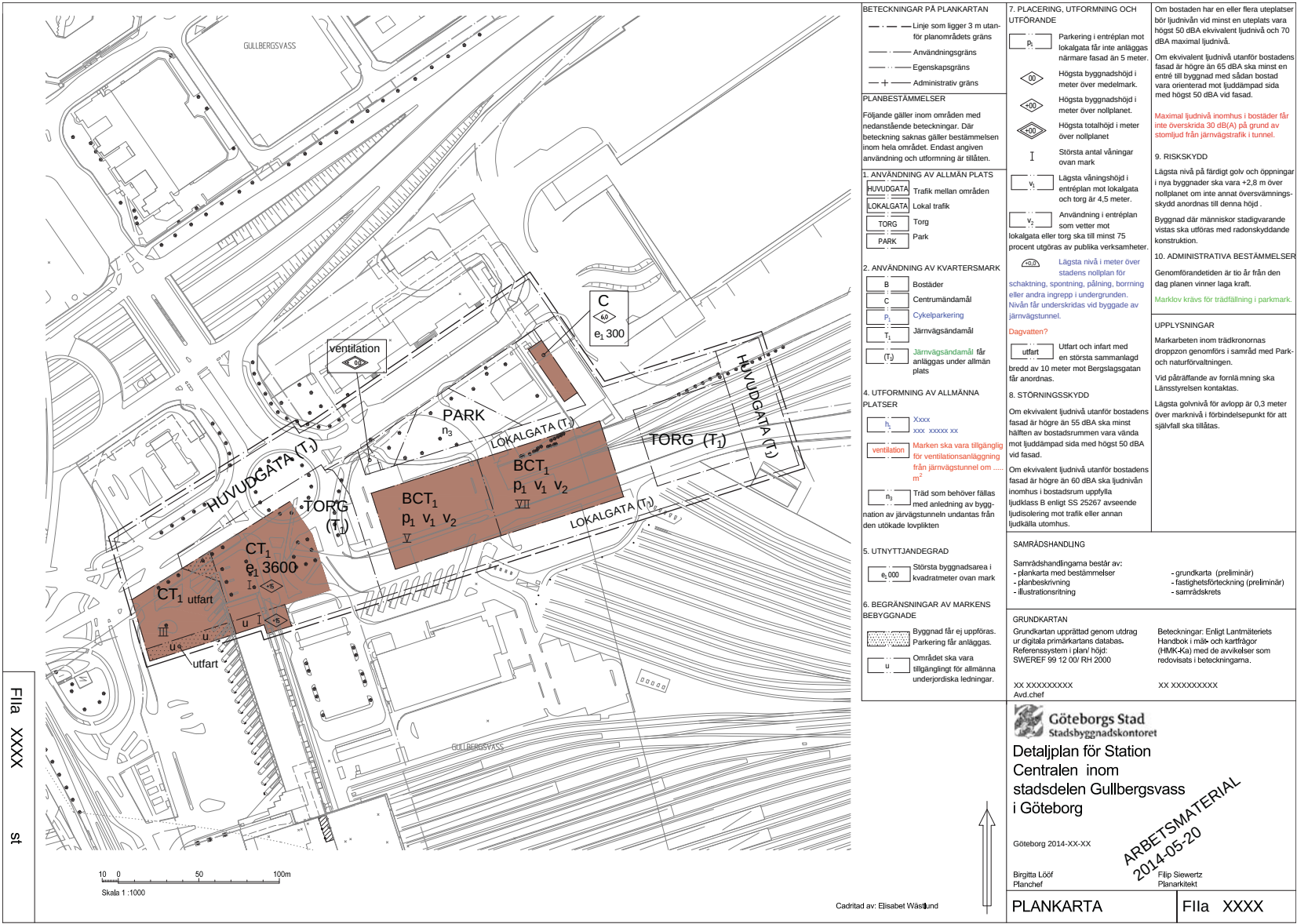
Utvärderingsytor

Detaljplanens åtgärder behandlas integrerat i konsekvensbeskrivningen och planen har därför delats in i utvärderingsytor. Dessa är:

1. Området väster om mittuppgången
2. Huvudgata Bergslagsgatan
3. Mittuppgången, Centralstationens norra huvudentré
4. Östra uppgången
5. Bergslagsparken
6. Öster om den östra uppgången

Utvärderingsytor inom Station Centralen. SBK 2014-05-25

Detaljplanekarta, Detaljplan för Station Centralen inom stadsdelen Gullbergsvass i Göteborg. SBK 2014-05-20

Sammanfattning

Matrisen nedan visar att tillkomsten av stationsuppgångar med plattformar och byggrätter samt parkförändringar vad gäller kulturmiljön ovan mark huvudsakligen bedöms få marginella till måttliga konsekvenser. I den nedersta matrisen redovisas kumulativa effekter. Denna visar att tunneldragningar och öppna schakt för Västlänken (som regleras i detaljplan

för järnvägstunneln) kommer att få stora kumulativa konsekvenser för kulturmiljön. I huvudsak är det Bergslagsbanans stationspark som berörs, men det kan inte uteslutas att även fornlämningsmiljön i området kommer att påverkas.

	A) Sammanhållen stationsmiljö med lång tradition	B) Det gröna resenärsstråket
1. Området väster om mittuppgången med byggrätter för centrumändamål samt ny in-och utfartsgata för buss.	Marginell <i>Beroende på utformning</i>	Ingen
2. Huvudgata Bergslagsgatan	Ingen	Måttlig
3. Mittuppgången, Centralstationens norra huvudentré	Marginell/Måttlig <i>Beroende på utformning av ny byggnad och hantering av Nils Ericssonterminalen.</i>	Ingen
4. Östra uppgången	Måttlig	Marginell
5. Bergslagsparken	Marginell/Måttlig <i>Beroende på utformning av ny byggnad.</i>	Marginell/Stor <i>Beroende på utformning av park samt teknisk anläggning.</i>
6. Öster om den östra uppgången	Ingen	Ingen

I matrisen ovan redovisas de planerade åtgärdernas konsekvenser för platsens kulturhistoriska värden.

Kumulativa lokala effekter

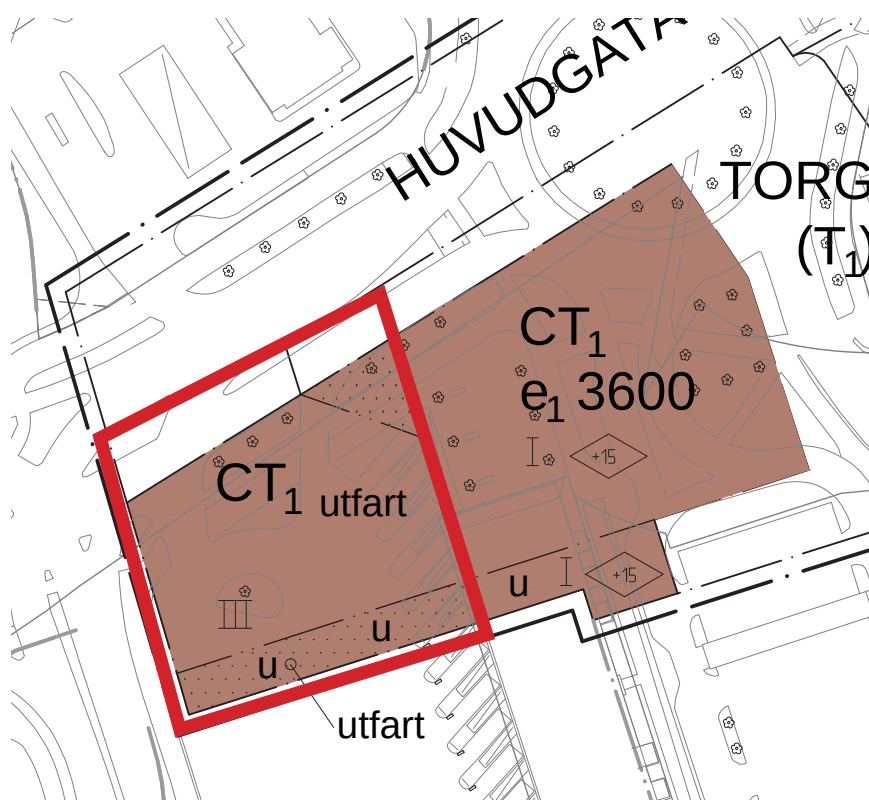
	A) Sammanhållen stationsmiljö med lång tradition	B) Det gröna resenärsstråket
Tunneldragning & öppna schakt	Stor	Stor
Övriga pågående planer	Ej möjligt att göra en samlad bedömning	Ej möjligt att göra en samlad bedömning

Detaljplanens konsekvenser på Station Centralen

1. Området väster om mittuppgången

Planförslaget

Detaljplanen medger att järnvägsändamål får anläggas under allmän plats (dvs järnvägstunnel som byggs i öppet schakt), se vidare under kumulativa effekter. Planen möjliggör också ny in- och utfart mellan Bergslagsgatan och Nils Ericsonsterminalen för bussar samt ett väst-östligt huvudgångstråk samt en byggrätt för centrum- och järnvägsändamål med högst tre våningar.

Åtgärd och effekt

Byggrätten ger möjlighet att bygga en eller flera byggnader. Att markyta som idag fungerar trafik/parkeringsytor bebyggs med kvarter, samt ny in- och utfartsgata och har bedömts få följande effekter:

- Liten effekt genom tillförandet av nya byggnader i närhet till äldre stationsbyggnader. Det kan dock ej uteslutas att åtgärden påverkar befästningslämningar, t ex sänkverk, inom fornlämningen Göteborg 216:1.

Konsekvenser

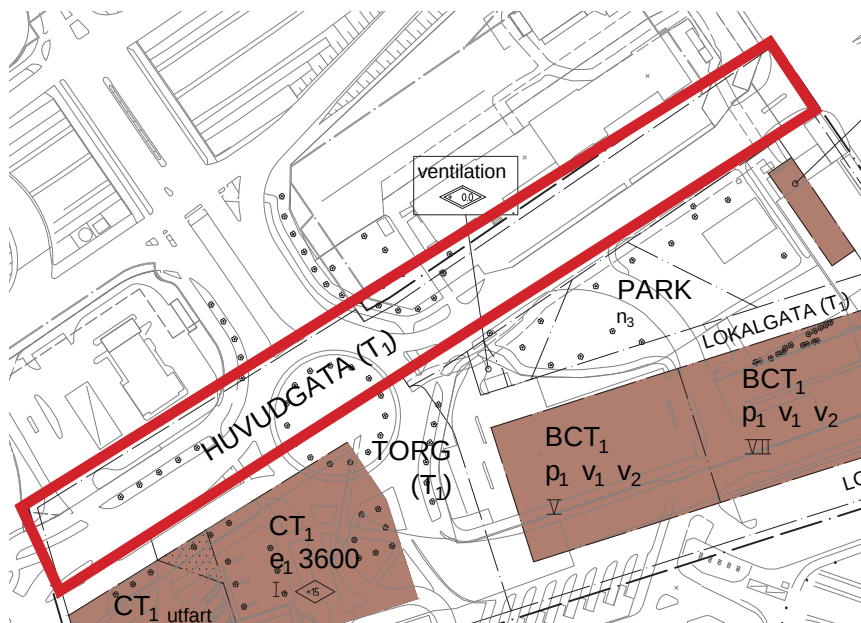
Byggrätten samt ny in- och utfartsgata har bedömts få följande konsekvenser för kulturmiljön (*Bedömningen görs undantaget eventuella ingrepp i befästningsanläggningen som i dagsläget inte kan bedömas på grund av kunskapsläget.*):

- Marginell konsekvens för den kommunikationshistoriska miljöns värde (Tema A). Åtgärderna innebär snarast att kommunikationsmiljön utvecklas vidare på sin traditionella plats. Det finns goda förutsättningar för att de tillkommande inslagen kommer att utgöra positiva inslag i den idag trafikintensiva och stökiga miljön. Tillägget sker med distans från Bergslagsbanans stationshus, men det är dock viktigt att de inte dominerar över den äldre bebyggelsen. Materialval och byggnadshöjd blir avgörande för hur byggnaden/byggnaderna påverkar omgivningen.
- Ingen konsekvens för det gröna resenärstråket (Tema B). Ett väst-östligt gångstråk är positivt då det bygger vidare på det historiska mönstret med ett resenärstråk som tidigare band ihop de olika stationsbyggnaderna med Centralstationen där den tidigare trädplanterade Bergslagsgatan ledde genom bangårdslandskapet fram till Bergslagsbanans station och anslöt till stationsparken.

2. Huvudgata Bergslagsgatan

Planförslaget

Detaljplanen medger att järnvägsändamål får anläggas under allmän plats (järnvägstunneln som byggs i öppet schakt). Bergslagsgatan behåller enligt detaljplaneförslaget i stort sitt nuvarande läge, men breddas för att kunna hantera en ökad framtida användning och kommer att inrymma främst kollektivtrafik med hållplatser, men även biltrafik och GC-stråk.

Åtgärd och effekt

Åtgärden har bedömts få följande effekter för kulturmiljön:

- En liten effekt genom att markyta som idag fungerar som trafik/parkeringsytor görs om till huvudgata.
- En måttlig effekt då en mindre del av stationsparken i anslutning till Bergslagsbanans västra gavel tas i anspråk för breddad huvudgata.

Konsekvenser

Den planerade huvudgatan har bedömts få följande konsekvenser för kulturmiljön:

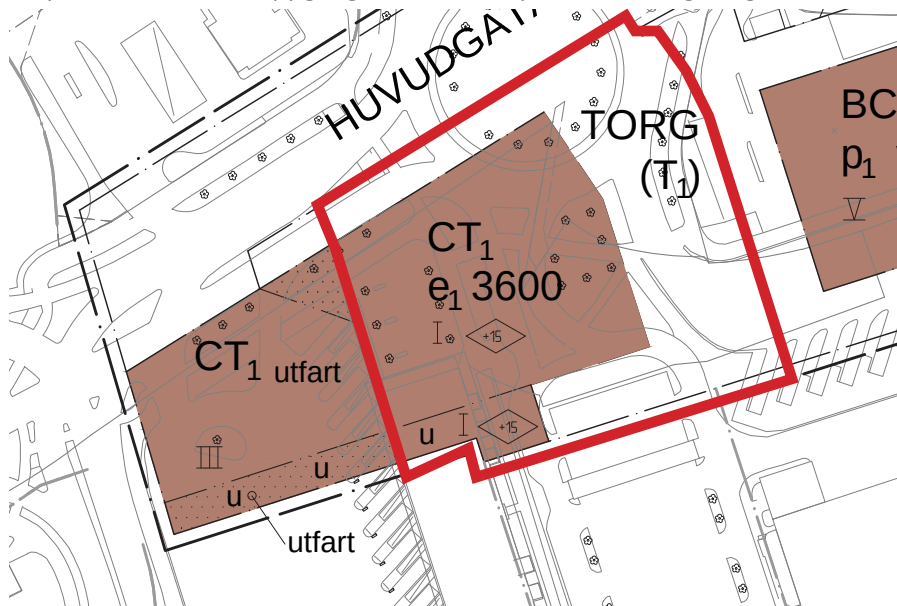
- Måttlig konsekvens på "Det gröna resenärsstråket" (Tema B), med rester av fd Bergslagsbanans stationspark i anslutning till Bergslagsbanans västra gavel. Parken är sedan tidigare starkt reducerat och därför känslig för ytterligare förminskning. Observera att parken ingår i byggnadsminnet och är försedd med skyddsföreskrifter som anger att parken inte får bebyggas eller på annat sätt förändras.

3. Mittuppgång, Centralstationens norra huvudentré

Planförslaget

Detaljplanen medger att järnvägsändamål får anläggas under allmän plats (järnvägstunneln som byggs i öppet schakt) se vidare under kumulativa effekter.

Station Centralens mittuppgång föreslås ligga norr om Nils Ericsonsterminalen. Planen anger en byggrätt för centrum- och järnvägsändamål (CT1) med högst en våning. Största byggnadsarea ovan mark är satt till 3600 m² och högsta byggnadshöjd över nollplanet är satt till 15 meter. Den södra delen av utvärderingssytan ska vara tillgänglig för underjordiska ledningar. Byggrätten omges mot norr, öst och syd av en yta som betecknas "Torg". Av planhandlingen framgår att det planeras plats för bland annat cykelparkering, mindre planteringar och sittplatser. Öster om uppgången ska finnas plats för bilangöring.

Åtgärd och effekt

Åtgärden har bedömts få följande effekter för kulturmiljön:

- En liten effekt genom att markyta som idag fungerar som trafik/parkeringsytor bebyggs med stationsbyggnad samt byggs om till torg.
- En måttlig effekt då planen medger rivning av del av Nils Ericsonsterminalen i samband med schaktning för järnvägstunneln.
- Liten effekt genom tillförandet av nya byggnader i närhet till äldre stationsbyggnader.
- En måttlig effekt då planen medger påbyggnad av Nils Ericsonsterminalen med ny stationsbyggnad.

Konsekvenser

Den planerade byggrätten och torget har bedömts få följande konsekvenser för kulturmiljön:

- Marginell till stor konsekvens för den kommunikationshistoriska miljöns värde (Tema A), genom rivning av del av Nils Ericsonsterminalen (som besitter arkitektoniska kvaliteter och vann Kasper Salin priset 1996 samt är en del av områdets kommunikationshistoriska berättelse) då det inte regleras i detaljplanen att den del som rivs ska återuppföras, eller hur den ska återuppföras. Risk för förvanskning föreligger. Åtgärden bedöms som marginell om den rivna delen återuppförs lika befintlig byggnad avseende material, dimensioner mm.

- Byggrätten bedöms få marginell till måttlig konsekvens för den kommunikationshistoriska miljöns värde (Tema A), beroende på utformning av ny stationsbyggnad. Åtgärden innebär huvudsakligen att kommunikationsmiljön utvecklas vidare på sin traditionella plats, men en påbyggnad/pådockning av Nils Ericsonsterminalen bedöms få en marginell till måttlig konsekvens för områdets kulturhistoriska värde beroende på hur åtgärden utförs. Det är viktigt att Nils Ericsonsterminalens karaktäristiska norra fasad blir fortsatt avläsbar i stadsrummet. Då ny uppgång även uppförs i närhet av den äldre Bergslagsbanans stationshus finns även risk för att ny byggnad (tillsammans med övriga planerade nya byggnader inom detaljplaneområdet) dominerar över den äldre stationsbyggnaden. I övrigt bedöms det finnas goda förutsättningar för att de tillkommande inslagen kommer att utgöra positiva inslag i den idag trafikintensiva miljön. Materialval och gestaltning blir avgörande för hur byggnaden påverkar/smälter in i omgivningen.

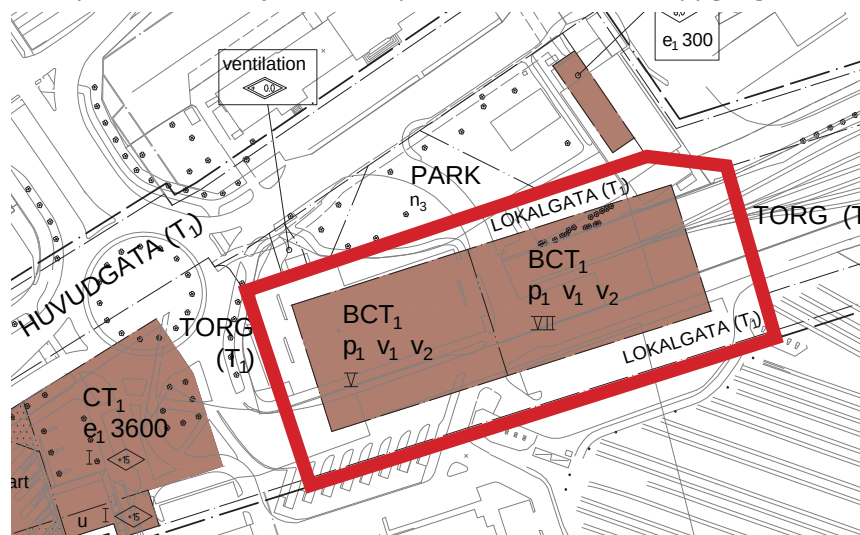
Sammantaget bedöms åtgärderna få marginell till måttlig konsekvens för områdets kulturhistoriska värden.

4. Östra uppgången

Planförslaget

Detaljplanen medger att järnvägsändamål får anläggas under allmän plats (dvs järnvägstunnel som byggs i öppet schakt) se vidare under kumulativa effekter.

Detaljplanen anger två byggrätter för Bostäder, Centrum och Järnvägsändamål (BCT1) om fem, respektive sju våningar. I planen regleras att parkering i entréplan mot lokalgata inte får anläggas närmre fasad än 5 meter samt att lägsta våningshöjd i entréplan mot lokalgata och torg är 4,5 meter och att användning i entréplan som vetter mot lokalgata eller torg till minst 75 % ska utgöras av publika verksamheter. Norr och söder om byggrätterna planeras två nya lokalgator. Direkt utanför uppgången planeras plats för cykelparkering och cykelstråk öster- och söderut via den framtida Bangårdsviadukten. Även bil- och taxiängöring samt platser för färdtjänst avses placeras vid den östra uppgången.

Åtgärd och effekt

Markyta som idag fungerar trafik/parkeringsytor bebyggs med kvarter, samt nya lokalgator. Åtgärderna bedömts få följande effekter:

- En liten effekt då det inte kan uteslutas att ny lokalgata i norra delen av utvärderingsytan tar del av stationsparken i anspråk samt att träd måste tas ner.
- En måttlig effekt genom tillförandet av nya byggnader i närhet till äldre stationsbyggnader.

Konsekvenser

De planerade byggrätterna och lokalgatorna har bedömts få följande konsekvenser för kulturmiljön:

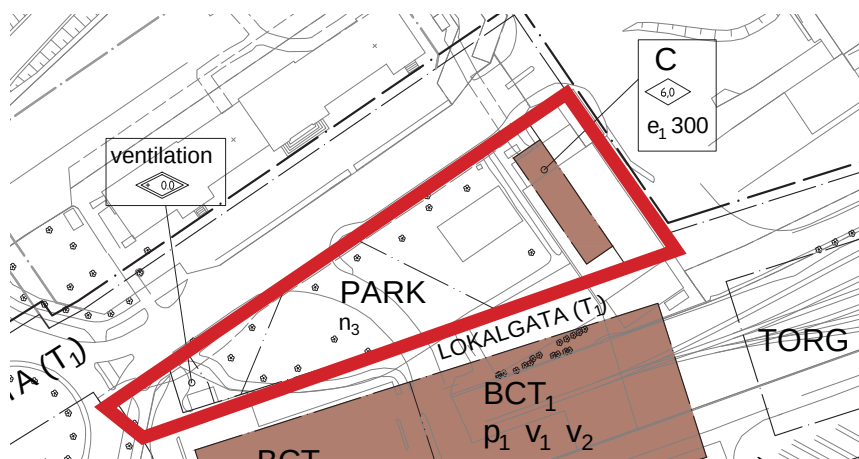
- Måttlig konsekvens för den kommunikationshistoriska miljöns värde (Tema A), då den visuella kopplingen mellan de två äldre stationsbyggnaderna (Centralstationen och Bergslagsbanans station) bryts. Graden av konsekvens är också beroende på utformning av nya byggnader. Tilläggen sker i direkt närhet till Bergslagsbanans stationshus med stort kulturhistoriskt värde, varför det är viktigt att den äldre stationsbyggnadens gestaltning uppmärksammas så att inte tilläggen dominerar över den och gör dess kulturhistoriska berättar innehåll och estetiska kvaliteter svåra att läsa av. Materialval och gestaltning blir avgörande för hur byggnaderna påverkar omgivningen.
- Marginell konsekvens för det gröna resenärstråket (Tema B), med rester av fd Bergslagsbanans stationspark samt trädrad. Parken är sedan tidigare starkt reducerat och därför känsligt för ytterligare förminskning. Även trädraden är en del i det fd gröna resenärstråket.

5. Bergslagsparken

Planförslaget

Området reserveras som "Park" i detaljplanen. Det framgår ej av detaljplanen om ytan kommer att tas i anspråk vid byggandet av järnvägstunneln, men det kan inte uteslutas.

I parkens västra del tillåter planen ett brandgasschakt från tågtunneln. Schaktets storlek och utformning anges ej. I den mittersta delen av parken anger planen bestämmelsen n_3 , vilket innebär att träd som behöver fällas med anledning av byggnation av järnvägstunneln undantas från den utökade lovplikten. I parkens östra del medger planen en mindre byggrätt för centrumändamål med 300 m² som största byggnadsarea ovan mark samt med en högsta byggnadshöjd om sex meter. I planhandlingen framgår att det finns ambitioner att ge parkens västra respektive östra del något olika karaktär. I väster vill man att en grön, men hårdgjord yta skapas med funktioner som cykelparkering, sittplatser mm medan den östra delen får grösytor.

Åtgärd och effekt

Åtgärderna bedömts få följande effekter för kulturmiljön:

- Risk för en stor effekt på stationsparken om denna berörs av schaktning för järnvägstunneln.
- En måttlig effekt genom rivning av SJ:s sporthall från 1956 i utvärderingsytans östra del.
- En måttlig effekt genom tillförandet av nya byggnader i närhet till äldre stationsbyggnader.

Konsekvenser

Åtgärderna har bedömts få följande konsekvenser för kulturmiljön:

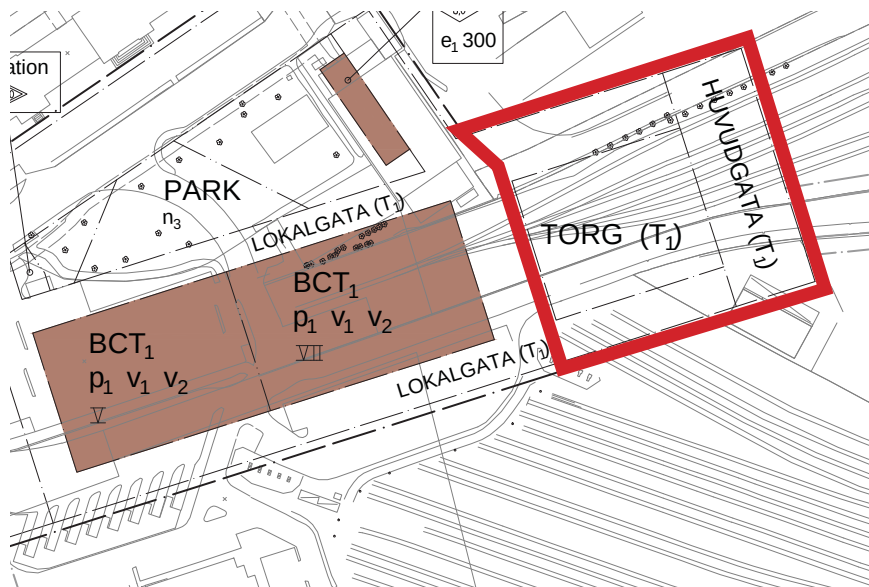
- Marginell till måttlig konsekvens för den kommunikationshistoriska miljöns värde (Tema A). Rivningen av Sporthallen innebär att en årsring som berättar om SJ:s engagemang försvinner. Ny byggnad uppförs också i direkt närhet till Bergslagsbanans stationshus med stort kulturhistoriskt värde, varför det är viktigt att den äldre stationsbyggnadens gestaltning uppmärksammas så att inte tilläggen dominerar över den och gör dess kulturhistoriska berättarinnehåll och estetiska kvaliteter svåra att läsa av. Materialval och gestaltning blir avgörande för hur byggnaderna påverkar omgivningen.
- Marginell till stor konsekvens för det gröna resenärstråket (Tema B). med rester av fd Bergslagsbanans stationspark då det kan antas att denna berörs av schaktning och då det ej framgår av planen hur parken ska återställas. Återplanteras inte dessa ytor och träd minskar möjligheterna att utläsa områdets historia. Graden av konsekvens är beroende på utformning av parken. I planhandlingen framgår att det finns ambitioner att hårdgöra den västra delen. Parken är sedan tidigare starkt reducerad och därför känslig för ytterligare förändringar. Grönytan och träden bör därför bevaras och återplanteras så långt det är möjligt och utformningen av parken bör knyta an till hur stationsparker historiskt sett ut. Även tillkomst av teknisk anläggning i parken bedöms få en måttlig konsekvens för det gröna resenärstråkets kulturhistoriska värde då det tar parkmark i anspråk.

6. Öster om den östra uppgången

Planförslaget

Detaljplanen medger att järnvägsändamål får anläggas under allmän plats (dvs järnvägstunnel som byggs i öppet schakt), se vidare under kumulativa effekter.

Detaljplanen anger en rektangulär yta med beteckningen "Torg", mot norr och syd omgiven av lokalgator och mot öst av en ny huvudgata. Platsen avses användas som entréyta till Station Centralen med bl.a. korttidsparkering och cykelparkering mm. I planhandlingen anges att många tekniska anläggningar behöver inrymmas i denna del av Västlänkens underliggande tunnel. Detaljplanen medger dock inte att dessa tekniska anläggningar bryter markytan, varför de ej konsekvensbeskrivs här.

Åtgärd och effekt

Mark som idag huvudsakligen fungerar som spårområde byggs om till torg med omgivande lokal- och huvudgator. Åtgärderna bedöms få följande effekter för kulturmiljön:

- Ingen effekt på kulturmiljön då området idag huvudsakligen består av spårområden/trafikytor.

Konsekvenser

Åtgärderna har bedömts få följande konsekvenser för kulturmiljön:

- Ingen konsekvens för den kommunikationshistoriska miljöns värde (Tema A). Bedömningen görs undantaget eventuella tillkommande tekniska anläggningar för Västlänken.

Kumulativa lokala effekter, Station Centralen

Förutom ovan redovisade konsekvenser kommer även kumulativa effekter att påverka kulturmiljön. De kumulativa effekterna handlar om hur en åtgärd tillsammans med andra pågående, tidigare och framtida verksamheter/åtgärder påverkar miljön i ett område samt andra pågående detaljplaner som verkar inom det aktuella området. Enligt direktiv från Stadsbyggnadskontoret har tunneldragning och öppna schakt (järnvägstunneln) bedömts som en kumulativ effekt av detaljplanen för järnvägstunneln.

Påverkan på fornlämningar och träd

Inom ramen för detaljplanearbetet kan följande åtgärder innebära skada på kulturmiljön:

- Det kan antas att schaktning för med sig kumulativa effekter på fornlämningar (sänkverk, rustbäddar under murar mm) samt även träd i området, som inte berörs direkt, då de torkar ut på grund av ändrade grundvattennivåer under byggskedet.

Övriga detaljplaner och projekt

Detaljplanen för Station Centralen är en del i ett stort stadsutvecklings- och omvandlingsprojekt i staden delvis kopplat till Västlänken. Stora delar av den till detaljplanen anslutande marken ingår i detta omvandlingsprojekt.

Detaljplan för järnvägstunneln

En utförligare beskrivning av konsekvenserna av detaljplanen för järnvägstunneln finns i miljökonsekvensbeskrivningen för järnvägstunneln från 2013.

Tunneldragningar och öppna schakt

Längs med hela sträckan mellan sänkningen vid Skansen Lejonet och Länsresidenset byggs en betongtunnel i öppet schakt eftersom marken vid Station Centralen består av lera. Schaktningen bedöms få följande kumulativa effekter:

- Schaktningen kan komma att innebära en stor konsekvens för stationsmiljön kring Bergslagsbanan samt rester efter det gröna resenärstråket (Tema A och B) då gräsytor och träd måste schaktas bort. Detta gröna resenärstråk är sedan tidigare starkt reducerat och därför känsligt för ytterligare förminskning. Resterna av fd Bergslagsbanans stationspark är av strategisk betydelse för det kulturhistoriska berättarinnhållet och återplanteras inte dessa ytor och träd minskar möjligheterna att utläsa områdets historia.
- Schaktningen kan komma att innebära en stor konsekvens och irreversibla skador för en del av den värdefulla fornlämningen Göteborg 216:1 vid Götaälvbrons fäste genom ingrepp och borttagande av påspärrar och sänkverk tillhörande befästningsstråket.
- Det går inte att utesluta att byggnader i samband med byggskedet och driften av Västlänken kan komma att beröras av vibrationer eller påverkan på t ex grundmurar i och med förändringar av grundvattennivån. I direkt anslutning till planområdet ligger tex den kulturhistoriskt värdefulla Bergslagsbanans station som kan komma att påverkas.

Tekniska anläggningar

Ventilationsanläggning och yta för service- och utrymning med maximal sammanlagd byggnadsarea 60 m², schaktens höjd är satt till en takföthöjd om minst 4 meter, mot Stadstjänaregatan. Den tekniska anläggningen har bedömts få följande kumulativa effekter:

- Måttlig effekt på kulturmiljön ovan mark, men byggrätten kan komma att påverka befästningslämningen inom den värdefulla fornlämningen Göteborg 216:1.

Uppgångar

Station Centralens västra uppgångslägen möjliggörs genom detaljplanen för järnvägstunneln. Dessa bedöms få följande kumulativa effekter:

- Måttlig effekt för den kommunikationshistoriska miljöns värde (Tema A) beroende på stationsbyggnadernas gestaltning och utformning.
- Måttlig effekt för fornlämningen Göteborg 216:1 och lämningarna efter befästningsstråket.

Stadsutvecklingsprogram

Ej klart och kan därför inte bedömmas.

Regionens hus

Detaljplan har tagits fram för Bergslagsbanans station (Regionens hus). Planen möjliggör att den påbyggda delen på stationsbyggnadens västra gavel rivs och marken återställs som grönyta, vilket är positivt för platsens kulturhistoriska värden då stationsparken återfår något av sin forna glans. Stationsbyggnaden föreslås ges rivningsförbud och skyddsbestämmelser. Detaljplanen medger även uppförande av en ny hög byggnad samt ett högt punkthus bakom (norr om) Bergslagsbanans station. Tillsammans med de planerade stationsuppgångarna söder om Bergslagsbanans station finns en överhängande risk att den nya bebyggelsen kommer att dominera över den äldre stationsbyggnaden och på så vis göra dess kulturhistoriska berättarinnehåll och estetiska kvaliteter svåra att läsa av.

Ny Hisingsbro, Bangårdsviadukten och Götaleden

I anslutning till planområdet pågår flera stora infrastrukturprojekt. Det handlar bland annat om:

- Ny hisingsbro som ersättning av den befintliga Götaälvbron. Detta kommer att förändra vägnätet och kollektivtrafikens sträckning.
- Söder om nya Hisingsbron pågår planarbete för att sänka och, med byggnation, överdäcka en del av väg E45, Götaleden.
- Bangårdsviadukten planeras som en förbindelse över järnvägsspåren

för att avlasta Nils Ericsonsgatan.

Åtgärderna bedöms få följande kumulativa effekter:

- En visuell påverkan in mot aktuellt planområde, men den visuella påverkan bedöms som måttlig.
- Åtgärderna kommer sannolikt att kräva ingrepp i det fd befästningsstråket inom fornlämningen Göteborg 216:1, bland annat vad gäller sänkverk i anknytning till Göta älvbron.
- Det kan inte uteslutas att projekten kommer att påverka resterna av den äldre trädraden på Nils Ericssonsgatan som är en del i det gröna resenärsstråket (tema B). Denna trädrad är viktig för den historiska förståelsen för hur området en gång såg ut, varför ett borttagande skulle innebära en stor konsekvens för kulturmiljön.

Utbyggnad av Gullbergsvass

Öster om stationen, i Gullbergsvass, förväntas omfattande stadsutveckling över kommande decennier vilket kommer att öka antalet boende och arbetande i närområdet. I dagsläget är det svårt att göra en samlad bedömning över hur detta kommer att påverka aktuellt planområde.

Ökad belastning trafikresenärer (park)

I dagsläget finns inte tillräckligt med underlag för att kunna bedömma effekter och konsekvenser av detta.

Ny Nils-Ericsonsterminal

Västtrafik planerar en utveckling av Nils Ericsonsterminalen, vilket kan få direkta visuella konsekvenser för aktuellt planområde. Med dagens kunskapsläge är det dock inte möjligt att beskriva konsekvenserna för aktuellt planområde.

Järnhusen (planbegäran)

I dagsläget finns inte tillräckligt med underlag för att kunna bedömma effekter och konsekvenser av detta.

Förslag till åtgärder för minimering av miljöpåverkan

Åtgärder som minskar/mildrar den negativa miljöpåverkan ska genomföras i det fortsatta detaljplanearbetet.

- Återplantering av uppschaktade parkytor bör regleras i detaljplan genom planbestämmelse samt ett avtal med Trafikverket. Likaså bör skydd/återplantering av träd som berörs av schaktning för järnvägstunneln regleras i detaljplan.
- Kring Göteborgs Central och Fd Bergslagsbanans station bör de historiska gröna sambanden stärkas med stationspark och trädtrader som kopplar samman stationsområdets olika delar. Utöver det som framgått i detaljplaneförslaget för Station Centralen bör hårdgjorda ytor undvikas i den västra delen av Bergslagsparken. Parken är sedan tidigare starkt reducerad och därför känslig för ytterligare förändringar. Grönytan bör därför bevaras och återplanteras så långt det är möjligt och utformningen av parken bör knyta an till hur stationsparker historiskt sett ut med bland annat häckar, träd, rabatter, gångvägar och sittbänkar.
- Det bör utredas huruvida ett återuppförande av den del av Nils Ericssonsterminalen som rivs i samband med schaktning för järnvägstunneln ska ske lika befintligt utseende.

Övriga rekommendationer

Arkeologisk undersökning

- Säkerställande av att träkonstruktioner för sänkverken samt rustbäddar tillhörande bl a kanalmurar, kurtinmur, befästningsmur och bastioner, som inte direkt påverkas vid schaktning, inte torkar ut på grund av förändrade grundvattennivåer som kan uppstå under arbetet med Västlänken.

Myndighetstillstånd

Detaljplaneområdet gränsar till ett byggnadsminne där såväl byggnad som park skyddas av kulturmiljölagen (KML) 3 kap.

- Fd Bergslagsbanans station, byggnadsminne enl. KML kap 3, tillstånd av länsstyrelsen krävs för ändringar. *Observera att parken ingår i byggnadsminnet och är försedd med skyddsföreskrifter som anger att parken inte får bebyggas eller på annat sätt förändras.*

Station Haga

Sammanfattande historik

Inom utredningsområdet möts fyra kulturhistoriskt värdefulla och känsliga stadsrum: vallgravsstråket med Nya Allén, Haga Kyrkoplan, Haga och Vasastaden. De samspelar men har samtidigt egna starka karaktärer och bär på berättelser om stadens historia och utveckling.

Grönstruktur

När Göteborg expanderade utanför befästningsgördeln i början av 1800-talet gjordes de gamla befästningsvallarna om till ett brett parkbälte som därmed skilde den gamla staden innanför Vallgraven från den nya staden utanför. På liknande sätt avsattes nuvarande Haga Kyrkoplan som en park som skilde den äldre arbetarstadsdelen Haga från den nya Vasastaden. Den första parken omkring Hagakyrkan (uppförd 1859) anlades på 1850-talet. Områdets norra del var då tänkt som ett torg. När Stadsbiblioteket (idag Samhällsvetenskapliga biblioteket) uppfördes på 1890-talet gjordes hela området om till park, med kyrkan och biblioteket som två solitärer.

Stadsplan

Utredningsområdet är stadsbyggnadshistoriskt intressant med en välbevarad stadsplan från huvudsakligen 1800-talets andra hälft. Stadsplanemönstret domineras av 1866 års stadsplan inspirerad av det pariska esplanadsystemet vilket illustrerar 1800-talets stadsbyggnadsideal. Planen är än idag tydligt avläsbar i området med sitt rutnätsmönster som strålar ut från Vallgraven med långa, raka gatuperspektiv som ramar in de rektangulärt formade kvarteren. Den berörda delen av Haga planlades tidigare, men präglas på samma sätt av en rutnätsplan med ett gatunät som följer raka linjer.

Bebyggelse

Bebyggelsen inom utredningsområdet illustrerar olika exploateringsfaser. Området domineras av bebyggelse från 1800-talets andra hälft (se orange markeringar på karta nedan) som bär på berättelser om olika sociala

grupper och deras levnadsvillkor. Här finns bostadsbebyggelse som utformades för olika samhällsskikt och Haga Kyrkoplan fungerar som ett tydligt avbrott mellan den borgerliga stadsdelen Vasastaden och arbetarstadsdelen Haga. På Haga Kyrkoplan står Hagakyrkan som uppfördes för den kraftigt växande befolkningen i Haga vid mitten av 1800-talet. Området speglar också universitetsstaden Göteborgs utveckling genom fd stadsbiblioteket och senare tillkomna universitetsbyggnader från 1900-talets andra hälft.

Bebyggelsen är dessutom arkitekturhistoriskt intressant då den ger uttryck för olika stilepoker. Främst exponeras det sena 1800-talets byggande i form av friliggande monumentalbyggnader, rikt dekorerad stenstadsbebyggelse och tidstypiskt utformade landshövdingehus. Här finns också exempel på senare tillskott genom den modernistiska Handelshögskolan och senare postmoderna infills.

Fornlämningar

Den norra delen av undersökningsområdet ingår i det f d befästningsstråket och är en del av fornlämningen Göteborg 216:1 som utgör en helhet med mycket högt kulturhistoriskt värde och ingår som en väsentlig del i riksintresset. Dessutom ingår delar av stadsdelen Haga i fornlämningen Göteborg 216:1. Den aktuella lämningen utgör fast fornlämning och skyddas av KML. I området finns bl a rester av äldre bastioner uppförda i den holländska befästningsskolan och raveliner samt den äldre yttre befästningsvallen (glascisen) uppförd efter Dahlbergs idéer som Kungsparken idag är anlagd på. Vid arkeologiska undersökningar har man även påträffat brofästet efter Husarbron, föregångaren till nuvarande Rosenlundsbron.

Illustrationen visar ålder på byggnader och miljöer.

Hagakyrkan sett från Sprängkullsgatan. Platsen har en lång kontinuitet som rekreationsområde. Här syns källåkande göteborgare kring sekelskiftet 1900. (Källa: Göteborgs stadsmuseum)

Byggnader 1850-1899	Nya Allén, 1823	Förlängning av Vasagatans allé, 1890-tal
Byggnader 1930-1969	Kungsparken 1840-tal (f d yttre befästning)	Rosenlundskanalen, utträdad 1860-tal
Byggnader 1970-IDAG	Kyrkoplan 1850-tal	Kajgata från 1860-tal
	Vasagatans allé, 1860-tal	

Foton

Haga Kyrkplan kopplas samman med Kungsparken och Nya Allén genom slänten med trädplanteringar. Utmed gången på kyrkans norra långsida bildas efter lövsprickningen i det västra avsnittet ett intimt och skyddat grönt rum där staden på vissa punkter nästan helt försvinner ur synfältet.

Befintligt skydd

Riksintresset

Utredningsområdet Haga Kyrkoplan med omgivning utgör sammantaget en mycket känslig kulturmiljö. Hela utredningsområdet ligger inom riksintresse för kulturmiljövården (Miljöbalken 3 kap.) Göteborgs innerstad O 2:1-5. Utredningsområdet berörs av tre riksintresseområden; *"Staden inom vallgraven med parkbältet"*, *"Haga – Masthugget"* och *"Vasastaden med omnejd"*.

Staden inom vallgraven med parkbältet

Uttryck för riksintresset

"(...)1600-talets stadsbyggande, med landets främsta exempel på holländskt inspirerad kanalstadsplan, med omgivande befästningsgördel och vallgrav (...) Det tidiga 1800-talets stadsnydning med stadsarkitekt Carl W. Carlbergs nyklassicistiska stenstad inom vallgraven och det bälte av ny bebyggelse och planteringar som uppstod på det nedlagda fästningsområdet enligt Carlbergs plan 1808. Längs vallgravens insida kajgator, öppna platser och salutorg samt byggnadskvarter för bostäder och offentliga byggnader. Längs utsidan parker och gränsboulevarden Nya Allén."

Haga

Uttryck för riksintresset

"(...)1600-talets stadsbyggande, med landets främsta exempel på holländskt inspirerad kanalstadsplan, med omgivande befästningsgördel och vallgrav, och den regelbundet planerade förstaden Haga med sin enklare rutnätsplan (...) Mönstergilla arbetarbostäder i tegel i Haga och Annedal, och traditionella trähus blandade med stadsmässiga landshövdingehus. Bostadsbebyggelse för olika samhällsskikt och som uttryck för olika stilepoker, och anläggningar för idrott, rekreation och nöjesliv."

Vasastaden

Uttryck för riksintresset

"(...) Det sena 1800-talets storstadsomdaning och -utbyggnad med anläggningar, områden och bebyggelse som visar på ny samfärdsel teknik, spridningen av olika verksamheter och skilda sociala gruppers levnadsförhållanden. (...) De stora utvidgningsområdena med planmönster, tät stenstadsbebyggelse, gator av olika bredd och karaktär, bestämda hushöjder, parker och trädplanteringar. Det mondäna Vasastaden - Lorensberg - Heden, med breda, trädplanterade huvudgator som Kungsportsavenyn och Vasagatan, de palatslika "parkkvarteren" och den storstadsmässiga, slutna kvartersbebyggelsen med institutioner insprängda bland hyreshusen. (...) Bostadsbebyggelse för olika samhällsskikt och som uttryck för olika stilepoker (...)."

Inom undersökningsområden möts tre riksintresseområden: "Staden inom vallgraven med parkbältet", "Haga" och "Vasastaden" (Länsstyrelsens informationskarta)

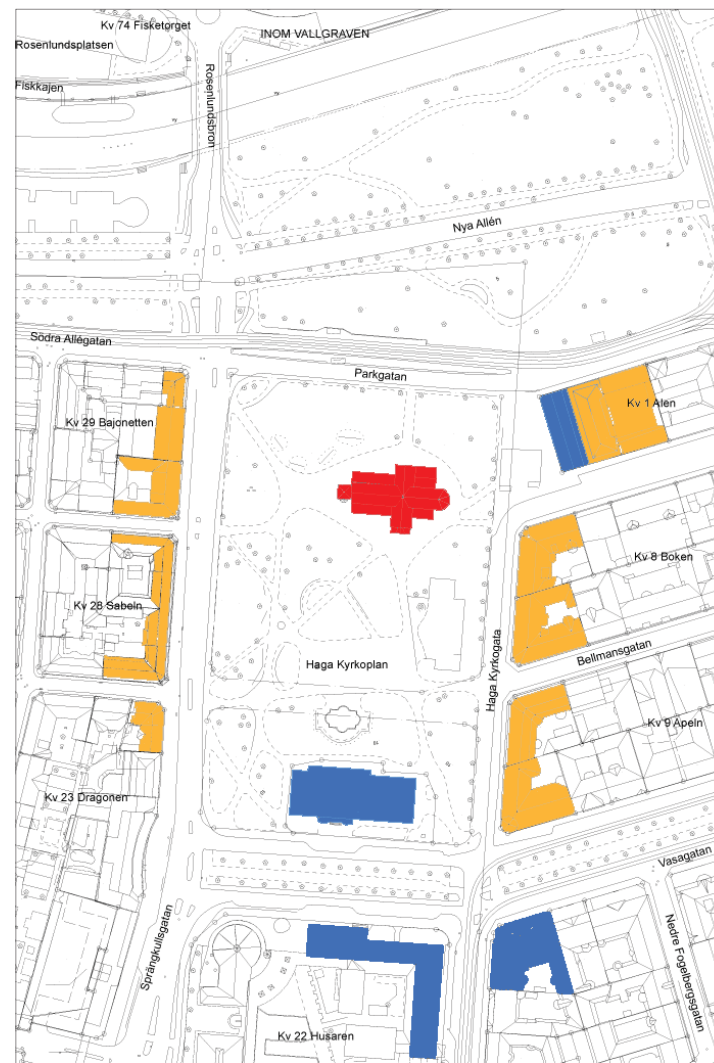
Skyddad bebyggelse

Byggnaderna i parken samt den omgivande bebyggelsen i Haga och Vasastaden har höga kulturhistoriska värden och flera av byggnaderna är försedda med skyddsbestämmelser i detaljplan. Byggnaderna längs Sprängkullsgatan och Haga Kyrkogata är exempelvis försedda med skydd i gällande detaljplaner. Hela området, inkl t ex f d Stadsbiblioteket och delar av Handelshögskolan, är upptagna i Göteborgs bevarandeprogram och där klassade som kulturhistoriskt värdefulla.

Fornlämningar

Den norra delen av undersökningsområdet ingår i det f d befästningsstråket och är en del av fornlämningen Göteborg 216:1 som utgör en helhet med mycket högt kulturhistoriskt värde och ingår som en väsentlig del i riksintresset. Dessutom ingår delar av stadsdelen Haga i fornlämningen Göteborg 216:1. Den aktuella lämningen utgör fast fornlämning och skyddas av KML.

Vid arkeologiska förundersökningar i samband med byggnationen av Götatunneln påträffades bl a en mindre rest av bastion Regeringen, vid foten av Otterhällan. Man har även under år 2014 påträffat del av kurtinen som förband bastion Regeringen och Hållgårdsbastionen. Öster om Rosenlundskanalen är marken till stor del en utfyllnad mellan bastionerna Carolus Dux och Christina Regina samt ravelinen Prinsessan Hedvig. En arkeologisk förundersökning från 2014 har visat på mycket välbevarade rustbäddar efter bastion Christina Regina. Kungsparken utgjordes tidigare av den yttre befästningen, den s k glacisen/fältvallen - en lågt sluttande jordvall framför vallgraven. Från nyligen genomförda undersökningar i Trädgårdsföreningen har det framkommit att fältvallens inre del, banketten, är mycket välbevarad. Banketten utgörs av en låg mur som finns välbevarad genom hela Kungsparken. En arkeologisk förundersökning från 2014 har påträffat banketten i princip intakt, ca 2,4 meter under nuvarande marknivå.

■ Byggnadsminne ■ Skydd i detaljplan ■ Ingår i bevarandeprogrammet
Observera att samtliga byggnader ingår i bevarandeprogrammet.

Beskrivning av kulturmiljövärden

Föreliggande kulturmiljöbeskrivning utgör en sammanfattning av utredningsområdets kulturhistoriska värden hämtat från "Kulturmiljöunderlag för detaljplaner inför Västlänken, Fördjupad kulturmiljöbeskrivning för Haga Kyrkoplan med omgivning, Antiquum 2013". Dessa utgör en fördjupad beskrivning av riksintressets bärande värden.

Haga Kyrkoplan med omgivning är sammantaget ett mycket kulturhistoriskt värdefullt och känsligt stadsrum. Sammantaget är utredningsområdet som helhet välbevarat och bär på flera berättelser om Göteborgs utbyggnad, från grundandet på 1620-talet och etablerandet av Haga förstad till utläggningen av parkbältet på de fd befästningarna under 1800-talet, Hagakyrkan och kyrkoplanens tillkomst på 1850-talet, byggandet av stenstaden utanför vallgraven vid 1800-talets slut och universitetets framväxt från sekelskiftet 1900 fram till idag. Det innehar därigenom ett stort stadsbyggnads- och stadsplanehistoriskt värde vilket utgör en väsentlig del i motiveringen till de tre respektive riksintresseområdena.

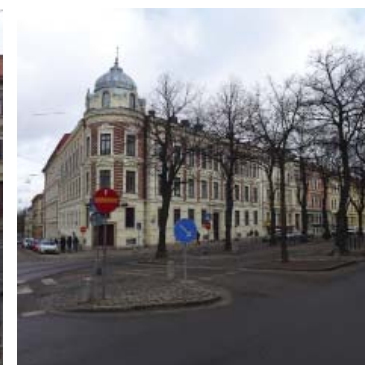
På följande sidor redogörs för utredningsområdets centrala kulturhistoriska värden. Värdena har delats in i sex olika teman:

- A) Unik grön kil som åskådliggör historien
- B) Intakt stadsplan med inspiration från kontinenten
- C) Park- och trädgårdshistoriskt värdefull miljö
- D) Ett viktigt historiskt rum präglad av 1800-talets ideal
- E) Viktiga visuella samband
- F) Den befästa staden

Dessutom ingår särskilda beskrivningar av fyra byggnadsverk. Dessa är:

- G) Handelshögskolan
- H) Rosenlundsbron
- I) fd Stadsbiblioteket
- J) Hagakyrkan

Av dessa utgör temana A-F konkretisering av riksintresset för kulturmiljövård. Dessutom ingår Rosenlundsbron (H) Hagakyrkan (J) och fd Stadsbiblioteket (I) som viktiga delar.

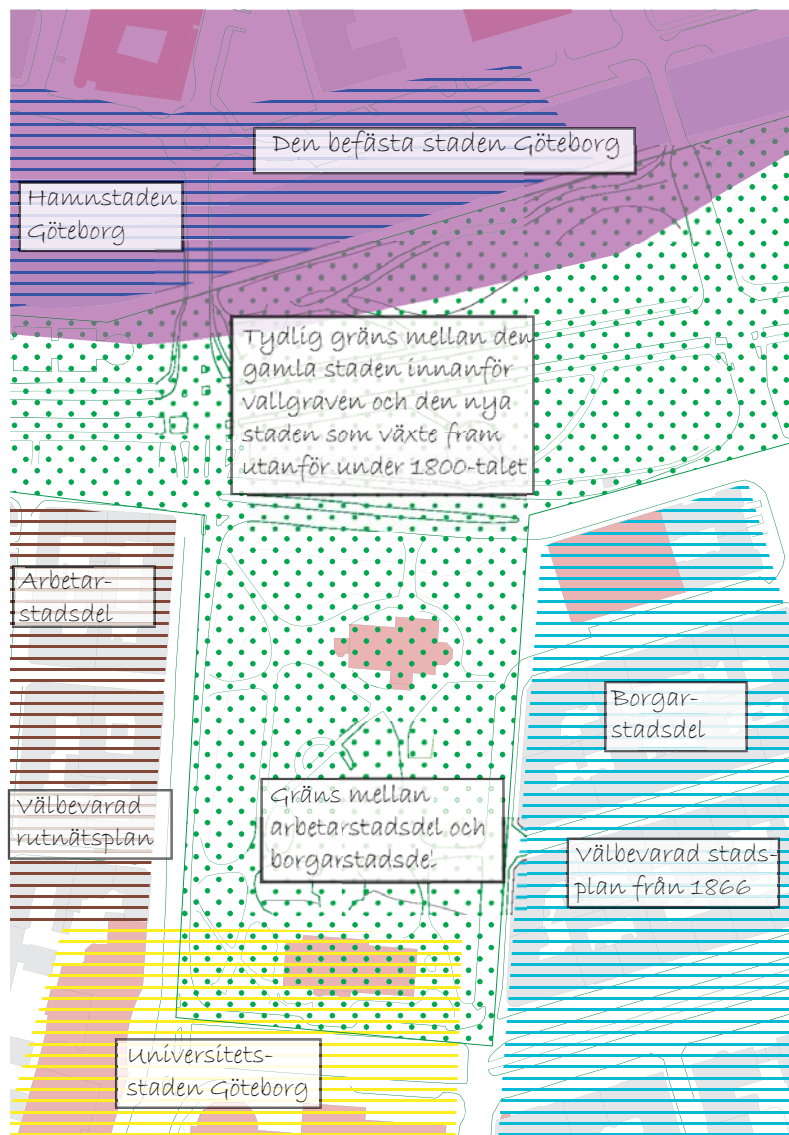
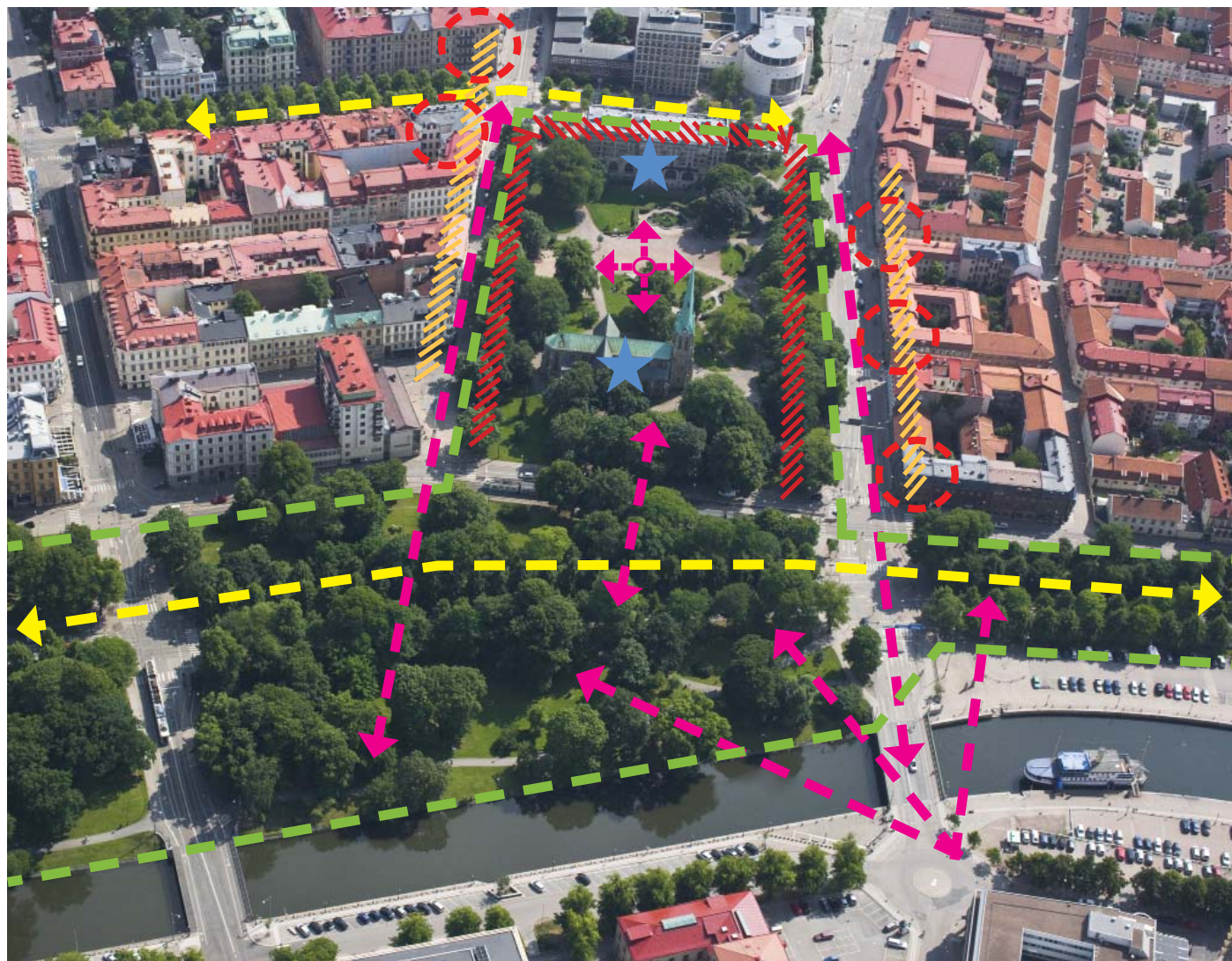

Illustration över områdets berättarinnehåll.

- En grön kil mellan olika utbyggnadsskeden samt mellan bostadsområden för olika sociala skikt.
- Arbetarstadsdelen Haga med välbevarad stadsplan och tidstypiska landshövdingehus och äldre trähus.
- Det mondäna Vasastaden med välbevarad stadsplan från 1866 och pampiga bostadshus för de välbärgade.
- Sammanhållet universitetsområde med byggnader från skilda tider som illustrerar universitetsstadens framväxt och utveckling.
- Kajanläggningar och bro som minner om tiden då kanalerna var en viktig del i hamnstaden Göteborg.
- Den befästa staden representeras genom det fd befästningsstråket med lämningar efter bl a bastionen Kristina Regina och fältvallen.

Miljön som helhet är mycket värdefull och känslig. Dessutom innehåller den flera i sig själva kulturhistoriskt mycket värdefulla byggnader.

- Grön kil och sammanhållen parkmiljö med flera gamla och imponerande träd
- Skarp kontrast till den täta stadsbebyggelsen
- Viktigt alléstråk med obruten siktlinje
- Viktiga siktlinjer och visuella samband med sammankopplande funktion
- Öppna siktfält som ger tillgång till stora delar av Göteborgs historia
- Monumentalbyggnader med starkt karaktärsgivande egenskaper
- Viktig fondverkan
- Särskilt viktig hörnbyggnad

Illustration över områdets mest centrala kulturhistoriska värden.

A) Unik grön kil åskådliggör historien

Den gröna kil som Kungsparken och kyrkoplanen utgör är unik i Göteborg och utgör en kulturhistoriskt synnerligen värdefull miljö som bär på flera viktiga berättelser om staden och har stora rekreations- och upplevelsevärden.

- Den gröna kilen har en viktig funktion som markör mellan stadens olika utbyggnadsfaser (den gamla staden innanför vallgraven och den nya staden utanför) samt mellan två skilda sociala livsrum (arbetarstadsdelen Haga och det borgerliga Vasastaden). Karaktären av en grön kil kan lätt spolieras av ny bebyggelse i parken så att kontrasten mot de omgivande kvarteren försvagas.
- Haga Kyrkoplan är särskilt intressant som den enda plats i staden där vallgravens grönska drogs in i den täta kvartersstaden. Kopplingen och det visuella sambandet mellan Kungsparken och kyrkoplanen är därför oerhört viktigt att uppmärksamma. Centralt i sammanhanget är de långa siktlinjerna längs Sprängkullsgatan och Haga Kyrkogata samt de stora träden.

B) Intakt stadsplan med inspiration från kontinenten

- Större delen av utredningsområdet präglas än idag av 1866 års stadsplan, inspirerad av det parisiska esplanadsystemet, vilken är i det närmaste oförändrad. Den tydliga rutnätsplanen med slutna kvarter samt den boulevardliknande Vasagatan är därför mycket känslig för förändringar.
- Haga Kyrkoplan, Vasagatan med sin allé och Kungsparken ingår i det rutnät av gröna stråk som utgjorde en fundamental del i 1800-talets stadsplaneideal och ansluter till samtida ideal så som de tillämpades i andra storstäder på kontinenten. Det är väsentligt att Vasagatans trädgrönska fortsatt upplevs stå i förbindelse med kyrkoplanens vegetation.

C) Park- och trädgårdshistoriskt värdefull miljö

- Nya Allén och Kungsparken är en sammanhållen park och ett av de mest framträdande dragen i Göteborgs stadsmiljö. Parkmiljön är mycket känslig för ytterligare ingrepp eller störningar.
- Flera av de stora och imponerande träden i Kungsparken och på kyrkoplanen är ursprungliga från tiden då området iordningställdes och representerar ett stort historiskt värde samt bidrar till att ge parkerna en karaktär av ålderdomlighet. De är därför viktiga att bevara.
- Haga Kyrkoplan har en tydlig karaktär av "park med infogade solitärbyggnader" med en skarp gräns mot intilliggande bostads-kvarter. Eftersom kyrkoplanen är förhållandevis liten riskerar ytterligare bebyggelse att förskjuta karaktären till "bebyggt område med omgivande grönska". Kyrkoplanen är därmed mycket sårbar för ytterligare förminskning och gränsen mellan parken och stadsbebyggelsen bör vara så skarp som möjligt och inte suddas ut genom byggnader eller andra element.
- Solitärbyggnaderna och de intilliggande fasaderna samt de höga träden och platsens relativa höjdläge skapar en tydlig rumskänsla. Kyrkoplanen är därmed mycket känslig för uppförande av ytterligare bebyggelse.
- Kungsparken anlades på de fyra yttre befästningar tillhörande fästningen Göteborg. Detta innebär att den äldre fältvallen och parken är ofrånkomligt historiskt länkade till varandra.

D) Ett viktigt historiskt rum präglat av 1800-talets ideal

- Platsen domineras av bebyggelse från 1800-talets andra hälft med tidstypisk gestaltning som illustrerar tidens ideal för såväl enkla arbetarbostäder i Haga som pampiga borgarbostäder i Vasastaden och monumentala institutionsbyggnader i kyrkoparken. Detta historiska rum är i princip ostört av senare tiders tillägg. Den är därmed ytterst känslig för ytterligare tillägg.
- Bebyggelsen och områdets karaktär med höga arkitektoniska anspråk, konstnärligt rik utformning och hantverksmässiga detaljer är mycket viktig att bevara. Material och form är särskilt viktiga komponenter att ta hänsyn till i den känsliga miljön. Platsen omges av byggnader huvudsakligen uppförda i gedigna material så som sten, tegel samt trä med omsorgsfullt utformade detaljer. Färgskalan bör fortsatt präglas av tidstypiska, dämpade kulörer i huvudsakligen jordfärger som beige och bruna toner.
- De välbevarade husen utmed Sprängkullsgatan och Haga Kyrkogata utgör viktiga fonder som ger Haga Kyrkoplan en historisk inramning. Bebyggelsen är därför känslig för förändringar och moderna tillägg som förtar stråkens fondverkan. Hörnhusen är särskilt känsliga eftersom dessa på ett tydligt sätt länkar samman kvarteren och skapar entréer in i området.
- Rosenlundskanalen med kajer, gamla belysningsstolpar, Rosenlundsbron och Feskekôrkan ger området en stark prägel av 1800-tal.

E) Viktiga visuella samband och siktlinjer

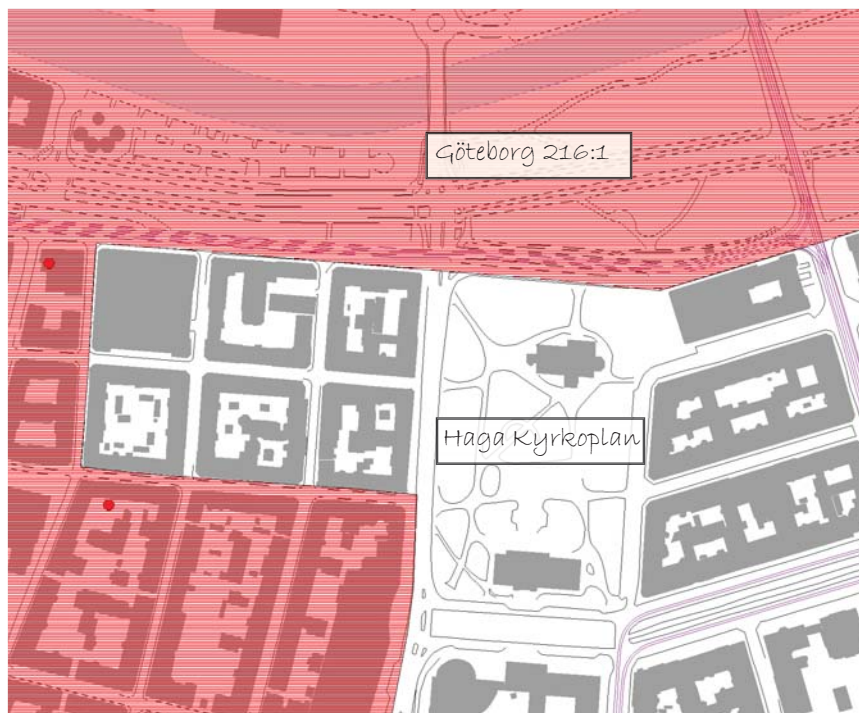
- Utblickar:** Idag har man från Haga Kyrkoplan fri sikt mot Haga med Skansen Kronan i fjärran, Hagakyrkan, Vasastaden och Rosenlundskanalen och Kungshöjd i fjärran. Därmed kan man i ett slag uppleva en stor del av Göteborgs historia. De öppna siktfälten är viktiga för såväl den historiska upplevelsen av platsen som för de visuella sambanden och är därmed känsliga för förändringar.

- Inblickar:** Det visuella sambandet mellan Haga Kyrkoplan och Kungsparken och dess karaktär av en grön kil upplevs särskilt starkt från Rosenlundskanalens kajkant. Detta visuella samband är viktigt att vidmakthålla.
- Siktlinjer:** Haga Kyrkoplan markeras, och ramas in, av de långa siktlinjerna längs Sprängkullsgatan, Haga Kyrkogata och den pampiga Vasagatan. Dessa siktlinjer utgör en viktig del av kyrkoplanens inramning och de kopplar även samman Haga Kyrkoplan med Kungsparken, Nya Allén och Vasagatan. Siktlinjerna är mycket känsliga för förändringar.

F) Den befästa staden

Den norra delen av undersökningsområdet ingår i det f d befästningsstråket och är en del av fornlämningen Göteborg 216:1 med ett mycket högt kulturhistoriskt värde. Här finns lämningar efter bastionen Christina Regina som tillsammans med Hållgårdsbastionen och Regeringen utgjorde en del av den lägre befästningslinjen. Dessa tre bastioner är de enda lämningarna efter den Holländska fortifikationsskolan från 1630-tal till 1680-tal. Mellan Bastionerna Regeringen och Christina Regina fanns en kaponjärgrav, en skyttegrav och förbindelselänk med Skansen Kronan. När befästningarna delvis revs i början av 1800-talet ändrades vallgravens vinklade form och rätades ut för att övergå i Rosenlundskanalen. Här kan dock finnas lämningar av vallgravens tidigare sträckning och yttre vallar.

Även det som idag utgör Kungsparken är en del av fd befästningsstråket. Fältvallen (sk glacis) fungerade som en yttre befästning, dvs en lågt sluttande jordvall framför vallgraven och den betäckta vägen i en fästning. Vallen var uppbyggd av jord- och lermassor.

Fornlämningar inom utredningsområdet, röda ytor utgör fornlämningen Göteborg 216:1

Befästningsmurarna är markerade i lila med en ungefärlig utbredning. Bastion Christina Regina fortsätter ut i dagens vallgrav.

G) Handelshögskolan

Handelshögskolan i Göteborg består av åtta olika byggnadskroppar tillkomna åren 1951, 1994 och 2009. De äldre byggnaderna, ett höghus mot Vasagatan samt en tegellänga längs Vasagatan/Haga Kyrkogata, uppfördes efter ritningar av den välkände arkitekten Carl Nyrén och är resultatet av en omfattande arkitekttävling.

Högkvalitativ 50-talsfunktis

Genom sin tidstypiska utformning i högkvalitativ 1950-talsfunktionalism med gedigna material, enkla byggnadsvolymer och avskalat formspråk besitter Handelshögskolans äldre delar ett högt arkitekturhistoriskt värde. Detta förstärks av det faktum att Handelshögskolan var inledningen till den unge Carl Nyréns strålande karriär och starten för hans egen verksamhet. Nyrén var en ledstjärna i svensk arkitektur under flera decennier under sin långa karriär. I Handelshögskolan speglas tydligt ett av Nyréns ledord: enkelhet. Här kommer också Nyréns lek med skalförskjutningar tydligt till uttryck genom kombinationen av ett höghus och ett låghus. Likaså illustrerar byggnaden ljusets betydelse i Nyréns arkitektur – något som kom att bli hans tydligaste kännetecken. Tegellängornas gårdsfasader med glasade gallerigångar ger uttryck för att ljuset var mer än en praktikalitet för Carl Nyrén, det var en egenskap att gestalta. Även interiört uppvisar byggnaderna höga arkitektoniska ambitioner med exklusiva material så som den marmorklädda vestibulen i höghuset, marmorgolv, smäckra räcken och delvis bevarad inredning så som bänkar med kalkstenssitsar mm.

Universitetsstaden

Handelshögskolan bär sammantaget även ett samhällshistoriskt värde då komplexet är en del i berättelsen om universitetsstadens framväxt och utveckling. Detta förstärks ytterligare av intilliggande byggnader med koppling till universitetet så som Kurs- och tidningsbiblioteket och Campus Haga.

H) Rosenlundsbron

Rosenlundsbron byggdes 1883 som en svängbro och ingick i stadens utbyggnad söderut. Den ersatte en tidigare välvd stenbro, benämnd Husarbron. En ny broöverbyggnad i samma läge utfördes år 1921. Denna byttes i sin tur år 1999. Den nuvarande Rosenlundsbrons kvaliteter kan summeras i fyra punkter:

Industrisamhällets nya möjligheter

Broöverbyggnadens konstruktion och material återspeglar det framväxande industrisamhällets nya möjligheter till att kunna bygga längre, starkare och lättare brospann, en utveckling där Göteborg tidigt intog en ledande position. Såväl konstruktion som material har ett stort kulturhistoriskt värde, förhållanden som förstärks av det välexponerade läget.

Anpassning till omgivningen

Brons utformning passar väl in i de intima och småskaliga omgivningarna. Detta kommer till uttryck i brons färg och form. Brons gröna kulör smälter ihop med det omgivande stadslandskapet. Som ett värdefullt andrum från den hetsiga och larmande trafiken har det vid Rosenlundsbrons norra landfäste anordnats en nedsänkt mindre platsbildning.

Svängbarhet

Brons svängbarhet står som en viktig symbol för Göteborgs tidigare behov av inre sjöfart. Även om vridmekaniken nu är tagen ur drift sedan länge har man vid senaste ombyggnaden medvetet sett till att en framtida öppningsbarhet är möjlig.

Detaljrikedom

Brons bevarade uttryck med genomarbetade detaljer i granit, gjutjärn och smiden har ett tydligt estetisk värde. Till detta kommer de eleganta och tidlösa belysningskolonnerna som är placerade som entréposter vid brons på- och avfarter och nitarnas textur är ett konstverk i sig.

I) Fd Stadsbiblioteket

Fd stadsbiblioteket uppfördes efter ritningar av arkitekt Hans Hedlund och invigdes i oktober 1900. Ursprungligen var byggnaden symmetrisk till sin form, men byggdes år 1926 ut åt öster.

Högkvalitativ arkitektur

Byggnaden följer samtidens internationella retarderade stilideal och utgör således ett intressant arkitektoniskt tidsdokument. Den höga ambitionen kommer till uttryck genom fasadens omsorgsfulla komposition och genomarbetade arkitektoniska motiv. Biblioteket är ett av Hedlunds mest välkända byggnadsverk och dess exponerade placering i stadsrummet bekräftar dess kontextuella betydelse.

Ett incitament till universitetsstaden

Biblioteket bär ett samhällshistoriskt värde då byggnaden är en del i berättelsen om universitetsstadens framväxt och utveckling. Byggnaden utgör idag ett incitament för vår samtida universitetsstad, och är en viktig representant för det sena 1800-talets utbildningsambitioner.

Socialhistoriskt och miljöskapande tidsdokument

Byggnaden står friställd, och dess monumentala karaktär bekräftar platsen framför biblioteket som sluter rummet mot Vasagatan. Samtidigt bildar byggnaden en fond som definierar Haga Kyrkoplan mot söder.

Kyrkoplanen har sedan mitten av 1800-talet utgjort ett gemensamt gränsland mellan 1600-talets arbetarförstad Haga och det sena 1800-talets borgarstadsdel Vasastaden. Bebyggelsen som omger parken berättar om stadens olika exploateringsfaser och kulturella och sociala utveckling.

J) Hagakyrkan

Hagakyrkan invigdes år 1859 och uppfördes efter ritningar av arkitekt Adolf Wilhelm Edelswärd.

Arkitektoniskt tidsdokument

Kyrkobyggnaden är en av de första nygotiska kyrkorna uppförda i Sverige och har stått förebild för flera efterkommande byggnadsverk i landet, och utgör därmed ett mycket värdefullt arkitekturhistoriskt tidsdokument. Kyrkobyggnaden är också en intressant representant för arkitekt A W Edelswärds arbete.

Starkt identitetsskapande kyrkomiljö

Kyrkan står friställd i kyrkoplanets norra ände som här reser sig något från gatunivån i Nya Allén och Sprängkullsgatan. Miljön kring kyrkobyggnaden domineras av ett flertal äldre träd som bidrar till platsens historiska dignitet. Den omsorgsfullt utformade och associationsrika kyrkobyggnaden har tillsammans med sin omslutande parkmiljö en starkt identitetsbildande funktion i stadslandskapet. Kyrkobyggnaden och de omgivande träden bildar en symbiotisk enhet i starkt beroende av varandra såväl upplevelsemässigt som med hänsyn till förståelsen av den ursprungliga arkitektoniska idén. Sambandet mellan kyrkobyggnaden och kyrkotomtens grönska blir därmed unikt.

Stadsplaneideal och stadsbyggnadshistorik

Hagakyrkan, som med sin kyrkotomt i norra delen av kyrkoplan ingår som en platsbildning i 1866 års plan, bidrar också till berättelsen om 1800-talets stadsplaneideal och stadens olika utbyggnadsfaser. Kyrkoplanen utgör en markör mellan 1600-talets arbetarstadsdel, och det mer påkostade sena 1800-talets stenstad.

Planförslaget

För området kring Haga Kyrkoplan håller en detaljplan att tas fram (den MKB-bilaga utgår från arbetsmaterialet från 2014-05-23). Syftet med detaljplanen är att medge utbyggnad av Station Haga, en av de tre stationerna i järnvägstunneln Västlänken, med tillhörande byggrätter både under och ovan mark. Detaljplanen innebär att uppgångar och tekniska anläggningar tillhörande Västlänkens Station Haga samt offentliga rum i anslutning till dessa får anläggas.

Mellan Rosenlundskanalen och Vasagatan byggs Station Haga. Stationen planeras som en tvåspårsstation med förberedelser för utbyggnad till fyra spår. Tänka uppgångar planeras i stationens norra och södra ändar.

I norr leder dubbla rulltrappspaket och hissar direkt upp till ett övre mellanplan under Alléstråket varifrån man väljer mellan två till fyra olika entréer på markytan. Planen möjliggör uppgångar på Pusterviksplatsen och i Kungsparken samt två mindre uppgångar utan väderskydd från stationen och cykelgaraget söder om Parkgatan respektive norr om Södra Allégatan.

I söder leder rulltrappor, trappor och hissar upp till ett undre mellanplan, tvärs stationstunnlarna. Ny uppgång planeras till det nordöstra hörnet av fastigheten Haga 22:1 (Handels) och här möjliggör planen även utbyggnad av nya verksamhetsytor för Handelshögskolan i del av fastigheten Haga 22:1, innebärande rivning av en del av kvarteret.

Även utveckling av hållplatser för kollektivtrafik och justering av gator för att säkerställa framkomlighet och trygghet för gående, cyklande, kollektivtrafik samt biltrafik i området möjliggörs. Vidare syftar planen till att möjliggöra underjordiska anläggningar för cykelparkering.

Då Station Haga kommer att byggas i ett område med stora kulturmiljö- och naturvärden, de förstnämnda av riksintresse, syftar planen även till att säkerställa stadsbyggnadskvaliteter samt kulturhistoriska och arkitektoniska värden.

Förtydliganden

För byggandet av själva järnvägstunneln tas det fram en särskild detaljplan fram, se diarienummer 0635/11. Under Allén/Kungsparken och Parkgatan byggs tunneln i lera, vilket innebär öppet schakt. Observera att konsekvenser av schaktning för tunneln behandlas under rubriken "Kumulativa effekter". Dessa konsekvenser redovisas också i separat MKB-bilaga för Järnvägstunneln upprättad år 2013 av Antiquum AB.

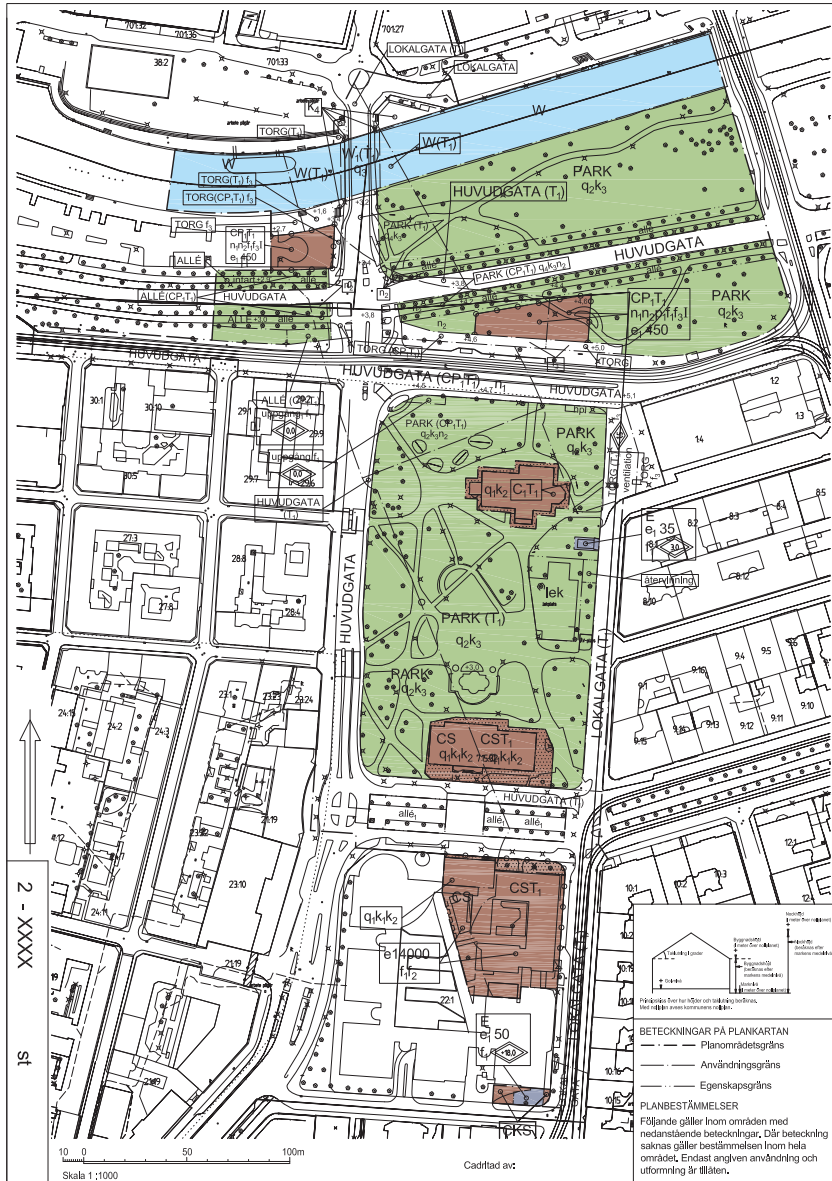
Observera att detaljplanen kan komma att justeras fram till samrådsutskicket, vilket kan komma att innebära förändrade förutsättningar.

Utvärderingsytor

Detaljplanens åtgärder behandlas integrerat i konsekvensbeskrivningen och SBK har därför delat in planen i utvärderingsytor. Dessa är:

1. Rosenlundsbron
2. Del av Pusterviksplatsen samt uppgång från Västlänken Haga Norra – city
3. Del av kungsparken närmast Vallgraven
4. Bytespunkt Haga samt uppgång från Västlänken Haga norra – kollektivtrafik
5. Uppgång från cykelgarage norr om Södra Allégatan
6. Haga Kyrkoplan
7. Haga Kyrkogata och Smyrnatorget
8. Sprängkullsgatan
9. Vasagatan
10. Del av Haga 22:1 (Handels)
11. Transformatorstation vid Lilla Bergsgatan

1. ANVÄNDNING AV ALLMÄN PLATS	ALLE	Planterade träd i två rader
HUVUDGATA		Trafik mellan områden
LOKALGATA		Lokaltrafik
TORG		Torg, i huvudsak gångtrafik, vattenspejlar, hållplatser för kollektivtrafik, uppgång från järnvägstunnel med tillhörande resenärsservice och tekniska installationer. Cykeltrafik och angränsningstrafik är tillåten.
PARK		Park
2. ANVÄNDNING AV VATTENOMRÅDE	W	Vattenområde. Stabilitetsförbättrande åtgärder får utföras.
	W ₁	Vattenområde. Bro får uppföras. Stabilitetsförbättrande åtgärder får utföras.
3. ANVÄNDNING AV KVARTERSMARK	C	Centrumändamål
	(C)	Centrumändamål som får anläggas under allmän plats
	C ₁	Samlingslokal
	E	Teknisk anläggning
	S	Skola
	P	Cykelparkering under mark
	(P)	Cykelparkering under mark som får anläggas under allmän plats
	T ₁	Järnvägsändamål
	(T ₁)	Järnvägsändamål får anläggas under allmän plats och vattenområde
4. UTFORMNING AV ALLMÄN PLATS	+ 0,0	Föreskriven höjd över nollplanet
	alle ₁	Nya Allen ska vara planterad med fyra trädtrader enligt ursprungliga intentioner
	alle ₂	Vasaallen ska vara planterad med två trädtrader enligt ursprungliga intentioner
	hpl	Hållplats med våderskydd
	Infart	Infartsväg till angörings- och parkeringsyta inom torget får anordnas till en maximal sammanlagd bredd av 9 meter och så att den så lite som möjligt inverterar på allén.
	lek	Lekplats
	uppgång	Marken ska vara tillgänglig för uppgång från järnvägstunnel om max 40 m ²
	uppgång	Marken ska vara tillgänglig för uppgång från järnvägstunnel och cykelgarage om max 80 m ²
	ventilation	Marken ska vara tillgänglig för ventilation från järnvägstunnel om max 120 m ²
	återvinningsplats	Återvinningsplats
	n ₁	Marken får bebyggas under med körbart bilsklag
	n ₂	Marken får bebyggas under med planterbart bilsklag.
		Jorddjup ska vara minst 2 meter.
		Trottoarer ska vara belagda med gångbanesten och hallar med granit. Kant mot körbana/cykelbana avslutas med ramsten.

5. UTTYTTJANDEGRAD	e000	Sörsta bruttoarea i m ² ovan mark.
	e000	Sörsta byggnadsarea i m ² ovan mark.
6. BEGRÄNSNINGAR AV MARKENS BEBYGGANDE		Byggnad får inte uppföras
	x	Marken skall vara tillgänglig för allmän gångtrafik
7. MARKENS ANORDNANDE		Körbar förbindelse får inte anordnas
8. PLACERING, UTFORMNING OCH UTFÖRANDE	Placering	Byggnad ska placeras minst 6 meter från hållplatskant
	Utförande och omfattning	
Utseende	f ₁	Byggnad ska inordnas utifrån kulturmiljön genom en omsorgsfull utformning som tar särskild hänsyn till den omgivande park- och byggnadsmiljöns historiska karaktär, arkitektoniska och upplevelsemässiga egenskaper samt rumsliga samband. Särskild hänsyn skall tas till de kulturmiljöegenskaper som redovisas i planbeskrivningens bilaga x, sida xx.
	f ₂	Byggnad ska ges ett arkitektoniskt uttryck, som genom sin volymhantering, formgivning, materialval och färg tar särskild hänsyn till direkt anslutande byggnadsverk, vad avser det anslutande byggnadsverkets arkitektoniska integritet och verkan i den samlade kulturmiljön.
		I utformningen av torgytan ska särskild hänsyn tas till omgivande park- och byggnadsmiljöns historiska karaktär, arkitektoniska och upplevelsemässiga egenskaper samt rumsliga samband.
Höjd på byggnader	h ₁	Högsta totalhöjd i meter över marknivå
	h ₂	Högsta totalhöjd i meter över nollplanet
	I	Sörsta antal våningar ovan mark
Byggnadsteknik	h ₃	Lägst nivå i meter över stadens nollplan för schaktning, sprängning, påläggning eller andra ingrepp i undergrunden. Nivån får underskrivas vid byggande av järnvägstunnel.
	h ₄	Marken får belastas med motsvarande högst x kPa utifrån grundkartans befälgiga höjder.
	h ₅	Tunnelkaket får belastas med motsvarande högst...
8. SKYDD	q ₁	Särskilt värdefull byggnad som omfattas av 8 kap 13 § PBL. Byggnaden får inte rivas. Byggnadens fasader och tak ska bevaras till såväl helhet och form som material, detaljer och färgsättning, så att dess kulturmiljöegenskaper, arkitektoniska egenskaper och betydelse i stadsrummet inte försvåras. De egenskaper och karaktärsdrag som ska bevaras har angivits i planbeskrivningens, sida xx.

Särskilt värdefull parkmiljö som omfattas av 8 kap 13 § PBL. Parkmiljön inklusive trädbestånd ska bevaras och värdas så att parkens kulturmiljöegenskaper, upplevelsemässiga egenskaper och betydelse i stadsrummet inte försvåras. De kvalitets- och karaktärsdrag av särskild betydelse som ska bevaras och värdas har angivits i planbeskrivningens, sida xx.	q ₂	Särskilt värdefull bro som omfattas av 8 kap 13 § PBL. Bron får inte rivas efter återuppbyggnad.
	q ₃	Särskilt värdefull parkmiljö som omfattas av 8 kap 13 § PBL. Parkmiljön inklusive trädbestånd, ska efter återplantering och återställning, bevaras och värdas så att parkens kulturmiljöegenskaper, upplevelsemässiga egenskaper och betydelse i stadsrummet inte försvåras. De kvalitets- och karaktärsdrag av särskild betydelse som ska bevaras och värdas har angivits i planbeskrivningens, sida xx.
	q ₄	Särskilt värdefull parkmiljö som omfattas av 8 kap 13 § PBL. Parkmiljön inklusive trädbestånd, ska efter återplantering och återställning, bevaras och värdas så att parkens kulturmiljöegenskaper, upplevelsemässiga egenskaper och betydelse i stadsrummet inte försvåras. De kvalitets- och karaktärsdrag av särskild betydelse som ska bevaras och värdas har angivits i planbeskrivningens, sida xx.
Sköld mot störmurar		Maximal ljudnivå inomhus i bostäder får inte överskrida 30 dB(A) på grund av störljud från järnvägsstråk.
Varsamhet	k ₁	Särskilt värdefull byggnad som omfattas av 8 kap 13 § PBL. De karaktärsdrag och värden hos byggnadens interiör som angivits i planbeskrivningens bilaga x, sida xx, ska särskilt beaktas vid eventuell ändring, så att detta sker på ett varsamt sätt.
	k ₂	Vid underhåll och ändring av byggnad ska detta ske med material och metoder som är anpassade till byggnadens tekniska, historiska och estetiska egenskaper så att dess kulturmiljöegenskaper värdes inte försvåras.
	k ₃	Skötsel och ändring av parken ska ske med material och metoder som är anpassade till parkmiljöns kulturmiljöegenskaper, upplevelsemässiga egenskaper och betydelse i stadsrummet.
SAMRÄDSHANDLING		Samrådshandlingarna består av: - plankarta med bestämmelser - planbeskrivning - illustrationsritning
BESLUT (Plankarta, bestämmelser)		BN utställning BN godk/antag. KF antagande Laga kraft Detaljplanen är upprättad enligt PBL 2010:900, normalt planförfarande
GRUNDKARTAN		Grundkartan upprättad genom utdrag ur digitala primärkartans databas, Referenssystem i plan/ höjd: SWEREF 99 12 00/RH 2000
		Beteckningar: enligt Lantmäteriets Handbok i mål- och kartfrågor (HMK-Ka) med de avbetyg som redovisats i betecknings
Göteborgs Stad Stadsbyggnadskontoret		Detaljplan för Västlänken, Station Haga med omgivning inom stadsdelen Haga, Inom Vallgraven, Pustervik och Vasastaden i Göteborg
Björnta Lööf Planchef	Joanna Hagstedt Projektdare	Sandra Trzfi Handläggare
PLANKARTA		2 - XXXX

Detaljplanekarta, Detaljplan för Västlänken, Station Haga med omgivning inom stadsdelen Haga, Pustervik, Inom Vallgraven och Vasastaden i Göteborg. SBK 2014-05-23.

Sammanfattning/Station Haga

Matrisen nedan visar att flera av åtgärderna riskerar att få mycket stora respektive stora konsekvenser på kulturmiljön. Sammantaget medför detaljplaneförslaget stora till mycket stora konsekvenser för samtliga värdeteman, A-J (se tema G-J på nästa sida). I princip medför även samtliga åtgärder inom respektive utvärderingsyta stor till mycket stor konsekvens

för något av värdetemana. Sammantaget medför detaljplanen en betydande miljöpåverkan för kulturmiljön som helhet då värdefull parkmark tas i anspråk och kulturhistoriska samband försvinner när nya anläggningar skär igenom befintliga kulturmiljöer. Dessutom påverkas flera enskilda byggnadsverk mycket negativt av de föreslagna åtgärderna.

	A) Unik grön kil	B) Intakt stadsplan	C) Parkhistoriskt värdefull miljö	D) Historiskt stadsrum	E) Visuella samband och siktlinjer	F) Den befästa staden (Fornlämningar)
1. Rosenlundsbron	Ingen	Ingen	Ingen	(Risk för) Stor	Ingen	Fornlämningarna berörs av schaktning för järnvägstunneln, detta bedöms under kumulativa effekter
2. Del av Pusterviksplatsen samt uppgång från Västlänken Haga Norra – city	Måttlig	Marginell	Måttlig	Stor	Måttlig	Fornlämningarna berörs av schaktning för järnvägstunneln, detta bedöms under kumulativa effekter
3. Del av kungsparken närmast Vall-graven	Stor	Stor	Stor	Ingen	Ingen	Fornlämningarna berörs av schaktning för järnvägstunneln, detta bedöms under kumulativa effekter
4. Bytespunkt Haga samt uppgång från Västlänken Haga norra – kollektivtrafik	Mycket stor	Mycket stor	Mycket stor	Mycket stor	Mycket stor	Mycket stor
5. Uppgång från cykelgarage norr om Södra Allégatan	Måttlig	Stor	Stor	(Risk för) Mycket stor	Ingen	Mycket stor
6. Haga Kyrkoplan	Stor	Stor	Stor Bedömningen görs undantaget de ingrepp som schaktningen för Västlänken kan innebära.	Stor	Marginell	Ingen
7. Haga Kyrkogata och Smyrnatorget	Ingen	Ingen	Ingen	(Risk för) Stor	Ingen	Ingen
8. Sprängkullsgatan	Ingen	(Risk för) Mycket stor	(Risk för) Mycket stor	Ingen	Ingen	Ingen
9. Vasagatan	Ingen	Måttlig	Ingen	(Risk för) Stor	Ingen	Ingen
10. Del av Haga 22:1	Ingen	Ingen	Ingen	(Risk för) Stor	Ingen	Ingen
11. Transformatorstation vid Lilla Bergsgatan	Ingen	Ingen	Ingen	Marginell	Ingen	Ingen

Observera att bedömningen görs undantaget de ingrepp som schaktningen för Västlänken innebär. Schaktning för västlänken bedöms som en kumulativ effekt och kommer i alla avseende att innebära en betydande miljöpåverkan på kulturmiljön.

Sammanfattning/Station Haga

Konsekvenser på enskilda byggnadsverk

	G) Handelshögskolan (Fysisk och visuell påverkan)	H) Rosenlundsbron (Fysisk och visuell påverkan)	I) Fd Stadsbiblioteket (Fysisk och visuell påverkan)	J) Hagakyrkan (Fysisk och visuell påverkan)
1. Rosenlundsbron	Ingen	(Risk för) Stor	Ingen	Ingen
2. Del av Pusterviksplatsen samt uppgång från Västlänken Haga Norra – city	Ingen	(Risk för) Stor	Ingen	Marginell
3. Del av kungsparken närmast Vallgraven	Ingen	Ingen	Ingen	Ingen
4. Bytespunkt Haga samt uppgång från Västlänken Haga norra	Ingen	Marginell	Marginell	Mycket stor
5. Uppgång från cykelgarage norr om Södra Allégatan	Ingen	Marginell	Ingen	Måttlig
6. Haga Kyrkoplan	Ingen	Marginell	(Risk för) Stor	Stor
7. Haga Kyrkogata och Smyrnatorget	Ingen	Ingen	Ingen	(Risk för) Stor
8. Sprängkullsgatan	Ingen	Ingen	Ingen	Ingen
9. Vasagatan	Ingen	Ingen	(Risk för) Stor	Ingen
10. Del av Haga 22:1	Stor	Ingen	(Risk för) Stor	Ingen
11. Transformatorstation vid Lilla Bergsgatan	Ingen	Ingen	Ingen	Ingen

Kumulativa effekter

Schaktning för västlänken, tågtunnel som byggs i öppet schakt, kommer i alla avseende att innebära en betydande miljöpåverkan på kulturmiljön.

	A) Unik grön kil	B) Intakt stadsplan	C) Parkhistoriskt värdefull miljö	D) Historiskt stadsrum	E) Visuella samband och siktlinjer	F) Den befästa staden (Fornlämningar)	J) Hagakyrkan
Tunneldragning & öppna schakt	Mycket stor	Stor	Mycket stor <i>Avseende Kungsparken och Haga Kyrkoplan</i>	Stor	Ingen	Mycket stor	Mycket stor
Övriga pågående planer	Ej möjligt att göra en samlad bedömning						

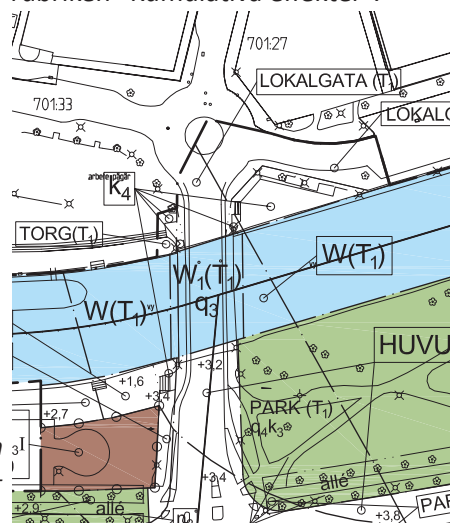
Detaljplanens konsekvenser på Haga Kyrkoplan med omgivning

1. Rosenlundsbron

Planförslaget

För utvärderingsytan vid Rosenlundsbron medger detaljplanen att Rosenlundsbron demonteras under byggnationen av Västlänken och därefter återmonteras. Bron har fått skyddsbestämmelse (q_3) som innebär att den ska återuppföras på sin ursprungliga plats och att den efter återuppförandet inte får rivas. Den är dessutom försedd med en varsamhetsbestämmelse (k_4) som anger att man vid underhåll och ändring av bron inklusive brofästen ska använda material och metoder som är anpassade till dess tekniska, historiska och estetiska egenskaper så att dess kulturhistoriska värde inte förvanskas. Trafikytorna inom den befintliga brobredden anpassas för en bättre framkomlighet och tillgänglighet för gående och cyklister. Sydöstra brofästet anpassas till den föreslagna uppgången från Västlänken.

Detaljplanen medger att järnvägsändamål får anläggas under allmän plats (dvs järnvägstunnel som byggs i öppet schakt). Observera att konsekvenser av schaktning för tunneln som påverkar fornlämningar, kanal-kanter, kajer mm behandlas under rubriken "Kumulativa effekter".

Utsnitt ur detaljplanekarta som visar Rosenlundsbron och Rosenlundskanalen. SBK 2014-05-23.

Åtgärd och effekt

Åtgärderna har bedömts få följande effekter för kulturmiljön:

- Risk för stor effekt då Rosenlundsbron måste demonteras, vilket innebär en risk för förvanskning. Graden av effekt är beroende på hur åtgärden utförs, vilket inte regleras idag.
- En liten effekt genom att antalet körfält minskas.

Konsekvenser

Åtgärderna på Rosenlundsbron har bedömts få följande konsekvenser för kulturmiljön:

- *Risk för en stor konsekvens för Rosenlundsbron (Tema H) samt den starka prägeln av 1800-tal (Tema D) som bland annat skapas av Rosenlundsbron, då denna kommer att demonteras under schaktningsarbetet vilket riskerar att leda till förvanskning. Det bör regleras i genomförandeavtal att demontering och återuppförande skall ske med traditionell hantverksskicklighet och kvalitet samt med material och metoder anpassade till dess kulturhistoriska värden så att försämringar inte görs av det slag som på senare tid gjorts i stenarbeten vid brons landfästen. Möjligheterna till öppningsbarhet ska inte försämrats jämfört med nuvarande situation. Att bron förses med skydds- och varsamhetsbestämmelser ses som mycket fördelaktigt ut kulturmiljösynpunkt.*
- *Bedömningen görs undantaget de ingrepp i befästningsanläggningen samt Rosenlundskanalen som schaktningen för Västlänken kommer att medföra. Schaktning för järnvägstunneln bedöms, enligt direktiv från Stadsbyggnadskontoret, som en kumulativ effekt.*

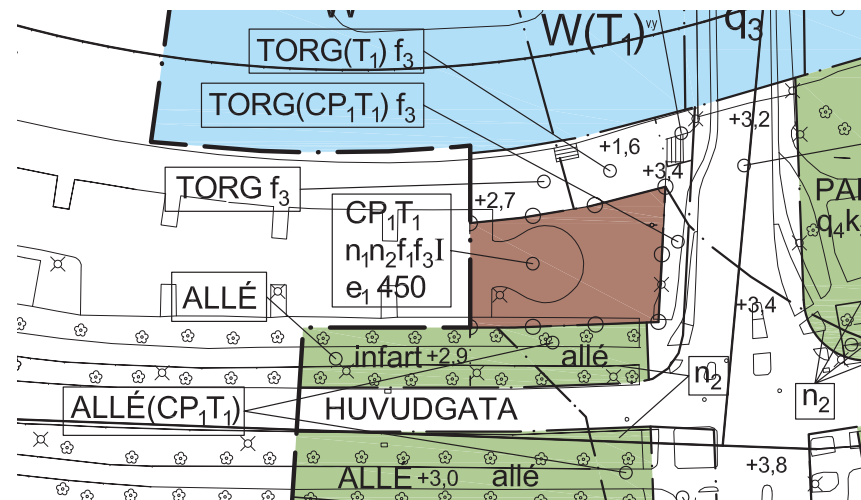
2. Del av Pusterviksplatsen samt uppgång från Västlänken Haga Norra – city

Planförslaget

I utvärderingsytan tas del av Pusterviksplatsen tas i anspråk för byggrätt om max en våning för uppgång för Västlänken (CP_1T_1). Uppgången omfattar förutom kommunikationsytor även tekniska anläggningar samt en angreppsväg för Räddningstjänsten integrerade i en byggnad. Högsta tillåtna byggnadsarea ovan mark är satt till 450 m² (e_1). Ingen högsta höjd är angiven. Den nya byggrätten är försedd med en utformningsbestämmelse (f_1) som anger att byggnaden ska inordna sig i kulturmiljön genom en omsorgsfull utformning som tar särskild hänsyn till den omgivande park- och bebyggelsemiljöns historiska karaktär, arkitektoniska och upplevelsemässiga egenarter samt rumsliga samband.

Norr och öster om byggrätten medger planen att ett torg anläggs. Här finns en utformningsbestämmelse (f_3) som anger att i utformningen ska särskild hänsyn tas till omgivande park- och bebyggelsemiljöns historiska karaktär, arkitektoniska och upplevelsemässiga egenarter samt rumsliga samband.

Detaljplanen medger att järnvägsändamål får anläggas under allmän plats (dvs järnvägstunnel som byggs i öppet schakt). Observera att konsekvenser av schaktning för tunneln som påverkar kanalkanter, kajer, fornlämningar mm behandlas under rubriken "Kumulativa effekter".

Utsnitt ur detaljplane-karta, utvärderingsyta Pusterviksplatsen. SBK 2014-05-23.

Åtgärd och effekt

Åtgärderna på Pusterviksplatsen har bedömts få följande effekter för kulturmiljön:

- En stor effekt genom tillförandet av en ny byggnad i anslutning till ett område som domineras av bebyggelse från 1800-talets andra hälft.
- En stor effekt genom anläggandet av en ny infartsväg till Pusterviksplatsen från Nya Allén vilket innebär att träd i allén måste tas ner. Planen anger att träden ska återplanteras, men sannolikt innebär infartsvägen att ett "släpp" i trädraderna måste göras för att rymma den nya vägen.
- En måttlig effekt genom att gatan mot Rosenlundsbron höjs.

Konsekvenser

Åtgärderna på Pusterviksplatsen har bedömts få följande konsekvenser för kulturmiljön:

- En ny byggnad på Pusterviksplatsen riskerar att medföra en stor konsekvens på det historiska rummet präglat av omsorgsfullt utformad bebyggelse enligt 1800-talets ideal (Tema D). Ny byggnad är visserligen försedd med en utformningsbestämmelse, och om ny byggnad utformas med samma höga arkitektoniska anspråk som kringliggande bebyggelse med gedigna material, omsorgsfullt utformade detaljer och en anpassad färgskala kan istället konsekvensen bedömas som måttlig.
- En måttlig konsekvens för viktiga visuella samband och siktlinjer (Tema E). Det visuella sambandet mellan Haga Kyrkoplan och Kungsparken och dess karaktär av en grön kil upplevs särskilt starkt från Rosenlunds kanalens kajkant. Detta visuella samband riskerar att blockeras genom en ny byggnad beroende på byggnadens omfattning.
- En måttlig konsekvens för områdets kulturhistoriska berättarnehåll med avseende på den gröna kil som markerar gränsen mellan den gamla staden och den nya (Tema A) samt områdets park- och trädgårdshistoriska värden (Tema C) genom utglesning av Allén för ny infartsväg. Det kan ej heller uteslutas att fler träd tas ner i samband med anläggande av angöringsytor mm, se vidare under kumulativa effekter.
- En stor konsekvens på det historiska rummet präglat av omsorgsfullt utformad bebyggelse enligt 1800-talets ideal (Tema D) och Rosenlundsbron (Tema H) där Rosenlunds kanalen med kajer, gamla belysningsstolpar och Rosenlundsbron bidrar till områdets starka prägel av 1800-tal genom att kajen tas i anspråk för torg. En höjning av marken riskerar att göra Rosenlundsbrons siluett mindre tydlig och anläggandet av ett torg med uppgång från järnvägstunnel med tillhörande resenärsservice och tekniska installationer samt cykelparkering riskerar att göra att områdets karaktär förskjuts från kajkant till hållplats.
- En marginell konsekvens för Hagakyrkan (Tema J) då ny stationsuppgång endast i begränsad utsträckning kommer att påverka den kulturhistoriskt värdefulla byggnaden visuellt.
- Bedömningen görs undantaget de ingrepp i befästningsanläggningen som schaktningen för Västlänken kommer att medföra, detta bedöms under "Kumulativa effekter".

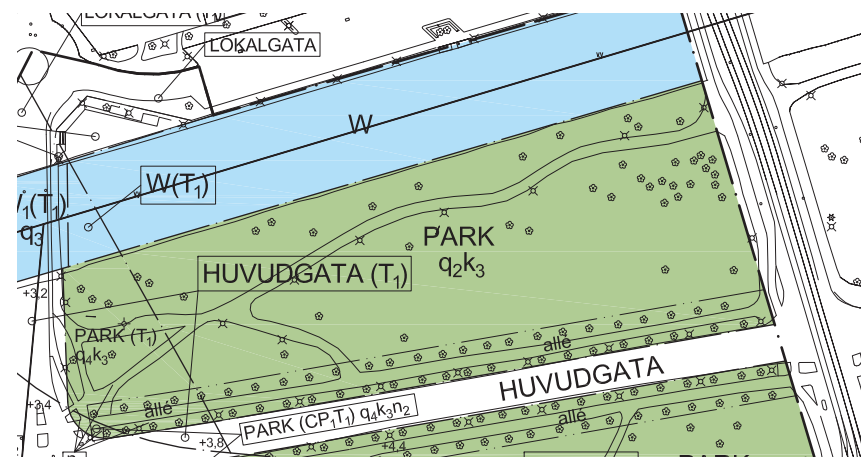
3. Del av Kungsparken närmast Vallgraven

Planförslaget

I den västra delen av utvärderingsyta 3, Kungsparken närmast Vallgraven, medger detaljplanen att järnvägsändamål får anläggas under allmän plats och vattenområde (järnvägstunneln som byggs i öppet schakt). Denna del tas i anspråk vid byggnation av Västlänken. Observera att konsekvenser av schaktning för tunneln som påverkar äldre träd, parkmark och fornlämningar mm behandlas under rubriken "Kumulativa effekter".

När Västlänken är färdigbyggd avses den västra delen av Kungsparken återställas och återplanteras. Jorddjupet över tunneltaket möjliggör plantering av större träd. Denna västra del har en skyddsbestämmelse (q_d) som anger att detta är en särskilt värdefull parkmiljö. Parkmiljön inklusive trädbestånd ska efter återplantering och återställande bevaras och vårdas så att parkens kulturhistoriska kvaliteter, upplevelsemässiga egenart och betydelse i stadsrummet inte förvanskas. Markytan är även försedd med en varsamhetsbestämmelse (k_3) som anger att skötsel och ändring av parken ska ske med material och metoder som är anpassade till parkmiljöns kulturhistoriska kvaliteter, upplevelsemässiga egenart och betydelse i stadsrummet. Detaljplanen säkerställer att Nya Allén även fortsatt ska vara planterad med fyra trädrader. Detaljplanekartan anger att återplantering och återställning av parktytor och alléer som påverkas under byggnation av järnvägstunnel ska regleras med genomförandevalt. Något sådant avtal har dock inte funnits tillgängligt vid miljökonsekvensbeskrivningen, och bedömningen görs därför utan hänsyn till detta.

Övrig parkyta inom utvärderingsytan bevaras. Det finns planer på att den befintliga grusstigen längs med vallgraven ska kopplas till ett nytt gångstråk i förlängningen Haga Kyrkogata och Arkitektgatan med en ny gångbro över Vallgraven. Detta regleras ej av detaljplanen. Då politiskt beslut avseende bron, samt nytt gångstråk i parken, saknas bedöms ej konsekvenserna av denna i föreliggande MKB.

Utsnitt ur detaljplanekarta, utvärderingsyta 3 Kungsparken närmast Vallgraven.
SBK 2014-05-23.

Åtgärd och effekt

En stor och direkt effekt på det befintliga trädbeståndet och parkmiljön i utvärderingsytans västra del där ett stort antal äldre och värdefulla träd ersätts av yngre och mindre träd vid återplantering.

Konsekvenser

Åtgärderna har bedömts få följande konsekvenser för kulturmiljön:

- En stor konsekvens för områdets kulturhistoriska berättarinnehåll med avseende på den gröna kil som markerar gränsen mellan den gamla staden och den nya samt mellan två skilda sociala livsrum (Tema A) samt områdets park- och trädgårdshistoriska värde (Tema C). Detta då stora träd som tas ned och ersätts av yngre är en viktig del i platsens karaktär och historiska berättarinnehåll. Trädens höjd och volym ger platsen dess karaktär och kopplingen och det visuella sambandet mellan Kungsparken och Haga kyrkoplan är starkt beroende av de stora träden. Även om nya planteras i deras ställe kommer den högvuxna och ålderdomliga karaktären att drabbas för lång tid. Även återställning av gräsytor och gångvägar riskerar att få en stor konsekvens för det park- och trädgårdshistoriska värdet.
- Risk för en stor konsekvens för områdets stadsbyggnadshistoriska värde (Tema B) då Kungsparken, som utgjorde en viktig del i 1800-tallets stadsplaneideal, grävs upp och träd tas ner i det fall återställandet av parken ej sker efter de ursprungliga intentionerna.
- *Bedömningen görs undantaget de ingrepp i befästningsanläggningen som schaktningen för Västlänken kommer att medföra, detta bedöms under "Kumulativa effekter".*

4. Bytespunkt Haga samt uppgång från Västlänken Haga norra – kollektivtrafik

Planförslaget

Inom utvärderingsytan medger detaljplanen en ny bytespunkt (kollektivtrafik) samt att del av parken tas i anspråk för byggrätt för uppgång. Bytespunkten består av hållplatser för spårvagn och buss, uppgång från Västlänken och torg som rymmer kommunikations- och vistelseytor för kollektivtrafikresenärer och andra passerande och besökande. Öster om bytespunkten fortsätter Kungsparken.

Uppgången

Planen medger en byggrätt i en våning för centrum- och järnvägsändamål samt cykelparkering under mark ($CP_1 T_1$), avgränsad av alléraderna i norr och kollektivtrafikytorna i söder. Högsta tillåtna byggnadsarea ovan mark är satt till 450 m². Ytan får markanvändning torg inom vilken uppgång från järnvägen, tillhörande tekniska anläggningar och resenärsservice tillåts. Byggrätten är försedd med en utformningsbestämmelse (f_1) som anger att byggnaden ska inordna sig i kulturmiljön genom en omsorgsfull utformning som tar särskild hänsyn till den omgivande park- och bebyggelsemiljöns historiska karaktär, arkitektoniska och upplevelsemässiga egenarter samt rumsliga samband.

Bytespunkt och torg

Söder om Kungsparken, i anslutning till den nya stationen, medger detaljplanen att parkyta byter användning till torg. Södra Allégatan breddas något norrut för att säkerställa bra framkomlighet för kollektivtrafik samt utbyggnad av en utökad kollektivtrafikhållplats intill uppgången i Kungsparken. Cykelparkering för cirka 50-70 cyklar anordnas i marknivå i närheten av uppgången. Vad gäller det planerade torget är det försett med en utformningsbestämmelse (f_3) som anger att i utformningen av torget ska särskild hänsyn tas till omgivande park- och bebyggelsemiljöns historiska karaktär, arkitektoniska och upplevelsemässiga egenarter samt rumsliga samband.

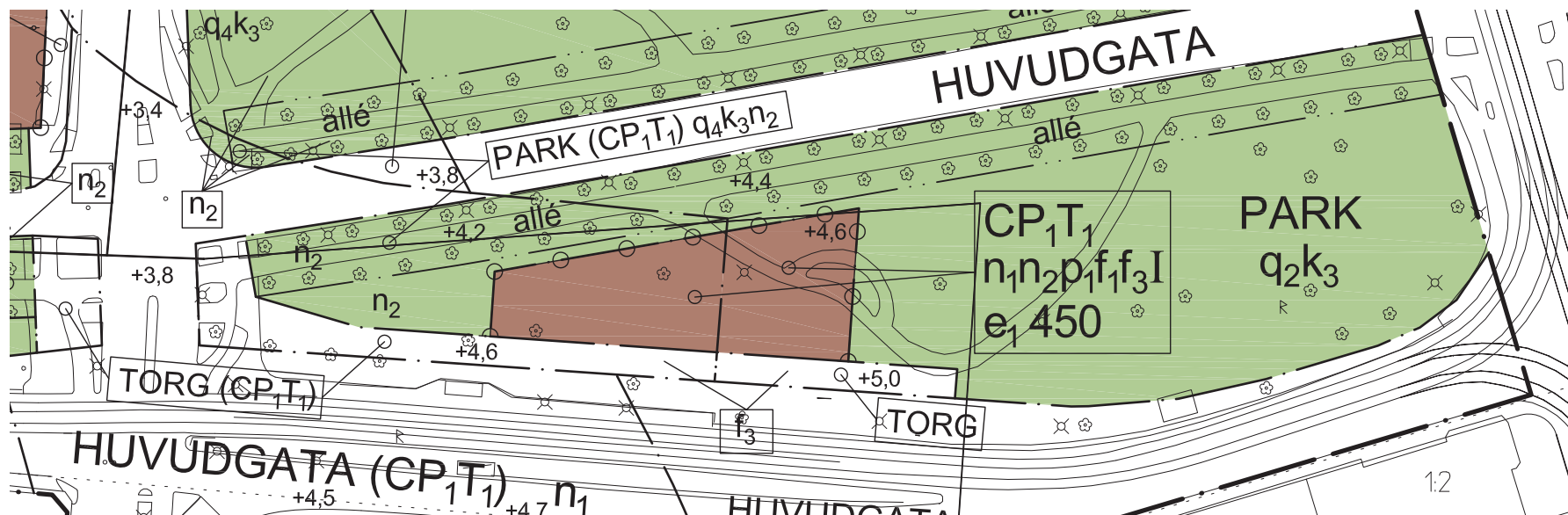
Parken

I den västra delen av utvärderingsytan medger planen att järnvägsändamål får anläggas under allmän plats och vattenområde (dvs järnvägstunnel som byggs i öppet schakt). Denna del tas i anspråk vid byggnation av Västlänken. Observera att konsekvenser av schaktning för tunneln som påverkar äldre träd, parkmark och fornlämningar mm behandlas under rubriken "Kumulativa effekter".

När Västlänken är färdigbyggd avses den västra delen av Kungsparken återställas och återplanteras. Jorddjupet över tunneltaket möjliggör plantering av större träd. Denna västra del har en skyddsbestämmelse (q_4) som anger att detta är en särskilt värdefull parkmiljö. Parkmiljön inklusive trädbestånd ska efter återplantering och återställande bevaras och vårdas så att parkens kulturhistoriska kvaliteter, upplevelsemässiga egenart och betydelse i stadsrummet inte förvanskas. Markytan är även försedd med en varsamhetsbestämmelse (k_3) som anger att skötsel och ändring av parken ska ske med material och metoder som är anpassade till parkmiljöns kulturhistoriska kvaliteter, upplevelsemässiga egenart och betydelse i stadsrummet.

Detaljplanen säkerställer att Nya Allén även fortsatt ska vara planterad med fyra trädrader. Detaljplanekartan anger att återplantering och återställning av parkytor och alléer som påverkas under byggnation av järnvägstunnel ska regleras med genomförandeavtal. Något sådant avtal har dock inte funnits tillgängligt vid miljökonsekvensbeskrivningen, och bedömningen görs därför utan hänsyn till detta.

Den östra delen av Kungsparken förses med en skyddsbestämmelse (q_2) som anger att parkmiljön och trädbeståndet SKA bevaras.

Utsnitt ur detaljplanekarta, utvärderingsyta Bytespunkt Haga. Byggrätten för stationen ligger inom brunmarkerad kvartersmark. SBK 2014-05-23.

Åtgärd och effekt

Åtgärderna har bedömts få följande effekter för kulturmiljön:

- En stor effekt genom att värdefull parkmark tas i anspråk för ny uppgång och byggrätt där gräsytor och befintliga gångvägar ersätts med ny byggnad. Ett flertal äldre och stora solitärträd kommer att behöva tas ner. Vidare minskar parkytan och det viktiga sambandet mellan Kungsparken och Haga Kyrkoplan avskärmas, samtidigt som det sammanhängande grönstråket längs vallgraven bryts. Byggrätten i Nya alléns parkstråk är stor. Bebyggelsen innebär att parkytan minskar och splittras samt att del av allén och parken omvandlas till kommunikationsyta.
- En stor och irreversibel effekt på fornlämningen "Göteborg 216:1" genom uppförande av en ny byggnad på den fd fältvallen.
- En stor effekt på flera viktiga siktlinjer och visuella samband mellan Haga Kyrkoplan och Kungsparken sett från såväl Rosenlund som från Haga Kyrkoplan.
- En stor effekt genom att värdefull parkmark tas i anspråk för torg/bytespunkt/hållplatser med hårdgjorda ytor som omöjliggör återplantering.
- En stor effekt då Parkgatan breddas och växer in i parken.

Konsekvenser

Åtgärderna har bedömts få följande konsekvenser för kulturmiljön:

- En mycket stor konsekvens för områdets kulturhistoriska berättarinnehåll med avseende på den gröna kil som markerar gränsen mellan den gamla staden och den nya samt mellan två skilda sociala livsrum (Tema A). En ny byggnad, inklusive hårdgjorda torg- och angörings- ytor, kommer att väsentligt påverka Kungsparkens karaktär och funktion som markör mellan stadens olika utbyggnadsskeenden då kontrasten mot de omgivande kvarteren försvagas. Därmed påverkas en viktig betydelsebärare vilket avsevärt minskar möjligheten att avläsa Göteborgs historia i den fysiska miljön. Det visuella sambandet från Rosenlundskanalen mot Haga Kyrkoplan riskerar att blockeras. Detta kan få konsekvensen att upplevelsen av Kungsparkens parkmiljö som en grön kil mellan två olika sociala livsrum avsevärt minskar. Kulturhistoriska samband försvinner när nya anläggningar skär igen- om befintliga kulturmiljöer.
- En mycket stor konsekvens för områdets stadsbyggnadshistoriska värde (Tema B). Kungsparken ingår i det rutnät av gröna stråk som utgjorde en fundamental del i 1800-talets stadsplaneideal och ingrepp i parkmiljön med ny byggnad, minskad parkyta, ökad kommunikationsyta och att det sammanhängande grönstråket längs vallgraven skärs av innebär att stadsplaneidealen blir svårare att läsa av i den fysiska miljön.
- Uppgång samt byggrätt för ny byggnad inklusive hårdgjorda torg- och angöringsytor samt breddad väg medför ett ingrepp i en planerad och välbevarad parkmiljö från 1800-talets början med en mycket stor konsekvens för områdets park- och trädgårdshistoriska värde (Tema C) genom att gränsen mellan parken och stadsbebyggelsen inte blir lika skarp. Åtgärden innebär nedtagning av flera äldre och stora träd som representerar ett stort historiskt värde och bidrar till parkens ålderdomlighet. Även om nya planteras i deras ställe

kommer den högvuxna och ålderdomliga karaktären att drabbas för lång tid. Dessutom kan nya hårdgjorda ytor för angöring innebära att återplantering inte är möjlig. Byggrätten är placerad på befintliga gångvägar, med anor från 1800-talets mitt, vilket innebär att parkens inre struktur förändras. Även återställning av gräsytor och gångvägar riskerar att få en stor konsekvens för det park- och trädgårdshistoriska värdet i det fall återställandet av parken inte sker efter de ursprungliga intentionerna.

- Beroende på hur uppgången utformas kan den även komma att få en mycket stor konsekvens på det i princip ostörda historiska rummet präglad av omsorgsfullt utformad bebyggelse enligt 1800-talets ideal (Tema D). Ny byggnad är visserligen försedd med en utformningsbestämmelse, och om ny byggnad underordnar sig kulturmiljön och utformas med samma höga arkitektoniska anspråk som kringliggande bebyggelse med gedigna material, omsorgsfullt utformade detaljer och en anpassad färgskala kan istället konsekvensen bedömas som stor för just påverkan på tema D.
- En mycket stor konsekvens för viktiga visuella samband och siktlinjer (Tema E). Det visuella sambandet mellan Haga Kyrkoplan och Kungsparken, som är viktig för upplevelsen av området som en grön kil i den i övrigt täta kvartersstaden, kommer att brytas.
- En mycket stor konsekvens för fornlämningsmiljön (Tema F) som bär på viktigt kulturhistoriskt berättarinnehåll om den befästa 1600-talsstaden Göteborg. Uppförandet av en byggnad på den obebyggda fältvallen får en mycket stor konsekvens för fornlämningsmiljön och platsens kulturhistoriska berättarinnehåll. Det blir svårare att förstå dess funktion som en lågt sluttande jordvall framför vallgraven.

- *En marginell konsekvens för Rosenlundsbron (Tema H)* då ny stationsuppgång i begränsad utsträckning kommer att påverka bron visuellt.
- *En marginell konsekvens för fd Stadsbiblioteket (Tema I)* då ny stationsuppgång på grund av det stora avståndet endast i begränsad utsträckning kommer att påverka den kulturhistoriskt värdefulla byggnaden visuellt.
- *En mycket stor konsekvens för Hagakyrkan (Tema J)* då ny stationsuppgång visuellt kommer att påverka den kulturhistoriskt värdefulla byggnadens arkitektoniska och symboliska integritet.
- *Bedömningen görs undantaget de ingrepp i befästningsanläggningen som schaktningen för Västlänken kommer att medföra, detta bedöms under "Kumulativa effekter".*

5. Uppgång från cykelgarage norr om Södra Allégatan

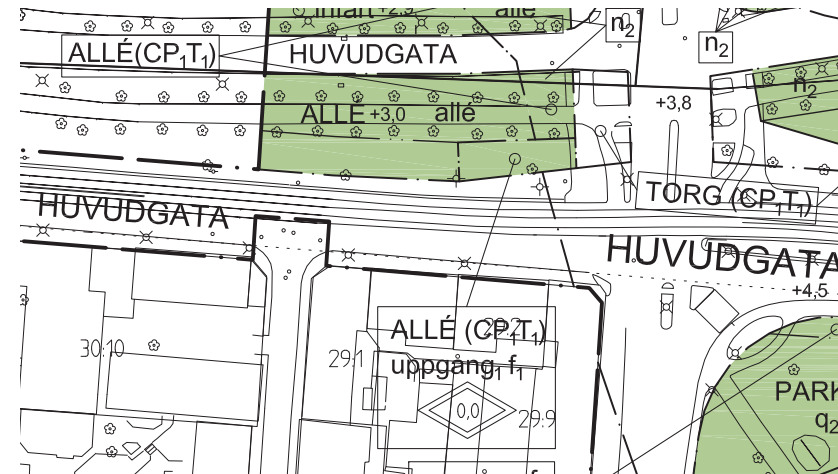
Planförslaget

Inom utvärderingsytan medger detaljplanen uppgång från järnvägstunnel och cykelgarage om högst 80 m², högsta totalhöjd över mark är satt till 0 meter. Planhandlingen anger att uppgången föreslås som en vanlig trappa utan väderskydd, men det kan inte uteslutas att ett väderskydd ändå kommer att anordnas. Byggrätten (uppgång₁ CP₁T₁) är försedd med en utformningsbestämelse (f₁) som anger att byggnaden ska inordna sig i kulturmiljön genom en omsorgsfull utformning som tar särskild hänsyn till den omgivande park- och bebyggelsemiljöns historiska karaktär, arkitektoniska och upplevelsemässiga egenarter samt rumsliga samband.

I den östra delen av utvärderingsytan medger planen att del av Nya Allén tas i anspråk för torg med gångtrafik, vistelseytor, hållplats för kollektivtrafik, resenärsservice och tekniska installationer.

Detaljplanen medger att Södra Allégatan breddas.

I den östra delen av utvärderingsytan medger planen också att järnvägsändamål får anläggas under allmän plats (dvs järnvägstunnel som byggs i öppet schakt). Denna del tas i anspråk vid byggnation av Västlänken. Observera att konsekvenser av schaktning för tunneln som påverkar äldre träd, parkmark och fornlämningar mm behandlas under rubriken "Kumulativa effekter".

Utsnitt ur detaljplanekarta, utvärderingsyta 5. SBK 2014-05-23.

Åtgärd och effekt

Åtgärderna har bedömts få följande effekter för kulturmiljön:

- En stor effekt genom att parkmark/allé tas i anspråk och gräsytor ersätts med uppgång. Ett flertal äldre och stora träd i allén kommer att behöva tas ner och blir ej möjliga att återplantera pga nya hårdgjorda torgytor.
- En stor effekt genom att värdefull parkmark/allé tas i anspråk för torg med hårdgjorda ytor.
- En stor effekt genom ingrepp i fältvall och bankett tillhörande fornlämningen.
- En stor effekt genom att parkmark tas i anspråk för breddning av Södra Allégatan cirka två meter in i parkremsan.

Konsekvenser

Åtgärderna har bedömts få följande konsekvenser för kulturmiljön:

- En måttlig konsekvens för områdets kulturhistoriska berättarinnehåll med avseende på den gröna kil som markerar gränsen mellan den gamla staden och den nya samt mellan två skilda sociala livsrum (Tema A). En ny uppgång, inklusive hårdgjorda torg- och angöringsytor, kommer att påverka Nya Alléns funktion som markör mellan den gamla och den nya staden. Möjligheten att avläsa Göteborgs historia i den fysiska miljön minskar.
- En stor konsekvens för områdets stadsbyggnadshistoriska värde (Tema B). Nya Allén ingår i det rutnät av gröna stråk som utgjorde en fundamental del i 1800-talets stadsplaneideal och ingrepp i allén med ny uppgång, minskad grönyta och att det sammanhängande grönstråket längs vallgraven skärs av innebär att stadsplaneidealen blir svårare att läsa av i den fysiska miljön.
- Uppgången inklusive hårdgjorda torg- och angöringsytor samt breddningen av Södra Allégatan medför ett ingrepp i en del av en planerad och välbevarad parkmiljö från 1800-talets början med en stor konsekvens för områdets park- och trädgårdshistoriska värde (Tema C) genom att gränsen mellan parken och stadsbebyggelsen inte blir lika skarp. Åtgärden innebär nedtagning av flera äldre och stora träd som representerar ett stort historiskt värde. Vissa av dessa kommer ej bli möjliga att återplantera pga nya hårdgjorda ytor. I det fall det går att återplantera kommer den högvuxna och ålderdomliga karaktären att drabbas för lång tid.
- Beroende på hur uppgången utformas riskerar den även komma att få en mycket stor konsekvens på det i princip ostörda historiska rummet präglad av omsorgsfullt utformad bebyggelse enligt 1800-talets ideal (Tema D). Ny uppgång är visserligen försedd med en utformningsbestämmelse, och om ny byggnad utformas med samma höga arkitektoniska anspråk som kringliggande bebyggelse med gedigna material, omsorgsfullt utformade detaljer och en anpassad färgskala kan istället konsekvensen bedömas som stor för just påverkan på tema D.
- En mycket stor konsekvens för fornlämningsmiljön (Tema F) som bär på viktigt kulturhistoriskt berättarinnehåll om den befästa 1600-talsstaden Göteborg. Åtgärden innebär borttagande av fältvall (yttre befästning), inklusive bankett.
- En marginell konsekvens för Rosenlundsbron (Tema H) då ny uppgång endast i begränsad utsträckning kommer att påverka den kulturhistoriskt värdefulla bron visuellt.
- En marginell konsekvens för Hagakyrkan (Tema J) då ny uppgång endast i begränsad utsträckning kommer att påverka den kulturhistoriskt värdefulla byggnaden visuellt.

6. Haga Kyrkoplan

Planförslaget

Hela utvärderingsyta Haga Kyrkoplan skyddas i detaljplan genom skyddsbestämmelse q₂ som anger att parkmiljön i sin helhet inklusive trädbestånd ska bevaras och vårdas. Det kan dock inte uteslutas att det nordvästra hörnet av kyrkoplan behöver tas i anspråk vid schaktning och byggnationen av Västlänken och därmed behöver återställas och återplanteras – läs mer under kumulativa effekter.

Hagakyrkan och fd Stadsbiblioteket förses med rivningsförbud samt skydds- och varsamhetsbestämmelser. Båda byggnaderna är också försedda med beteckningen T₁ vilket medger att byggnaderna får användas för järnvägsändamål. I anslutning till korsningen mellan Parkgatan och Sprängkullsgatan, i ett hörn av Haga Kyrkoplan, inom parkmark, medger detaljplanen en uppgång från järnvägstunneln om max 40 m² och en höjd på 0 meter. I planhandlingen anges att denna ska utformas i form av en trappa utan väderskydd, detta regleras dock ej och det går därför inte att utesluta att uppgången förses med någon typ av väderskydd. Byggrätten är försedd med en utformningsbestämmelse (f₁) som anger att byggnaden ska inordna sig i kulturmiljön genom en omsorgsfull utformning som tar särskild hänsyn till den omgivande park- och bebyggelsemiljöns historiska karaktär, arkitektoniska och upplevelsemässiga egenarter samt rumsliga samband.

I det östra hörnet av kyrkoplanen medger detaljplanen en hållplats med väderskydd.

Vid kyrkoplanens östra sida medger detaljplanen anläggandet av en teknisk anläggning (E) (transformatorstation) om max 35 m² och en maxhöjd på 3 meter. Byggrätten är försedd med en utformningsbestämmelse f₁.

Söderut från transformatorstationen finns en byggrätt för en återvinningsstation. Nuvarande återvinningsstation kan flyttas dit från sin nuvarande plats. Byggrätten är större än befintlig station.

Utsnitt ur detaljplanekarta, utvärderingsyta Haga Kyrkoplan. SBK
2014-05-23.

Åtgärd och effekt

Åtgärderna har bedömts få följande effekter för kulturmiljön:

- En stor effekt då detaljplanen medger att Hagakyrkan och fd Stadsbiblioteket får användas för järnvägsändamål. Dessutom saknar Hagakyrkan interiört skydd i detaljplanen.
- En stor effekt genom att värdefull parkmark tas i anspråk för ny uppgång, hållplats med väderskydd, teknisk anläggning och utökad återvinningsstation som ersätter gräsytor. Enstaka stora solitärträd kommer att behöva tas ner.
- Risk för en stor effekt då det inte regleras i detaljplanen att trottoarer vid huvudgatorna får anläggas inne i kyrkoplanen.

Konsekvenser

Bedömningen görs med utgångspunkt i att Haga Kyrkoplan bevaras i sin helhet och ej berörs av schaktning för järnvägstunneln. Åtgärderna har bedömts få följande konsekvenser för kulturmiljön:

- En stor konsekvens för områdets kulturhistoriska berättarinnehåll med avseende på den gröna kil som markerar gränsen mellan den gamla staden och den nya samt mellan två skilda sociala livsrum (Tema A) samt för områdets stadsbyggnadshistoriska värde (Tema B) och dess park- och trädgårdshistoriska värde (Tema C). Ny uppgång, ny hållplats, nya tekniska anläggningar och utökad återvinningsstation kommer att väsentligt påverka Haga Kyrkoplans karaktär och riskerar att minska upplevelsen av platsen som en grön kil mellan olika stadsrum. Vidare minskas parkytan vilket påverkar det viktiga sambandet mellan Kungsparken och Haga Kyrkoplan. Haga Kyrkoplan ingick i det rutnät av gröna stråk som utgjorde en fundamental del i 1800-talets stadsplaneideal och detaljplanen medger ingrepp i en välbevarad parkmiljö genom att gränsen mellan parken och stadsbebyggelsen inte blir lika skarp. Samtliga anläggningar kommer att få visuell påverkan på parken i sin helhet och ny hållplats och

teknisk anläggning får även effekt på den kulturhistoriskt värdefulla Hagakyrkans integritet. Det kan inte heller uteslutas att åtgärder innebär nedtagning av äldre och stora träd. Det kan heller inte uteslutas att parkens sidor tas i anspråk för trottoarer.

- Beroende på hur uppgång och hållplats utformas kan de komma att få en stor konsekvens på det i princip ostörda historiska rummet präglad av omsorgsfullt utformad bebyggelse enligt 1800-talets ideal (Tema D). Även en utökad återvinningsstation och transformatorstation påverkar karaktären.
 - En marginell konsekvens för Rosenlundsbron (Tema H) då nya anläggningar på Haga Kyrkoplan endast i begränsad utsträckning kommer att påverka den kulturhistoriskt värdefulla bron visuellt.
 - Risk för en stor konsekvens för fd Stadsbiblioteket och Hagakyrkan (Tema I och J) då detaljplanen medger att dessa används för järnvägsändamål. Nya anläggningar på Haga Kyrkoplan kommer endast i begränsad utsträckning att påverka fd Stadsbiblioteket visuellt, men konsekvensen av de nya anläggningarna för Haga Kyrkan blir stor då de visuellt kommer att påverka den kulturhistoriskt värdefulla byggnadens arkitektoniska och symboliska integritet.
- *Bedömningen görs undantaget de ingrepp i Haga Kyrkoplan som schaktningen för Västlänken kan komma att medföra, detta bedöms under "Kumulativa effekter".*

7. Haga Kyrkogata och "Smyrnatorget"

Planförslaget

Inom utvärderingsytan anger detaljplanen att Haga Kyrkogata behåller sin funktion som lokalgata och gatubredden anpassas efter nuvarande gräns mot Haga Kyrkoplan. Detaljplanen reglerar inte hur många körfält gatan kommer att ha eller vart GC-stråk ska/får anläggas. Gatan föreslås i planhandlingen rustas upp genom att ett gång- och cykelstråk förläggs längs med Haga Kyrkoplan. De snedställda bilplatserna mot parken ger plats åt gång- och cykelstråket.

Smyrnatorget byter användning från lokalgata till torg. Inom torget möjliggörs anläggning av brandventilationsschakt som maximalt får uppta 120 m² och högsta totalhöjd i meter över marknivå är satt till 1,5 meter. Torget samt byggrätten för ventilationen är försedd med en utformningsbestämmelse (f₃) som anger att i utformningen ska skärskild hänsyn tas till omgivande park- och bebyggelsemiljöns historiska karaktär, arkitektoniska och upplevelsemässiga egenarter samt rumsliga samband. Planhandlingen anger att dessa med fördel utformas som galler i marknivå eller som en möbel inom torgytan. Vidare anger handlingen att cykelparkering för ca 40 cyklar anordnas i marknivå på torget med fördel i kombination med brandventilationsschakten.

Åtgärd och effekt

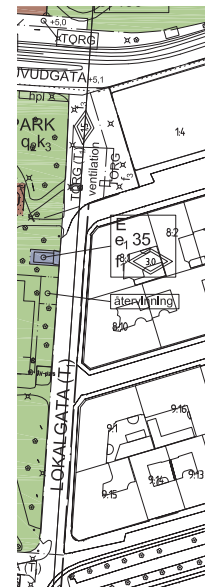
Åtgärderna har bedömts få följande effekter för kulturmiljön:

- En positiv effekt genom att Haga Kyrkoplans parksida öppnas upp mot Smyrnatorget då bilparkering försvinner. Även att Smyrnatorget ändrar användning från lokalgata till torg ses som fördelaktigt för kulturmiljön.
- Stor effekt genom tillförandet av tekniska anläggningar i direkt anslutning till en kulturhistoriskt känslig kulturmiljö.

Konsekvenser

Åtgärderna har bedömts få följande konsekvenser för kulturmiljön:

- Risk för stor konsekvens för det i princip ostörda historiska rummet präglat av omsorgsfullt utformad bebyggelse enligt 1800-talets ideal (Tema D) genom tillförandet av tekniska anläggningar i anslutning till Haga Kyrkoplan, Hagakyrkan och Vasastadens stenhus. Detta förutsätter dock att brandgasschakten verkligen tar hänsyn till kulturmiljön i sin utformning.
- Risk för stor konsekvens för Hagakyrkan (Tema J) då nya tekniska anläggningar visuellt kommer att påverka den kulturhistoriskt värdefulla byggnaden.

Utsnitt ur detaljplanekarta, utvärderingsyta 7. SBK 2014-05-23.

8. Sprängkullsgatan

Planförslaget

Inom utvärderingsytan fastställs Sprängkullsgatan nuvarande gatubredd, som har sina anor i 1866-års stadsplan. Detaljplanen reglerar inte hur många körfält huvudgatan kommer att ha eller vart GC-stråk ska/får anläggas.

Åtgärd och effekt

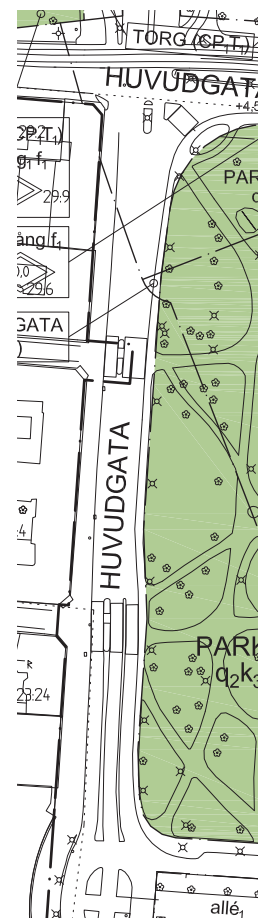
Åtgärderna har bedömts få följande effekter för kulturmiljön:

- Risk för en stor effekt då sidan av Haga Kyrkoplan riskerar att bli otillgänglig då detaljplanen ej reglerar att trottoar ska anläggas närmast parken.
- Effekten riskerar även att bli stor då detaljplanen inte säkerställer att gångväg/trottoar inte får anläggas inom Haga Kyrkoplans parkyta.

Konsekvenser

Åtgärderna har bedömts få följande konsekvenser för kulturmiljön:

- Risk för mycket stor konsekvens på Haga Kyrkoplan med avseende på platsens stadsbyggnadshistoriskavärde (Tema B) och dess park- och trädgårdshistoriska värde (Tema C) då planen inte säkerställer att gångväg inte får anläggas inom Haga Kyrkoplans parksida. Detta innebär risk för att ytterligare parkmark tas i anspråk vilket avsevärt förändrar kyrkoplanens karaktär.

Utsnitt ur detaljplanekarta, utvärderingsyta 8 -
Sprängkullsgatan. SBK 2014-05-23.

9. Vasagatan

Planförslaget

Inom utvärderingsytan bevaras Vasagatans sträckning och fastställs i detaljplanen och delar av den befintliga allén skyddas genom en bestämmelse (allé₁) som säger att Vasaallén ska vara planterad med två trädrader enligt ursprungliga intentioner. En platsbildning möjliggörs utanför entrén till Västlänkens södra Station Haga (mellan Handelshögskolan och fd Stadsbiblioteket). Platsbildningen har i detaljplan inte fått någon användningsbestämmelse.

Åtgärd och effekt

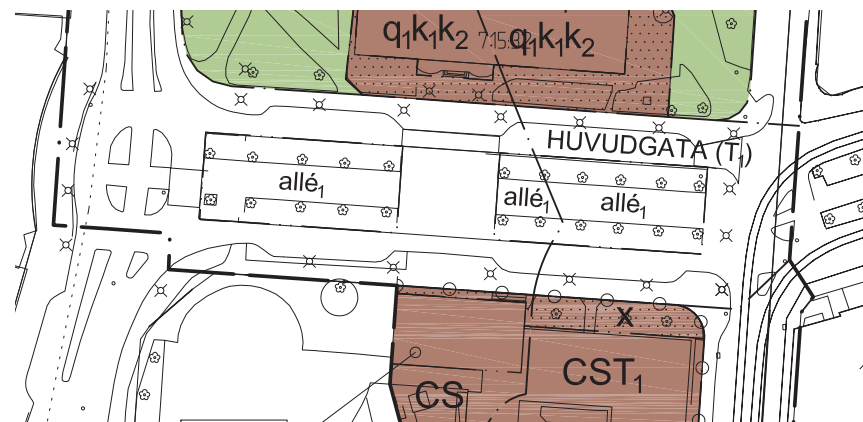
Åtgärderna har bedömts få följande effekter för kulturmiljön:

- Måttlig effekt då nuvarande platsbildning mellan fd Stadsbiblioteket och Handels bibehålls istället för att återplanteras enligt de ursprungliga intentionerna då hela sträckningen var allékantad.
- Risk för en stor effekt då det inte regleras att ny platsbildning bör ta särskild hänsyn till den omgivande bebyggelsemiljöns kulturhistoriska värden.

Konsekvenser

Åtgärderna har bedömts få följande konsekvenser för kulturmiljön:

- En måttlig konsekvens för området stadsbyggnadshistoriska värde (Tema B) då nuvarande (senare tillkomna) platsbildning bibehålls istället för att återplanteras med alléträd enligt de ursprungliga stadsplanemässiga intentionerna.
- Risk för en stor effekt på det historiska rummet präglad av omsorgsfullt utformad bebyggelse enligt 1800-talets ideal (Tema D) och fd Stadsbiblioteket (Tema I) om ny platsbildning i sin utformning inte tar hänsyn till den känsliga kulturmiljön.

Utsnitt ur detaljplanekarta, utvärderingsyta 9 - Vasagatan. SBK 2014-05-23.

10. Del av Haga 22:1 (Handels)

Planförslaget

Inom utvärderingsytan medger detaljplanen en byggrätt för Centrumskol, och järnvägsändamål (CST₁) i det östra hörnet av kvarteret med en största bruttoarea ovan mark om 14000 m² ingen maxhöjd anges. Här avses den södra uppgången från Västlänken integreras i bottenplan av en nybyggnad för Handelshögskolan. En arkitektävling är utlyst för denna nybyggnad och vinnare kungörs i slutet på mars 2015. Byggrätten är försedd med två utformningsbestämmelser (f₁ och f₂) som anger att ny byggnad ska inordna sig i kulturmiljön genom en omsorgsfull utformning som tar särskild hänsyn till den omgivande park- och bebyggelsemiljöns historiska karaktär, arkitektoniska och upplevelsemässiga egenarter samt rumsliga samband samt att byggnaden ska ges ett arkitektoniskt uttryck, som genom sin volymhantering, formgivning, materialval och färg tar speciell hänsyn till direkt anslutande byggnadsverk, vad avser arkitektonisk integritet och verkan i den samlade kulturmiljön.

Handelshögskolans högdel från 1950-talet förses i detaljplanen med rivningsförbud och en skyddsföreskrift (q_1) som anger att byggnadens fasader och tak ska bevaras till såväl helhet som form som material, detaljer och färgsättning så att dess kulturhistoriska kvaliteter, arkitektoniska egenart och betydelse i stadsrummet inte förvanskas. Dessutom förses denna del av anläggningen med två varsamhetsbestämmelser (k_1 och k_2) som omfattar byggnadens interiör samt riktlinjer vid underhåll.

Åtgärd och effekt

Åtgärderna har bedömts få följande effekter på kulturmiljön:

- En stor effekt genom att Handelshögskolans lågdel i tegel från 1950-talet rivs och ersätts med en ny byggnad.

Konsekvenser

Åtgärderna har bedömts få följande konsekvenser för kulturmiljön:

- Måttlig till stor konsekvens på det historiska rummet präglad av omsorgsfullt utformad bebyggelse enligt 1800-talets ideal (Tema D) och fd Stadsbiblioteket (Tema I) beroende av hur ny byggnad utformas vad gäller volymhantering, materialval, detaljomsorg och kulör.
- En stor konsekvens för Handelshögskolans kulturhistoriska värde (tema G) då lågdelen rivs. Lågdelen är en avgörande del i 1950-talsanläggningens arkitekturhistoriska värde då den har en tidstypisk utformning, tydligt speglar den kände arkitekten Carl Nyréns tankar om skalförskjutningar och ljusets betydelse i arkitekturen. Lågdelen är därtill den av de två byggnadskropparna som har den mest arkitektoniskt genomarbetade interiören med exklusiva material. Dess värde har understrukits i två separata utredningar. Trots att högdelen bevaras påverkas därför anläggningens kulturhistoriska värde mycket negativt. 1950-talsanläggningen måste hanteras som en helhet, inte som delar skilda från varandra.

Utsnitt ur detaljplanekarta, utvärderingsyta 10 - Haga 22:1. SBK 2014-05-23.

11. Transformatorstation vid Lilla Bergsgatan

Planförslaget

Inom utvärderingsytan behåller Haga Kyrkogata söder om Vasagatan sin nuvarande utformning och funktion.

I sydöstra hörnet på kvarteret, som vetter mot Lilla Bergsgatan, föreslås en bygrätt för en transformatorstation (E). Ditt flyttas en transformatorstation som idag ligger integrerad i en del av skolans byggnad som behöver rivas för att ge plats åt den nya byggnaden. Transformatorstationen får uppta maximalt 50 m² och föreslås ligga delvis under mark med åtkomst från ett befintligt lastintag. Högsta totalhöjd i meter över nollplanet är satt till 18 meter, men det finns inga plushöjder utsatta på planen varför det är oklart vad totalhöjden över marknivån är.

Åtgärd och effekt

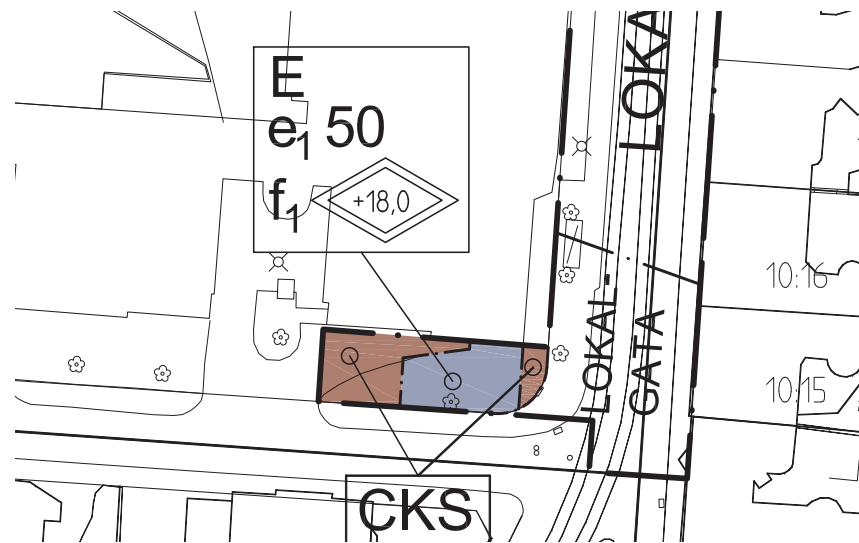
Åtgärderna har bedömts få följande konsekvenser för kulturmiljön:

- Måttlig effekt genom tillförandet av en ny byggnad i direkt anslutning till Vasastadens kulturhistoriskt värdefulla stenstadshus.

Konsekvenser

Åtgärderna har bedömts få följande konsekvenser för kulturmiljön:

- En marginell konsekvens på det historiska rummet präglat av omsorgsfullt utformad bebyggelse enligt 1800-talets ideal (Tema D).

Utsnitt ur detaljplanekarta, utvärderingsyta 12. SBK 2014-05-23.

Kumulativa lokala effekter, Station Haga

Förutom ovan redovisade konsekvenser kommer även kumulativa effekter att påverka kulturmiljön. De kumulativa effekterna handlar om hur en åtgärd tillsammans med andra pågående, tidigare och framtida verksamheter/åtgärder påverkar miljön i ett område samt andra pågående detaljplaner som verkar in om det aktuella området. Enligt direktiv från Stadsbyggnadskontoret har tunneldragning och öppna schakt (järnvägstunneln) bedömts som en kumulativ effekt av detaljplanen för järnvägstunneln.

Detaljplan för Station Haga

Påverkan på fornlämningsmiljön

- Schaktning för vägtunneln/järnvägstunneln kan komma att föra med sig kumulativa effekter på träkonstruktioner tillhörande fornlämnningar som inte berörs direkt, men som riskerar att torka ut på grund av förändrade vattennivåer under byggskedet.

Påverkan på kulturhistoriskt betydelsefulla byggnadsverk

Följande åtgärder kan innebära ytterligare skada på kulturhistoriska värden:

- Demontering av Rosenlundsbron riskerar att leda till en förvanskning då det ej regleras att demontering och återmontering ska utföras med traditionell hantverksskicklighet och kvalitet samt med material och metoder anpassade till dess kulturhistoriska värden.
- Det går inte att utesluta att byggnader i anslutning till schaktområdet och järnvägstunneln, i samband med såväl byggskedet som driften av Västlänken, kan komma att beröras av vibrationer. Även äldre rustbäddar och grundläggning kan komma att påverkas genom förändrade grundvattennivåer. Inom plangränsen kan exempelvis särskilt kulturhistoriskt värdefulla byggnader så som Haga Kyrkan, fd

Stadsbiblioteket, bostadsbebyggelse i kvarteren Enen, Apeln, Boken, Dragonen, Sabeln och Bajonetten samt Handelshögskolans äldre delar komma att påverkas. Det förutsätts att dessa risker utreds separat.

Påverkan på äldre och värdefulla träd

- Schaktning för järnvägstunneln kan komma att föra med sig kumulativa effekter på träd som inte direkt påverkas då marken torkar ut på grund av förändrade vattennivåer under byggskedet.

Påverkan på värdefulla parkytor

- Då det saknas reglering i detaljplan om att trottoar/gångväg inte får anläggas inom parkmark går det inte att utesluta att ytterligare parkmark ersätts av hårdgjorda ytor.

Övriga detaljplaner och projekt

Tunneldragning och öppna schakt (Järnvägstunneln)

En utförligare beskrivning av konsekvenserna av detaljplanen för järnvägstunneln finns i miljökonsekvensbeskrivningen för järnvägstunneln från 2013.

Planförslaget:

Perrongen för Västlänken under Haga utgörs av en cirka 250 meter lång plattform som sträcker sig från Parkgatan i norr till Vasagatan och kvarteret Enen i söder. Plattformen kommer att ligga cirka 20-28 meter under Parkgatan/Nya Allén respektive Vasagatan. I Nya Allén/Kungsparken kommer Västlänken att byggas i öppet schakt i lera från ungefär Rosenlundsgatan till strax norr om Hagakyrkan. Under Haga Kyrkoplan och vidare mot Korsvägen sprängs stationen och tågtunneln i berg. Det finns fortfarande en viss osäkerhet kring bergets exakta höjdläge, men utförda undersökningar indikerar att bergspåslaget kommer att ske ett

bra stycke in på Haga kyrkoplans nordvästra hörn, en mycket känslig och tekniskt komplicerad punkt som riskerar att ett betydande antal av de gamla träden måste tas ned om inte särskilda åtgärder sätts in. Denna yta har dock i detaljplanen för Station Haga försetts med en skyddsbestämelse som innebär att parken bevaras. Det kan dock inte uteslutas att det nordvästra hörnet av kyrkoplan (som bland annat innehåller flera äldre och stora träd med avgörande kulturhistorisk betydelse) behöver tas i anspråk vid byggnationen av Västlänken och därmed behöver återställas och återplanteras.

Konsekvenser:

Schaktningen för Västlänken i öppet schakt i lera har bedömts få följande konsekvenser för kulturmiljön:

- Schaktningen kommer att innebära en mycket stor konsekvens för områdets kulturhistoriska berättarinnehåll med avseende på den gröna kil som markerar gränsen mellan den gamla staden och den nya samt mellan två skilda sociala livsrum (Tema A). Detta då kopplingen och det visuella sambandet mellan Kungsparken och Haga kyrkoplan är starkt beroende av de stora träd som i och med schaktningen kommer behöva tas ner.
- Schaktningen kommer att innebära en mycket stor konsekvens för områdets park- och trädgårdshistoriska värde (Tema C) då äldre och stora träd som tas ned är en viktig del i platsens karaktär och historiska berättarinnehåll. Trädens höjd och volym ger platsen dess karaktär. Även om nya planteras i deras ställe kommer den högvuxna och ålderdomliga karaktären att drabbas för lång tid. Även schaktning av gräsytor och gångvägar får en stor konsekvens för det park- och trädgårdshistoriska värdet.
- Schaktningen kommer att innebära en stor konsekvens för områdets stadsbyggnadshistoriska värde (Tema B) då Kungsparken, som utgjorde en viktig del i 1800-talets stadsplaneideal, grävs upp och träd tas ner.

- Schaktningen kommer att innebära en mycket stor konsekvens för en mycket värdefull del av fornlämningen Göteborg 216:1 och lämningarna efter befästningsstråket (Tema F). Under mark i den norra delen av schaktningsområdet finns rester av de tidigare försvarsanläggningarna Christina Regina samt vallgraven och fältvallen. Borttagande av dessa får en mycket stor och irreversibel konsekvens för fornlämningsmiljön och platsens kulturhistoriska berättarinnehåll.
- Schaktningen kommer att innebära en stor konsekvens för den starka prägel av 1800-tal (Tema D) som skapas av Rosenlundschanalen med kajer, äldre belysningsstolpar och Rosenlundsbron då dessa kommer att demonteras under schaktningsarbetet vilket riskerar att leda till förvanskning. Även välbevarade lämningar efter Rosenlundsbrons föregångare, Husarbron, avlägsnas.
- Schaktningen kommer att innebära en mycket stor konsekvens för Hagakyrkan (Tema J), i det fall träden som ansluter mot kyrkans norra långsida tas bort, ett trädbestånd av strategisk betydelse för kyrkomiljöns karaktär.

Sammantaget innebär schaktningen i alla avseende en betydande miljöpåverkan på kulturmiljön i området.

Tekniska anläggningar på Haga Kyrkoplan (Järnvägstunneln)

På Haga Kyrkoplan föreslås i detaljplanen för järnvägstunneln två ventilationsschakt om som mest 60 m² sammanlagd area vardera med högsta höjd på 1,5 meter, placerade i det nordvästra hörnet respektive mitt för Storgatan. Byggrätterna kan användas till en eller flera anläggningar som inte får vara högre än 1,5 meter.

Konsekvenser:

- En mycket stor konsekvens för områdets kulturhistoriska berättarinnehåll med avseende på den gröna kil som markerar gränsen mellan den gamla staden och den nya samt mellan två skilda sociala

livsrum (Tema A) samt för områdets stadsbyggnadshistoriska värde (Tema B) och dess park- och trädgårdshistoriska värde (Tema C). Nya tekniska anläggningar kommer, tillsammans med övriga åtgärder som detaljplanen för Station Haga medger, att väsentligt påverka Haga Kyrkoplans karaktär och riskerar att minska upplevelsen av platsen som en grön kil mellan olika stadsrum. Vidare minskas parkytan vilket påverkar det viktiga sambandet mellan Kungsparken och Haga Kyrkoplan. Haga Kyrkoplan ingick i det rutnät av gröna stråk som utgjorde en fundamental del i 1800-talets stadsplaneideal och detaljplanen medger ingrepp i en välbevarad parkmiljö genom att gränsen mellan parken och stadsbebyggelsen inte blir lika skarp. Anläggningarna kommer att få visuell påverkan på parken i sin helhet och får även effekt på den kulturhistoriskt värdefulla Hagakyrkans integritet.

- Beroende på hur de tekniska anläggningarna utformas kan den även komma att få en stor konsekvens på det i princip ostörda historiska rummet präglad av omsorgsfullt utformad bebyggelse enligt 1800-talets ideal (Tema D).
- En stor konsekvens för fd Stadsbiblioteket och Hagakyrkan (Tema I och J) då nya anläggningar på Haga Kyrkoplan kommer att påverka fd Stadsbiblioteket och Hagakyrkan visuellt.

Tekniska anläggningar på Vasagatan (Järnvägstunneln)

Schakt för uppgång i Vasagatan, mellan fd Stadsbiblioteket och Handelshögskolan. Det finns ingen byggrätt på uppgången, vare sig byggnadshöjd eller area.

Konsekvenser:

En uppgång placerad i Vasa Allén riskerar att innebära att det väl avvägda sambandet mellan de offentliga byggnaderna och allén bryts genom att ett schakt tas upp i gaturummet.

Rosenlundsplanen

Detta planarbete pågår och syftar till att pröva möjligheten till en påbyggnad på husen direkt nedanför Lilla Otterhällan (Kungshöjd), vilket givetvis riskerar att dölja sikten mot Arsenalen på klippans krön samt tilförandet av nya uttryck i anslutande stadsrum. Här kan det noteras att Arsenalen utgör en medveten minnesbildning efter gamla Göta Artilleriregemente, som då på ett visuellt symboliskt sätt berättar om stadens fortifikatoriska förflutna på ett mycket intrycksfullt sätt i stadsrummet. Dessutom kan sikten från bastionsspetsarna ner mot Haga komma att påverkas på ett betydande sätt.

Röda Bryggan

Det finns osäkerheter om planarbetets fortsättning. Rivningar och högre byggnadsvolymer diskuteras, men det saknas underlag för att kunna bedömma effekter och konsekvenser.

Spårömläggning med exakta lägen och detaljutformning

I dagsläget finns inte tillräckligt med underlag för att kunna bedömma effekter och konsekvenser av dessa.

Trafikföring, gång och bilar

I dagsläget finns inte tillräckligt med underlag för att kunna bedömma effekter och konsekvenser av dessa.

Slitage

I dagsläget finns inte tillräckligt med underlag för att kunna bedömma slitage. Slitage kommer att ske och återställning kommer att behövas.

Förslag till åtgärder för minimering av miljöpåverkan

Åtgärder som minskar/mildrar den negativa miljöpåverkan ska genomföras.

Rosenlundsbron

- Det ska genom genomförandeavtal säkras att demontering och återmontering av Rosenlundsbron sker med traditionell hantverksskicklighet och kvalitet samt med material och metoder anpassade till dess kulturhistoriska värden så att försämringar inte görs av det slag som på senare tid gjorts i stenarbeten vid brons landfästen. Möjligheterna till öppningsbarhet ska inte försämrats jämfört med nuvarande situation.
- Rosenlundskanalen påverkas av schaktningsarbeten för Västlänken – se under kumulativa effekter. Återställande av Rosenlundskanalens kajer (inklusive trappor, belysningsstolpar, pollare, kättingar osv.) ska ske lika befintligt utseende med originalmaterialet. Detta ska regleras i detaljplan genom planbestämmelse samt i ett genomförandeavtal med Trafikverket.

Parker, träd och grönytor

- Stora och gamla träd bevaras på plats så långt som möjligt. Här föreslås att speciella åtgärder vidtas för att klara träden. Detta bör regleras i detaljplan genom planbestämmelse samt i ett genomförandeavtal med Trafikverket.
- Upprättande av trädplan över vilka äldre träd som berörs.
- Att det genom genomförandeavtal säkras att återplantering och återställande av parkytor och alléer samt gångvägar inom parkerna sker i samråd med trädgårdsarkitekt med omfattande kunskap om historiska parkanläggningar.

- Att det införs en bestämmelse i Haga Kyrkoplan som anger att parkens sidor inte får tas i anspråk för trottoarer.
- Att återvinningsstationens byggrätt i Haga Kyrkoplan begränsas så att den ej tillåts bli större än befintlig återvinningsstation.
- De tekniska anläggningarna bör samordnas med uppgångarna för att minska den betydande miljöpåverkan som dessa innebär och minska risken för accelererande konsekvenser för kulturmiljön. I detaljplanen har det tillkommit tekniska anläggningar i Haga Kyrkoplan, trots att det redan i MKB:n för detaljplanen för järnvägstunneln framgått att detta bör undvikas och att det i stationsplanen skulle säkras att ingen bebyggelse eller tekniska anläggningar skulle uppföras på Haga Kyrkoplan. Det framgår ej av planhandlingarna varför man ej tagit hänsyn till detta. Då konsekvenserna för kulturmiljön blir så omfattande av de föreslagna tekniska anläggningar föreslås att alternativa placeringar utanför värdefull parkmark provas.

Uppgångar/Stationer

- En uppgång i Kungsparken/Allén med stationsbyggnad, torg och angöringsytor innebär en permanent skada för såväl fornlämningsmiljön och parkmiljön, det historiska rummet och det kulturhistoriska berättarinnehållet. En uppgång på Pusterviksplatsen med stationsbyggnad, torg och angöringsytor riskerar att medföra en stor konsekvens på det i princip ostörda historiska rummet präglad av omsorgsfullt utformad bebyggelse enligt 1800-talets ideal. En uppgång i del av Haga 22:1 innebär en stor konsekvens för Handelshögskolans kulturhistoriska värde. Då konsekvenserna för kulturmiljön blir så omfattande av de föreslagna uppgångarna föreslås att alternativa placeringar utanför Västlänkens korridor provas. Stationsuppgångar styrs till punkter där tåligheten för förändringar är större. Detta ska regleras i detaljplan samt genom ett genomförandeavtal med Trafikverket. Om en sådan flytt inte skulle vara möjlig ska byggrätterna i Kungsparken

och på Pusterviksplatsen i regleras och minimeras genom att antalet volymer minimeras och styrs så att hänsyn tas till befintliga träd och befintliga gångvägar. Regleras med prickmark. Det bör dock understrykas att uppgångarna trots sådana åtgärder kommer föra med sig så stora konsekvenser för kulturmiljön att miljöpåverkan måste bedömas som betydande.

- Även de mindre uppgångarna vid Södra Allégatan och Parkgatan innebär stora konsekvenser för kulturmiljön. Det bör för dessa införas en särskild bestämmelse som reglerar att väderskydd ej får anordnas vid uppgångarna.
- Om uppförandet av stationsuppgång innebär bortschaktning av grönytor eller träd ska dessa återplanteras. Om återplantering inte är möjlig bör annat läge för stationsuppgången prövas. Detta ska regleras i detaljplan genom planbestämmelse samt ett genomförandeavtal med Trafikverket. Det bör dock påpekas att även om nya träd planteras så kommer den ålderdomliga karaktären att drabbas för lång tid.

Fornlämningar

Detaljplanen möjliggör ett oåterkalleligt borttagande av fornlämningar som inte kan mildras.

- Resultat från arkeologisk förundersökning av den yttre fältvallen ska beaktas i fortsatt planarbete.

Övriga rekommendationer

Detaljplan för stationen

I det fortsatta arbetet med utformningen av stationsområdet när det gäller stationsbyggnader, uppgångar, allmänna ytor, angöring och trafik bedöms att man bör arbeta vidare med följande punkter:

- Att ett gestaltungsprogram tas fram med utgångspunkt från platsens kulturhistoriska karaktär. Det historiska rummet ska vara vägledande vid utformning av ny arkitektur vad gäller skala, volym, materialbehandling och färgskala. Ny bebyggelse, såväl stationsuppgångar som tekniska anläggningar, ska anpassas till platsens karaktär präglad av hög materialkvalitet, lågmäld färgskala och stor omsorg om detaljerna.
- Att en trädplan tas fram för att säkerställa äldre och värdefulla träd.
- Att det säkras i detaljplanen att ingen bebyggelse eller tekniska anläggningar uppförs på Haga Kyrkoplan.
- För att långsiktigt säkerställa kulturhistoriskt särskilt betydelsefull bebyggelse inom området har rivningsförbud och skyddsbestämmelser införts för fd Stadsbiblioteket, Hagakyrkan och Handels höghus i detaljplanen. I det fortsatta detaljplanearbetet bör de byggnader/byggnadsverk som idag saknar adekvat skydd tilldelas sådana. Hagakyrkan bör förses med interiört skydd genom en varsamhetsbestämmelse i likhet med fd Stadsbiblioteket. Skydd bör också införas för värdefulla byggnader i Haga och Vasastaden som saknar skydd.
- Detaljplanen ska reglera att Hagakyrkan och fd Stadsbiblioteket inte får användas för järnvägsändamål. Det förutsätts att planbestämmelsen justeras.
- Plankartan uppger att trottoarer ska vara belagda med gångbanesten och hallar med granit. Det bör framgå att det ska vara Bohusgranit eller likvärdig granit. En kinesisk/portugisisk/indisk granit skulle innebära en stor påverkan på områdets kulturhistoriska karaktär.

Arkeologisk undersökning

- Påverkan ska minimeras, vilket förutsätter att läget för öppna schakt justeras så att största möjliga hänsyn tas till de kulturhistoriska värdena. Nödvändiga åtgärder ska genomföras med metoder anpassade till kulturmiljön. För att spara så mycket som möjligt av bastion Kristina Regina förutsätts att schaktets bredd hålls till ett minimum.
- Stationsuppgångar ska inte anläggas norr om vallgraven med hänsyn till fornlämningsmiljön.
- Arkeologisk undersökning och kartläggning av fornlämningsmiljön för att säkra den information som fornlämningarna bär på om den befästa staden Göteborg genomförs med stöd av Kulturminneslagen.
- Den historiska information om stadens befästningsanläggningar som framkommer under genomförandet ska framhävas vid planeringen av det uppschaktade områdets nygestaltning.
- Man ska säkerställa att lämningarnas träkonstruktioner (till exempel rustbäddar), som inte direkt påverkas vid schaktning, inte torkar ut på grund av förändrade grundvattennivåer som kan uppstå under arbetet med Västlänken.
- Det förutsätts att program för återställande upprättas för områden där schaktning sker.

Myndighetstillstånd

Hagakyrkan skyddas som kyrkligt kulturminne enligt Kulturminneslagen kap. 4. Tillstånd från länsstyrelsen krävs vid ändring.

Käll- och litteraturförteckning

Antiquum AB (2013) *Kulturmiljöunderlag för detaljplaner inför Västlänken. Fördjupad kulturmiljöbeskrivning för Centralen med hamnstråket*

Antiquum AB (2013) *Kulturmiljöunderlag för detaljplaner inför Västlänken. Fördjupad kulturmiljöbeskrivning för Skansen Lejonet*

Antiquum AB (2013) *Kulturmiljöunderlag för detaljplaner inför Västlänken. Fördjupad kulturmiljöbeskrivning för Haga Kyrkoplan med omgivning*

Kulturmiljöer av riksintresse. (2008) Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län

Lönnroth, Gudrun (red.) (1999) *Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse i Göteborg: ett program för bevarande. D. 1.* Göteborg: Stadsbyggnadskontoret

Trafikverket (2012) *PM F8 - 001, Förutsättningar - Kulturmiljö arkeologi PM K8-001a 2012-12-12*

Detaljplanehandlingar och kartor (SBK)

Station Centralen

Detaljplanekarta, Detaljplan för Station Centralen inom stadsdelen Gullbergsvass i Göteborg. SBK 2014-05-20

Planhandling. Detaljplan för Station Centralen, Västlänken inom stadsdelen Gullbergsvass i Göteborg. Samrådshandling, utkast till MKB maj 2014. Koncept 2014-05-21 till externa intressenter.

Station Haga

Detaljplanekarta, Detaljplan för Västlänken, Station Haga med omgivning inom stadsdelen Haga, Pustervik, Inom Vallgraven och Vasastaden i Göteborg. SBK 2014-05-23.

Planhandling. Detaljplan för Västlänken, station Haga med omgivning inom stadsdelar Haga, Inom Vallgraven, Pustervik och Vasastaden i Göteborg. Samrådshandling, utkast till MKB. Koncept 26 maj 2014

